

İR-FAN GAZETESİ

Hasan BULUT

Yüksek Lisans Tezi

Afyon 1999

İR-FAN GAZETESİ

Hasan BULUT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tarih Eğitimi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Nejat GÖYÜNÇ

Afyon
Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Haziran 1999

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

İRFAN GAZETESİ

Hasan Bulut

Tarih Eğitimi Anabilim Dalı

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Haziran 1999

Danışman Prof. Dr. Nejat Göyünç

İrfan Gazetesi, Siverek'te 7 Mayıs 1923 tarihinde yayına başlayan bir gazetedir. 1928 yılına kadar Siverek'te haftada iki defa olarak çıkmıştır. Bu yıl içinde Urfa'ya taşınan İrfan, burada bir yıl çıktıktan sonra Halk Sesi Gazetesi ile birleşerek yayın hayatını noktalamıştır. Uzun bir aradan sonra 1959 yılında değişik bir kadro ile ikinci defa yayına başlayan İrfan, yayınına hala sürdürmektedir.

İrfan, birinci döneminde halkçı, milliyetçi, devlet yanlısı bir politika takip etmiştir. İkinci dönemde zaman zaman hükümeti desteklemiş zaman zamanda eleştirmiştir. Belirli bir çizgi takip etmemekle birlikte millî çıkarlar konusunda hassasiyet göstermiştir.

Gazetenin kurucusu ve 1929 yılına kadar sahibi Mehmet Siret Bayar'dır. Bayar, Mustafa Kemal hareketine yürekten inanan ve bu uğurda canla başla mücadele eden biridir. 1959'da ikinci kuruluşunu gerçekleştiren ve 1967'ye kadar sahibi olan kişi ise Selâhattin Timur'dur. Timur 1967'de gazeteyi Osman Güyüç'e devretmiştir. Halen Sahibi Osman Güyüç'tür.

İrfan, sahiplerinin ideolojik görüşlerine göre yayın yapmıştır. İlk dönemde mutlak Atatürkçü bir çizgidedir. İkinci dönemde, Selâhattin Timur döneminde sol görüşü yansıtırken, Osman Güyüç devraldığından beri ılımlı bir politika sürdürmektedir.

İrfan, bir gazeten beklenebilecek her türlü hizmeti halka sunmaya çalışmıştır. Özellikle birinci dönemde yaptığı hizmet büyüktür.

ABSTRACT

The İrfan Newspaper was firstly published on 7 May 1923 in Siverek Until 1928 it was published twice a week in Siverek. It was moved to Urfa in that year. After publishing one year more it was unified with Halk Sesi and ceased to be published. After a long break period. With a different staff it was began publishing again and has been published since then 1959.

In the first period, İrfan fallowed nationalist. populist and etatist policy. In the second period, sometimes it supported government and sometimes criticized it. Although it didn't follow clear and stable policy, it has always been sensitive to national interest.

Founder and owner of newspaper was Mehmet Siret Bayar until 1929. Bayar was an active and excited supporter of Mustafa Kemal's movement and he struggled for that movement. İrfan was founded secondly again by Selahattin Timur in 1959 and he was owner of İrfan until 1967 In 1967, Timur transfered the newspaper to Osman Güyüç. Güyüç is still owner of that newspaper.

İrfan was published in accordance with its owners ideological view. In the first period, it was absolutely Kemalist. In the second period, during Selahattin Timur period, it reflects leftest view and since Osman Güyüç owned it. It has maintained moderate view.

İrfan has always tried to serve to satisfy the needs and expectations related to newspaper. Especially in its first period, it played an important and significant role.

İmza

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Nejat Göyünç

.....

Jüri Üyeleri :

.....

....

.....

.....

.....

.....'ın.....

.....

başlıklı tezi/...../..... tarihinde, yukarıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Anabilim dalında, Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

..... Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../1999 tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Enstitü

Müdürü

ÖNSÖZ

İrfan Gazetesi, Güneydoğuda çıkan ilk özel gazetelerden biridir. Birinci dönemdeki sahibi gerçek bir vatansever olan Mehmet Siret (Bayar) Bey'dir. İkinci dönemde ise önce Selâhattin Timur daha sonra da Osman Güyüç Beyler gazeteyi işletmişlerdir.

Araştırmamızda birinci dönemi (1923 – 1929 arası) ön planda tuttuk. Çünkü bu dönem ülkemizin içinde bulunduğu durum açısından daha önemlidir.

İrfan, Cumhuriyetle aynı yılda doğan, ülkemizin kırsal kesiminde yayın hayatına başlayan bir gazetedir. Mesafe olarak Ankara'dan çok uzakta fakat fikirleriyle Ankara'nın içindedir.

İrfan Gazetesi, gerek yayın hayatına başladığı dönem, gerek yayın yaptığı çevre ve gerekse Ankara'nın misyonunu bölgeye taşıması açısından önemli bir gazete olmasına rağmen, şimdiye kadar hakkında hiçbir araştırma yapılmamıştır.

Araştırmamızda en büyük sorun, gazetenin birinci dönemde çıkan nüshalarını bulmakta oldu. Ancak araştırmalarımız neticesinde çalışmamızı ortaya koyabilecek kadar nüsha bulabildik. Bir de bazı nüshaların bazı yerleri tahrip olmuş olduğundan okunamadı. Bunları dipnotlarla belirttik. Bu nüshalardaki hicrî tarihleri miladî tarihe çevirirken Faik Reşit Unat'ın kılavuzunu kullandık. Ayrıca İlhan Yerlikaya'nın *Basiret Gazetesi*, Ömer Sami Coşar'ın *Millî Mücadele Basını*, Metin Ayıışı'ın Refî Cevad Ulunay'ın *Millî Mücadele Devri Makaleleri*, Ali Rıza Önder'in *Kayseri Basın Tarihi 1910 – 1960* ve Zeki Arıkan'ın *Mütareke ve İsyân Dönemi İzmir Basını (30 Ekim 1918*

– 8 Eylül 1922) ile *Kurtuluştan .Sonra İzmir'de Çıkan İlk Gazete: Türk Sesi*, teknik olarak yararlandığımız kaynaklardır.

Bu konuda beni çalışmaya teşvik eden ve çalışmam esnasında her türlü yardım ve kolaylığı gösteren değerli hocam Prof. Dr. Nejat Göyünç'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek Lisansta derslerimize girip bizleri yetiştiren başta Prof. Dr. Adnan Şişman olmak üzere, Prof. Dr. Mustafa Ergün, Yrd. Doç. Dr. Ali Galip Baltaoğlu ve Yrd. Doç. Dr. Sadiye Tutsak' a da teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca araştırmalarım sırasında bana elinden gelen yardımı esirgemeyen araştırmacı Ramazan Özgültekin ve beni hiçbir konuda yalnız bırakmayan arkadaşım Mehmet Ali Uysal'a da teşekkür ederim.

ÖZGEÇMİŞ

Hasan BULUT

Tarih Eğitimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

A. Eğitim

Lisans: 1992 Uludağ Üniversitesi, Tarih Öğretmenliği Bölümü

Lise: 1988 Balıkesir Muharrem Hasbi Lisesi

B. İş / İstihdam

1996 - Öğretmen, Milli Eğitim

C. Kişisel Bilgiler

Doğum yeri ve yılı: Susurluk 30 Nisan 1970. Cinsiyeti: Erkek. Yabancı dil: İngilizce.

İÇİNDEKİLER

<u>Sayfa</u>	
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
ÖZGEÇMİŞ.....	vi
KISALTMALAR.....	vii

GİRİŞ

DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE MATBAA VE BASIN

A. MATBAA VE BASIN.....	1
B. TÜRKİYE’DE MATBAA VE BASIN.....	3
C. İRFAN’IN YAYINLADIĞI DÖNEM.....	5

D. I. BÖLÜM

E. İRFAN GAZETESİ İLE SAHİPLERİ VE YAZARLARI

A. GAZETENİN KİMLİK BİLGİLERİ.....	8
1. Gazetenin İsmi ve Dili.....	8
2. İrfan’ın Yayın Hayatına Başlaması.....	8
3. Basımevi, Araç ve Gereçleri.....	9
4. Tirajı ve Gelir Kaynakları.....	12
a. Tirajı.....	12
b. Ücreti.....	12
c. Diğer Gelir Kaynakları.....	15
B. TEKNİK YÖNÜ.....	16
1. Sayfa, Sütun ve Ebadı.....	16

a. Sayfa.....	16
b. Sütûn.....	17
c. Ebâdı.....	17
2. Mizanpajı.....	18
3. Fotoğraf ve Resim.....	19
C. AMACI, YAYIN POLİTİKASI VE KOLLEKSİYONLARI.....	21
1. Amacı ve Yayın Politikası.....	21
2. Koleksiyonları.....	22
D. SAHİPLERİ VE YAZARLARI.....	23
I. Dönem (1923-1929).....	23
1. Mehmet Siret (Bayar)	25
2. Kekeizade Mustafa Vasfi (gerger)	27
3. Amcazade Mahmut Fikret (Karakoyunlu)	28
4. Paşazade Fikri (Timur)	29
5. Diğer Yazarlar.....	30
II. Dönem (1959-....).....	30
1. Selâhattin Timur.....	30
2. Osman Güyüç.....	33
3. Mustafa Şefik Arkan.....	34
4. Sabri Bucak (kalender)	35
5. Mehmet Şükrü Dolaş.....	35
6. Hasan Hilmi Çokgezer.....	36
7. Koçali Aymaz.....	36
8. Zühtü Çidem.....	37
9. Şeyhmus Çakırtaş.....	38
10. Abdülkadir Odabaşı.....	38
11. Medet Abbasoğlu.....	39
12. İbrahim Kırbaş.....	39
13. M. Sakıp Bayar.....	40
14. Ramazan Özgültekin.....	41

II. BÖLÜM

F. İRFAN'IN İÇERİĞİ

A. İRFAN'DA ÇIKAN YAZILAR.....	43
1. İrfan'ın İlk Dönemindeki Cumhuriyetçi Tutumu.....	44
2. 1959'dan Sonraki Dönemdeki Yazılar.....	46
B. İRFAN'DAKİ MAKALE, HABER, İLÂN VE REKLAMLAR.....	46
1. Makaleler.....	46
2. Gazetenin Haber Kaynakları.....	73
3. İç Haberler.....	74
a. Yerel Haberler.....	74
b. Yurt Haberleri.....	90
4. Dış Haberler.....	103
5. Reklâm ve İlânlar.....	110
6. Tekzib ve Tashihler.....	111

III. BÖLÜM

BASIN HAYATIMIZDAKİ YERİ

G. İRFAN – HÜKÜMET İLİŞKİSİ.....	113
A. BULUNDUĞU ÇEVREYE OLAN ETKİSİ.....	117
SONUÇ.....	119
EKLER.....	121
KAYNAKLAR.....	139

KISALTMALAR

a.g.e	adı geçen eser
a.g.m.	adı geçen makale
a.g.k.	adı geçen kişi
bk.	bakınız
Çev.	çeviren
D.	doğumu
H.	hicrî
M.	miladî
M.Ö	milattan önce
M.S.	milattan sonra
S.	sayı
s.	sayfa
Stn.	sütûn
v.b.	ve benzeri
yty.	yer tarih yok
T.T.K.	Türk Tarih Kurumu

Hicri Ayların Kısaltmaları

M	Muharrem
S	Safer
Ra	Rebiyülevvel
R	Rebiyülâhir
Ca	Cemaziyelevvel
C	Cemaziyelâhir
B	Recep
Ş	Şaban
N	Ramazan
L	Şevval
Za	Zilkâde
Z	Zilhicce

GİRİŞ

DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE MATBAA VE BASIN

A. DÜNYADA MATBAA VE BASIN

İnsanlarda iletişim kurma isteği tabii bir özelliktir. Eski devirlerden başlayarak insanlar bu konuda bir çok yöntemler kullandılar. Ancak yazının icadından sonra durum çok daha farklı oldu. Yazıyla insanlar sadece içinde buldukları dönem değil, geçmişle de iletişim kurma imkanına kavuştular. Böylece insanlar, yoğun bir bilgi ve tecrübe birikimi elde etmeye başladılar.

M.Ö. 130 yıllarına gelindiğinde, İskenderiye’de kütüphaneler bile oluşmaya başlamıştı. İlk Çin kitap baskıları M.S. 600 yıllarında gerçekleşmiştir. Arapların mürekkep ve kağıdı kullanmaları da bu yıllardadır. Bu aşamalardan sonra iletişim teknolojisi hızla gelişmeye başlamıştır.¹

Basım tekniği önce Asya’da bulunmuştur. Fakat gelişimi ve modern bir şekilde yaygın olarak kullanıldığı yer Avrupa’dır.

Hareketli harf ve bununla basma buluşunu Uygurlar’a bağlayanlar da Çinli’lere bağlayanlar da vardır.² Bazı rivayetlere göre M.S. 911 yılında Peking Şehrinde yayına başlayan “King Poo” adıyla bir gazete yıllarca neşredilmiş, fakat bu gazetenin nasıl basılıp dağıtıldığı meçhul kalmıştır.³ Girit’te yapılan kazılarda, Millattan Önce iki bin

¹İhsan YERLİKAYA *XIX Yüzyıl Osmanlı Siyasi Hayatında Basiret Gazetesi* , Yüzüncü yıl Üniversitesi Ofset Baskı Tesisleri, Van, 1994, s,1

² Fuat Süreyya ORAL, *Türk Basın Tarihi Cilt - I*, Doğu Matbası, Ankara, 1967, s.14.

³ YERLİKAYA, a.g.e., s.2.

yılında Eti hiyorağlifine ait disklerde, müstakil ve hareketli harfler kullanıldığı anlaşılmıştır. ⁴

Bütün bunlara rağmen modern anlamda Matbaacılık ve Basım evi, Batı’ da gelişmiştir. Batı’daki iletişim teknolojisi de doğudaki gibi çeşitli aşamalardan geçmiştir. Roma’da uzun yıllar ruhani reislerin yıllıkları ilk haber kaynakları oluşmuştur. Baş ruhani, her yıl olup bitenleri toplayıp beyaz bir levhanın üzerine geçirir ve evinin duvarına asarak teşhir ederdi. Jül Sezar (M.Ö. 100 – 44), Senato müzakerelerine ait zabıtları “Acta Senatus” adı altında halka neşrettirmiştir. Bazı yazarlar bu olaylardan bir süre sonra “Acta Publica” adıyla ve bugünkü resmi gazetelerin atası olan ve bir sahifeden ibaret genele ait bültenlerin ortaya çıktığını kaydediyorlar. Daha sonra ise bu bültenlerin içine günlük olaylar da girmiş ve buna “Acta Diurna” denilmiştir. Fakat sözünü ettiğimiz bu bültenler, bugünkü basın ve gazetelerle kıyaslanamayacak kadar ilkel idiler⁵.

1450’de Juhannes Gutenberg’in Matbaayı bulması ve matbaa alanındaki hızlı gelişmeler gazete ve dergi basımını da kolaylaştırdı.

Bildiğimiz gazeteden önce, yazma haber mektuplarının basma haber mektupları şeklinde yayımlandığını kaydetmek lazımdır. Bunlara Almanya’da Zeitung adı veriliyordu. Gazetede aradığımız haber, ilan ve diğer meraklı bahisler zeitunglar da bulunuyordu. Fakat bu risaleler, henüz mevkute haline gelmemişlerdi, yani fasılalarla devamlı suretle yayınlanmıyorlardı. Bununla beraber, bunların gelecekteki gazeteyi hazırladıkları muhakkaktır. Zeitunglar (yazma haber mektupları),17. Asır başlarında görülmüşlerdir ⁶.

17. yüzyıl başlarında modern anlamda gazete çıkarma denemeleri de olmuş fakat yeterli ilgiyi görmediğinden çabucak vazgeçilmiştir. Bu denemelerden ilki, modern anlamda dünyanın ilk gazetesi kabul edilen “Niew Tydingen” ⁷ adlı bir gazetedir. Bu

⁴ ORAL, a.g.e., s.14.

⁵ YERLİKAYA, a.g.e., s.2.

⁶ Hasan Refik ERTUĞ, *Basın Ve yayın Hareketleri Tarihi*, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1960, s.10

⁷ ORAL, a.g.e.,s.25.

gazete 1605'te Almanya'da Anvers'te çıkarılmıştır. Yaşamaya muktedir alabilen ilk günlük gazeteler, 1702'de İngiltere'de, 1777'de Paris'te, 1784'te Amerika'da yayınlanabilmiştir. 1789'dan sonra da gazete, Batı Avrupa memleketlerinde umumiyetle günlük hale gelmiştir⁸.

1814'te İngiltere'de icat olunan buharlı baskı makinesi, baskı işini büyük ölçüde kolaylaştırmış ve bundan sonra gazeteler iyice yaygınlaşmaya başlamıştır⁹.

B. TÜRKİYE'DE MATBAA VE BASIN

Türkiye'de (Osmanlı Devletinde) matbaa ve gazete Avrupa'ya göre oldukça geç kullanılmaya başlanmıştır. Her ne kadar Yahudiler 15. Yüzyılın sonunda İstanbul, İzmir, Selanik ve Edirne'de matbaa kurmuş olsalar da (1493 – 1494), bunlar yalnızca İbranice eserler basmışlardır. Bundan sonra Ermeniler (1557) ve Rumlar (1627) da İstanbul'da matbaa kurmuşlar,¹⁰ fakat onlarda kendi dillerinde eserler basmışlardır.

İlk Türk matbaasını 1727 yılında İbrahim Müteferrika padişahın fermanı ve şeyhülislamın fetvasını alarak kurmuştur¹¹. Yani Avrupa'dan yaklaşık iki yüz elli yıl sonra Türkler matbaadan yararlanmaya başlayabilmiştir. Matbaaya ekonomik yönden zarar gören hattat esnaf sınıfı karşı çıkmış olsa da¹² bu matbaanın yayılmasına engel teşkil etmemiştir. Fakat matbaanın yayılmasıyla hemen gazetelerin ortaya çıktığını söyleyemiyoruz. Çünkü Osmanlı Devletinde ilk yayınlanan ve resmi bir gazete olan Takvim-i Vekayi, 11 Kasım 1831 tarihinde yayınlanmaya başlanmıştır.¹³ Yani tam yüz dört yıl sonra. Oysa bu tarihte Avrupa'da gazeteler tamamen yaygın hale gelmişti.

Takvim-i Vekayi, bir devrin öncüsü olmuştur; Türkiye'de gazete ve gazetecilik yolunda ilk adım budur. Zorlukla açılan bu yoldan daha epeyce bir müddet yürüyüşe çıkanlar olmamıştır. Çünkü henüz halk arasında gazetenin manası ve önemi, gereği

⁸ ERTUĞ, a.g.e, s.10

⁹ YERLİKAYA, a.g.e., s.6.

¹⁰ YERLİKAYA, a.g.e., s.7.

¹¹ ORAL, a.g.e., s.48.

¹² Niyazi BERKES, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Doğu – Batı Yayınları, İstanbul, 1978, S.59.

¹³ ERTUĞ, a.g.e., s.132.

kadar kavranmış, anlaşılmiş değildi. Hatta, gazete alıp okuyunlara, halkımız biraz garip bir gözle bakıyor. Onları en hafifinden züppelikle itham ediyordu. Fakat zaman durmadan yürüyor, tesirini gösteriyor ve Türkiye, yöneldiği batı medeniyetinin diğer eserleri arasında , gazete ile de temasa gelmiş bulunuyordu. Bu akışı durdurmak, önlemek imkansızdı. Nitekim öyle de olmuştur¹⁴ .

Takvim-i Vekayi den sonra ikinci gazete 1 Ağustos 1840'ta bir İngiliz taciri olan William Churchill tarafından çıkarılan Ceride –i Havadis'tir¹⁵ . Bundan yirmi sene sonra 21 Ekim 1860'ta ilk hususi Türk Gazetesi olan Tercuman-ı Ahval'in çıktığını görüyoruz. ¹⁶ Tercuman-ı Ahval Türk kültür hayatının mümtaz bir siması olan Şinasi'nin teşviki ve yardımı yetenekli bir hariciye olarak tanınan Agâh Efendi'nin teşebbüsü sayesinde kurulmuştur¹⁷ .

Bu teşebbüslerin ardından gazetelerin sayısı yavaş yavaş artmaya başlamış, halkta gazeteyi artık bir ihtiyaç olarak görmeye başlamıştır. Böylece gazete Türk sosyal hayatına yerleşmiştir.

İrfan'ın yayınlandığı döneme gelinene kadar (1923) basın bazı aşamalardan geçmiştir. Tanzimatla açılan yeni ortamın yeni aydın kesimlerini ortaya çıkarması ¹⁸ ve bunların fikirlerini yaymak için gazete ve dergileri kullanması. Devletin bunları kontrol edebilmek için çıkarmış olduğu yasalar. İttihat ve Terekki'nin ortaya çıkmasıyla gazetelerin birbiriyle polemiğe girmesi ve gazeteci Hasan Fehmi Bey'in Serbesti Gazetesi'ndeki ağır eleştirilerden dolayı ittihatçılar tarafından öldürülmesi¹⁹ . Millî Mücadele yıllarında basının üstlendiği görev v.b.

Bütün bu olaylar Türk basınına ortaya çıkarıp olgunlaştırırken ne kadar etkili bir güç olduğunun anlaşılmasını da sağlamıştır.

¹⁴ ERTUĞ, a.g.e., s.149.

¹⁵ ERTUĞ, a.g.e., s.148

¹⁶ Server İSKİT, *Hususi İlk Türkçe Gazetemiz "Tercuman-ı Ahval" ve Agah Efendi*, Ulus Basımevi, Ankara, 1937, s.11.

¹⁷ ERTUĞ, a.g.e., s.152

¹⁸ Ali GEVGİLİ, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi I.cilt*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983, s. 204

¹⁹ a.g.e., s.208

C. İRFAN'IN YAYINLANDIĞI DÖNEM

İrfan'ı daha iyi anlamak ve değerlendirebilmek için yayınlandığı dönem ve öncesine bir göz atmamız yararlı olacaktır.

İttihat ve Terrakkî ileri gelenlerinin (Talat, Enver ve Cemal Paşalar) planıyla daha önce kaybedilen yerlerin kazanılabileceği ümidiyle Almanya'nın yanında I. Dünya savaşına giren Osmanlı Devleti tam bir hüsrana uğramıştı. Toprak kazanmak şöyle dursun Türklerin Anadolu'daki varlığı bile tehlikeye düşmüştü. İtilaf devletleri kendi aralarında paylaştıkları Anadolu'yu 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması'ndaki ²⁰ maddeleri gerekçe göstererek işgal etmeye başlamıştı. 10 Ağustos 1920'de imzalanan Sevr Antlaşması ²¹ ile de Osmanlı Devleti resmen parçalanıyordu.

Türk halkı bunu kabullenemezdi ve kabullenmedi de M. Kemal önderliğinde başlayan kurtuluş savaşı tüm güçlüklerle rağmen başarıya ulaştı ve yurdumuz düşmandan temizlendi.

Anadolu işgal edilirken Urfa'yı önce İngilizler daha sonrada Fransızlar işgal etti. Siverek Fransız nüfuz bölgesinde olmakla birlikte fiilen işgale uğramadı. Ancak doksan kilometre yakınındaki Urfa'nın işgali Sivrek'i de derinden sarstı.

7 Mart 1918'de Urfa'yı işgal eden İngilizler 30 Ekim 1919'a kadar Urfa'da kaldılar. Bu tarihte, Fransızlar'la yaptıkları antlaşma gereği Urfa'yı Fransızlar'a devrettiler²². Fransızlar Urfa'da hiç ummadıkları bir direnişle karşılaştılar ve 11 Nisan 1920'de Urfa'yı terk etmek zorunda kaldılar.

Urfanın kurtuluş mücadelesi sırasında Siverek, Milli Kuvvetlerce bir üs olarak kullanılmıştır. Fransızlar'ın Urfa'da sıkı denetim kurmaları üzerinde Urfa jandarma Komutanı Binbaşı Ali Rıza Bey ile Yüzbaşı Ali Saib Bey Siverek'e çekilmişler ve

²⁰ Ergün AYBARS, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1994, s.105

²¹ a.g.e., s.

²² Selim AK, *Şanlıurfa*, Bayrak Yayıncılık, İstanbul, 1988, s.12.

mücadelelerini buradan yürütmüşlerdir. Aşağıdaki telgraf örnekleri bunu bize doğrulamaktadır;

“Siverek’te Urfa jandarma Komutanı Ali Rıza Bey’e

Sivas 184 – 82

Cevap : 6 Aralık 1919 tele

Geçmiş hizmetleriniz Temsil Kurulunca bilinmektedir. Fransızların İstanbul hükümet merkezi nezdinde girişimlerde bulunmalarına engel olmak ve daha güvenilir ve serbest olarak kutsal gaye uğrunda çalışmak üzere şu birkaç günlük zaman içinde imzanızla haberleşmemesini ve yalnız Hayrettin’in yeterli olacağını biliyorum. Urfalılar’ın telgrafına münasip cevap verdim. Mardin’de 5. Tümen Komutanı Kenan Bey’le temas ederek ortak çalışmasını, tavsiye ederiz. Kendisine de bilgi verilmiştir.

10/11 Aralık 1919

Temsil Kurulu Başkanı

Mustafa Kemal ²³”

“Siverek’te Ali Saip Bey’e

Numara 7

Millî hakkında güvendiğim bir süvariye gönderdim. Alacağım bilgiyi arz ederim.

22.1.1920

Tarık²⁴”

Siverek’in bir üs konumunda olması işgalin burada da hissedilmesini sağlamış, hatta Urfa mücadelesine Siverekliiler fiilen katılmışlardır²⁵.

Yurdun diğer yerlerinde kurtuluş mücadelesi 11 Ekim 1922’de imzalanan Mudanya Ateşkes Antlaşması’na ²⁶ kadar devam etti. Bu tarihten sonra silahlar susuyor

²³ Ali Rıza, *Ahfa’da Yedigâr Urfa mücadelesi*, Derleyen: Müslüm Akalın, Ajans Türk Matbacılık, Ankara, 1995, s.88

²⁴ a.g.e. s. 65, Ayrıca bu konuda geniş bilgi için bk: Ali Sahip Ursavaş, *Kilikya Faciaları ve Urfa’nın Kurtuluş mücadeleleri*, Matbaa-i Ahmed İhsan ve Sürekeşi, Ankara, 1340.

²⁵ AK, a.g.e., s.35.

²⁶ AYBARS, a.g.e., s.381.

ve masa başındaki mücadele başlıyordu. 20 Kasım 1922’de açılan Lozan Konferansı 4 Şubat 1923’te kesiliyor ²⁷ 23 Nisan’da tekrar başlayan görüşmeler 24 Temmuz’da neticeleniyor ve tam bağımsız Türk Devleti bu barış ile bütün dünya tarafından kabul olunuyordu²⁸ .

İtilaf devletlerine karşı kazanılan bu zaferin ardından içeriye dönülecek, 29 Ekim 1923’te Cumhuriyet ilan edilip yine Atatürk’ün önderliğinde çağdaşlaşma hareketi başlayacaktır. İşte İrfan, tam böyle bir zamanda yayın hayatına başlıyordu.

²⁷ a.g.e., s.381

²⁸ a.g.e., s.356.

I. BÖLÜM

İRFAN GAZETESİ İLE SAHİPLERİ VE YAZARLARI

A. GAZETENİN KİMLİK BİLGİLERİ

1. Gazetenin İsmi ve Dili

Gazetemizin ismi “İrfan” dır. İrfan kelimesi Şemseddin Sâmî'nin *Kâmüs-ı Türkisi*'nde “bilme, biliş, anlayış, vukûf, hakikate vakıf olma, ilim ve zeka ile hasıl olan kemal” anlamına gelmektedir. Ferit Devellioglu'nun *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lügat*'ında da “bilme, anlama, ilahi bir feyiz olarak kâinatın sırlarını bilme kudreti” anlamındadır.

İrfan'ın dili sade bir Türkçe'dir. Halkın anlayabileceği bir dil kullanılmıştır.

2. İrfan'ın Yayın Hayatına Başlaması

İrfan Gazetesinin ortaya çıkışı ilginçtir. Millî Mücadele döneminde Mustafa Kemal hareketine inanan üç genç (Mehmet Siret, Mustafa Vasfî, Amcazade Fikret) bu mücadelenin haklılığını halka anlatmak, halkı bilinçlendirmek amacıyla İrfan Kütüphanesi adıyla bir yer kurarlar. Burada, İstiklâl mücadelesine başlayan büyük müncinin (Mustafa Kemal) hareketine ait haberler teksir ediliyor, mücadeledeki gaye ve maksat makale şeklinde halka bildiriliyordu¹. Azimle, yılmadan mücadelelerine devam ederler. Yazdıklarını yakın ilçe ve köylere kadar ulaştırırlar. Bu amatörce fakat kutsal çalışmalarını kurtuluş savaşı boyunca sürdürdüler. Kurtuluş savaşı sona erdiğinde de

¹ Hikmet ŞEVKİ, “Siverek ve İstiklâl Savaşı.....,” *Siverek Sesi*, S.106, (23 Mayıs 1957), s.2.

Mustafa Kemal'in yolundan gitmeyi kendilerine bir görev addeden bu gençler yeni kurulan devlette üzerlerine düşen görevi almakta gecikmezler Halkı aydınlatmak için geçmişe nazaran biraz daha rahat ve artık biraz daha profesyonelce mücadelelerine devam ederler. Bu mücadelede onlara Paşazade Fikri'de katılır. İrfan Gazetesi resmen kurulur ve 7 Mayıs 1923² tarihinde şapıroğrafla ilk baskısını yapar.

İrfan'ın ilk sahibi bu dört genç içinden Mehmet Siret'tir. Diğer üçü de yazar kadrosunda yer almıştır. 1929'a kadar bu böyle devam etmiştir.

İrfan, 3 Şubat 1341 (3 Şubat 1925) tarihine kadar biraz sıkıntılı olarak şapıroğrafla yayına devam eder. Ancak bu tarihten sonra hükümet tarafından gönderilen Victorya tab makinesiyle basılmaya başlar³ ve makineyle birlikte gelen 300 lira yardım⁴ İrfan'ı rahatlatır. 1929 yılında kapanana kadar İrfan yayınına bu şekilde devam eder.

3. Basımevi, Araç ve Gereçleri

Beş sene evvel Hacı Abuzer Hanı'nın karanlık ve ufak bir odasında müstensihinin bozuk ve silik yazıları içinde doğan İrfan.....⁵

Buradan İrfan'ın zor şartlar altında küçük bir odada basıldığını anlıyoruz. Daha öncede değindiğimiz gibi gazetenin basımında özellikle ilk yıllarda güçlükler çekilmiştir. İrfan ilk yıl şapıroğrafla basılmıştır. Gazeteyi daha iyi neşretmek isteyen Mehmet Siret Bey tab makinesi almak istemiş, ancak buna kendi gücü yetmediğinden Mustafa Kemal'den yardım istemiştir. Mustafa Kemal'e gönderilen telgraf aynen şöyledir:

² "İrfan Üç Yaşında", *İrfan*, S. 59, (25 L 1343/7 Mayıs 1925), s.1. stn.1,2, 1925 yılına ait T.C. Devlet Salnamesi'nin 663 sayfasında kuruluş tarihi olarak 22 Nisan 339/22 Nisan 1923 yazmaktadır. Fakat biz gazetenin kendi kuruluş tarihi hakkında daha doğru bilgi vereceğini düşünerek, gazete bilgilerini esas aldık.

³ *T.C. Devlet Salnamesi 1925*, (yty), s.663.

⁴ Hikmet ŞEVKİ, "Siverek ve istiklâl savaşı....." *Siverek Sesi*, S.1, (10 Mayıs 1957), s.2.

⁵ Mehmet Siret "İrfan – iki Ay Sonra," *İrfan*, S. 187, (19 mart 1928), s.1.

“Mukaddes umdeleri memleketin en kuytu köşesine kadar neşir ve ilân etmek üzere bir tab makinesinin gönderilmesini istirham ederiz”

Bu telgrafa Gazi Hazretlerinden şu cevap gelmiştir:

“Siverek İrfan

Şimdilik Siverek’e tab’ makinesinin irsaline imkan görülmemiştir efendim.

Gazi M. Kemal”

Bu telgraftan iki gün sonra Matbuat Umum Müdürlüğünü idare eden Ağaoğlu Ahmet Bey tarafından İrfan sahipleri şu teli almışlardı:

“Telgrafınızı Gazi Paşa Hazretleri bana tevdi eyledi. Talebiniz temin edilecektir. İhtiyaç listesinin serian irsalı....”

Mukaddes ve aziz bir ideal uğrunda çalışan bu gençler, her türlü maddi düşünüş ve ihtirastan ari bir ihtiyaç listesini posta ile gönderdiler.

Üç yüz lira gibi pek az bir muavenete ihtiyaç gösteren bu gençlere bu yardım yapıldı. İstanbul’dan getirilen “Victorya” markalı bir pedalla, İrfan şapiroğrafla basılmaktan kurtarıldı.⁶

Siverek Sesi Gazetesinden edindiğimiz bu bilgiyi 1925 yılına ait *Devlet Salnamesi* de doğrulamakta. Siverek’le ilgili bölümde “Müntezir Gazeteler ve Mecmualar” başlığı altında şu cümle de yer almakta:

“.....Siverek’te intişar eden İrfan Gazetesi ilk defa olarak 22 Nisan 339 (1923) tarihinde şapiroğrafla ve 3 şubat 341 (1926) tarihinden itibaren de tab makinesiyle intişara başlamıştır...⁷”

⁶ ŞEVKİ, a.g.m.

⁷ T.C: *Devlet Salnamesi 1925*, s.663

İrfan hükümetin yardımıyla içinde bulunduğu güç durumdan kurtulmuştur.

İrfan'ın bulabildiğimiz en eski sayısı olan 6 Şaban 1343 (18 Şubat 1925) tarihli 48. nüshasında sağ üst köşesinde adres olarak “Kanlı kuyu civarında Daire-i Mahsusa” yazmakta.⁸ Araştırmalarımız neticesinde Hacı Abuzer Hanı'nın Kanlı kuyu mevkiinde olduğunu öğrendik. İrfan burada çıkmaya başlamış ve 1925 yılına kadar da aynı yerde basılmaya devam etmiştir. Bu sene içinde İrfan yer değiştirerek yüz metre kadar ileriye taşınmıştır. İrfan'ın 75. Sayısında adres olarak “Koçalı Baba civarında Daire-i Mahsusa” yazmakta.⁹ Gazete Urfa'ya taşınana kadar burada kalmıştır.

Yine İrfan'ın sayısından ¹⁰ 1928 yılının 4 ile 7. Aylar arasında Urfa'ya taşındığını anlıyoruz.¹¹ Bu nüshada adres olarak “Vilayet Matbaası Urfa” yazmakta. İrfan'ın birinci dönemi için burası son duraktır. 1929 yılında kapanana kadar da burada neşredilmiştir.

İrfan 1959 sonrası ise toplam on bir yer değiştirmiştir. 1 Eylül 1959'da Hürriyet caddesi No: 95'te basılmaya başlayan irfan¹² Ekim 1962'de Hürriyet cad. No: 68'e, Ocak 1963'te Hürriyet cad. No: 70'e,¹⁴ Nisan 1963'te Hürriyet cad. No: 7'ye,¹⁵ Şubat 1966'da tekrar Hürriyet Cad. No: 68'e,¹⁶ Ağustos 1967'de hürriyet cad. No: 72'ye,¹⁷ Nisan 1973'te Ulu cami Cad. No:7'ye,¹⁸ Mayıs 1985'te Eski Hayvan Pazarı No: 17'ye¹⁹ Kasım 1988'de Hürriyet Cad. Büyük Karakeçi sokak No: 2/a'ya²⁰ Ocak 1922'de Hürriyet Cad. Büyük Karekeçi sokak No: 2/A'ya²¹ ve son olarak ta. Ağustos 1995'te halen basılmakta olduğu hürriyet cad. Siverek İlköğretim Okulu karşısına taşınmıştır ²².

⁸ *İrfan*, S.48, (6 Ş 1343/18 Şubat 1925), s.1.

⁹ *İrfan*, S. 75, (3 Ra 1344/9 Eylül 1925), s.1

¹⁰ *İrfan*, S. 195, (30 Ağustos 1928) s.1.

¹¹ Nüshaların eksikliği nedeniyle kesin tarih belirlenemedi.

¹² *İrfan*, S.1, (1 Eylül 1959), s.1

¹⁴ *İrfan*, S.661, (5 Ocak 1963), s.1.

¹⁵ *İrfan*, S. 686, (6 Nisan 1963), s.1.

¹⁶ *İrfan*, S. 893, (2 Şubat 1966), s.1.

¹⁷ *İrfan*, S. 972, (26 Ağustos 1967), s.1.

¹⁸ *İrfan*, S. 1398, (14 Nisan 1973), s.1.

¹⁹ *İrfan*, S. 2112, (3 Mayıs 1985), s.1

²⁰ *İrfan*, S. 2284, (4 Kasım 1988), s.1.

²¹ *İrfan*, S. 2444, (3 Ocak 1922), s.1

²² *İrfan*, S. 2627, (18 Ağustos 1995), s.1.

3. Tirajı ve Gelir Kaynakları

a. Tirajı

İrfan Gazetesinde baskı adedini yazan bir bölüme rastlayamadık. Ancak 1925 yılına ait T.C. Devlet Salnamesinde basım adedi 300 olarak belirtilmekte²³ Yine Mehmet Siret Bey 19 Mart 1928 tarihli İrfan Gazetesinde yer alan bir makalesinde “....Siverek kaza oluncaabonemizde 200’den 8’e indi....²⁴” demektedir. Bu bilgilerden İrfan’ın ilk çıktığı andan itibaren 1927 yılına kadar tirajının 300 civarında olduğu ancak Siverek’in ilçe yapılmasıyla bu sayının düşmeye başladığını ve en nihayet kapanmak zorundakaldığını anlıyoruz. Ocak 1928’de kapanan İrfan iki ay sonra tekrar neşriyata başlamış fakat işler iyi gitmemiş olacak ki birkaç ay sonra Urfa’ya taşınmıştır. Bir yıl burada neşriyatına devam eden İrfan 1929’da kapanmış ve bir daha çok uzun bir süre açılmamıştır.

1959’dan sonraki dönemdeki nüshalarında da basım adediyle ilgili herhangi bir bilgi yer almıyor. Ancak 1959’dan itibaren İrfan’da çalışan ve şu anda gazetenin sahibi olan Osman Güyüç’ün²⁵ ifadesine göre gazetenin tirajı 300 – 350 civarında olmuş ve halen aynı tirajı devam etmektedir.

b. Ücreti

Gazetenin sağ ve sol üst köşelerinde daima ücreti yazılmıştır. Nüshalarını bulamadığımızdan ilk 47 sayısında ücretinin ne kadar olduğunu bilmiyoruz. Ancak 48. sayıdan itibaren ücreti 5 kuruştur.²⁶ Yine abone ücreti yıllık altı aylık olarak gazetenin sağ veya sol üst köşesinde sürekli belirtilmiştir. 48. sayıdan itibaren yıllık abone ücreti 240 kuruş, altı aylık 150 kuruştur. 82. Sayıda İrfan’ın 3 kuruşa düştüğünü görüyoruz.

²³ T.C. Devlet Salnamesi 1925, s.663

²⁴ İrfan. S. 187, (19 Mart 1928), s.1.

²⁵ Osman GÜYÜÇ (D.1926 Diyarbakır)

²⁶ İrfan, S.48, (6 Ş 1343/18 Şubat 1925), s.1.

Abone ücreti ise yıllık 300 kuruş olurken altı aylık yine 150 kuruş olarak devam etmiştir.²⁷ Niçin fiat indirimine gidildiği konusunda ise herhangi bir açıklama yapılmamıştır. 159. Sayıda İrfan'ın fiatının 5 kuruş senelik abone ücretinin 450 kuruş, altı aylık abone ücretinin de 250 kuruş olduğu görülmekte.²⁸ Ulaşabildiğimiz sayılar içinde son sayı olan 215 nolu İrfan'da da ücretler pek farklı değildir.²⁹ Sadece senelik abone ücreti 400 kuruşa inmiş diğer fiatlar aynı kalmıştır. Aynı yıl içinde kapandığına göre, kapanana kadar aynı tarife üzerinden gitmiş olması muhtemeldir.

1959 sonrası dönemdeki ücret tarifesi şu şekildedir:

<u>Tarih</u>	<u>Sayılar</u>	<u>Fiat</u>
1 Eylül 1959	1 – 577	10 Kuruş
19 Mayıs 1962	578 – 639	15 Kuruş
24 Ekim 1962	640 – 1131	10 Kuruş
10 Ocak 1970	1132 – 1531	25 Kuruş
19 Mart 1975	1532 – 1700	50 Kuruş
24 Eylül 1977	1701 – 1836	100 Kuruş
23 Şubat 1980	1837 – 1892	250 Kuruş
27 Haziran 1981	1893 – 2026	500 Kuruş
12 Kasım 1983	2027 – 2098	10 Lira
11 Ocak 1985	2099 – 2204	20 Lira
17 Nisan 1987	2205 – 2256	50 Lira
22 Nisan 1988	2257 – 2307	100 Lira
21 Nisan 1989	2308 – 2386	200 Lira
16 Kasım 1990	2387 – 2409	300 Lira
3 Mayıs 1991	2410 – 2445	500 Lira
17 Ocak 1992	2446 – 2505	1000 Lira
2 Nisan 1993	2506 – 2551	2000 Lira
25 Şubat 1994	2552 – 2606	2500 Lira

²⁷ *İrfan*, S. 48, (6 Ş 1343 / 18 Şubat 1925), s.1.

²⁸ *İrfan*, S. 159, (2 Nisan 1927), s.1.

²⁹ *İrfan*, S.215, (4 Mart 1929), s.1.

24 Mart 1995	2607 – 2660	5000 Lira
19 Nisan 1996	2661 – 2664	10000 Lira
17 Mayıs 1996	2665 – 2685	20000 Lira
11 Ekim 1996	2686 – 2748	30000 Lira

Abone şartları tarih ve sayılarına göre şu şekilde olmuştur:

<u>Tarih</u>	<u>Sayılar</u>	<u>6 Aylık</u>	<u>1 Yıllık</u>
1 Eylül 1959	1 – 420	15 Lira	30 Lira
25 Ocak 1961	421 – 665	8 Lira	15 Lira
23 Ocak 1963	666 – 840	5 Lira	10 Lira
17 Şubat 1965	841 – 1106	7,50 Lira	15 Lira
17 Ağustos 1969	1107 – 1151	12,50 Lira	20 Lira
13 Mayıs 1970	1152 – 1465	17,50 Lira	30 Lira
13 Nisan 1974	1466 – 1656	30 Lira	50 Lira
29 Ocak 1977	1657 – 1701	75 Lira	100 Lira
1 Ekim 1977	1702 – 1896	150 Lira	200 Lira
29 Temmuz 1981	1897 – 2035	300 Lira	500 Lira
20 Ocak 1984	2036 – 2107	700 Lira	1000 Lira
15 Mart 1985	2108 – 2108	1700 Lira	2500 Lira
31 Ekim 1986	2181 – 2208	2000 Lira	3000 Lira
8 Mayıs 1987	2208 – 2258	4000 Lira	5000 Lira
6 Mayıs 1988	2259 – 2360	8000 Lira	10000 Lira
11 Mayıs 1990	2361 – 2435	12000 Lira	15000 Lira
1 Kasım 1991	2436 – 2449	40000 Lira	60000 Lira
14 Şubat 1992	2450 – 2536	80000 Lira	120000 Lira
12 Kasım 1993	2537 – 2593	260000 Lira	300000 Lira
25 Aralık 1994	2594 – 2748	360000 Lira	500000 Lira

Gazetenin tirajının 300 – 350 civarında olduğunu göz önünde bulundurursak nüshaların satışından elde edilen büyük bir gelir olduğundan söyleyemeyiz. Ancak gazetenin geliri sadece bundan ibaret değildir.

c. Diğer Gelir Kaynakları

İrfan Gazetesinin diğer gelir kaynakları ilan ve Reklamlar'dır. İlk nüshalarda ilanlar ikinci sayfada yer almakta ve çok az bir yer tutmakta, reklama ise rastlanmamakta. Ancak sonraları bu sayfa tamamen ilan ve reklamlarla dolmaya başlamıştır.

İrfan'ın sağ ve sol üst köşesinde abone şartlarının altında ilan tarifesi de yer almaktadır. 48 nolu İrfan'ın sol üst köşesinde şöyle yazmakta:

“İlânâtın beher satını on kuruş dur. İlânât münderecâtından mesuliyet kabul olmaz. Her nevi evrak müdir-i mesul namına gönderilmektedir.³⁰”

82 nolu İrfan'ın sağ üst köşesinde de İlânla ilgili şu ifade yer almaktadır:

“İlânâtın beher satını on kuruş dur. Tekrarı pazarlığa tabidir. Münderecâtından mesuliyet kabul olunmaz³¹”

Gazetenin 5 kuruştan satıldığını göz önünde bulundurursak ilanlardan iyi bir gelir sağladığını söyleyebiliriz.

İrfan, kapanana kadar ilan hususunda tarifelerini değiştirmemiştir.

³⁰ *İrfan*, S.48, (2 Ş 1343/ 18 Şubat 1925), s.1.

³¹ *İrfan*, S.82, (19 Ca 1344 / 26 Kasım 1925)

İrfan'ın hükümetten yardım talep ettiğini ve aldığını biliyoruz. Bir kereye mahsus olmak üzere İrfan'a hükümet tarafından 300 lira para ve tab makinesi gönderilmiştir³². Bu yardım gazetenin ayakta kalması açısından hayati öneme sahiptir.

Bunların dışında İrfan, kendi matbaasının reklamını yaparak tab işleri yapmaktaydı. Bununda önemli bir gelir sağladığını Mehmet Siret Bey'in bir makalesindeki şu sözlerinden anlıyoruz:

“.....Siverek kaza olunca tab' işlerimiz kalmadığı gibi abonemizde iki yüzden sekize indi. Bu cüz-i para ile kağıt ve mürekkep masrafını ödemek bile kabil olamıyordu...³³”

1959 sonrası dönemde ilk ilk nüshasından itibaren ilan ve reklamları arka sayfada sürekli görmekteyiz. İki sayfa çıktığı dönemlerde de dördüncü sayfanın tamamı reklam ve ilanlarla doludur.

Bu da İrfan için iyi bir gelir demektir.

B. TEKNİK YÖNÜ

1. Sayfa, Sütun ve Ebadı

a. Sayfa

İrfan bazen tek yaprak iki sayfa, bazen de iki yaprak dört sayfa olarak çıkmıştır. İncelediğimiz nüshalarının çoğunluğu tek yapraktır. İki yaprak olarak gördüğümüz sayılar şunlardır: 75, 91, 93, 95, 97, 98, 167.

³² ŞEVKİ, “İstiklâl Savaşı...”, *Siverek Sesi*, S.106, s.2.

³³ Mehmet Siret, “İrfan iki Ay Sonra,” *İrfan*. S.187, (19 Mart 1928), s.1.

Sayfa konusunda aynı düzen takip edilmemiş olduğunu Mehmet Siret Bey'in İrfandaki yazısından da anlıyoruz. Makalesinde şöyle bir cümle geçmekte: "...İrfan'ı haftada iki defa dört sahife olarak zengin yazılarla neşrettiğimiz zamanlar oldu...."³⁴

Buradan İrfan'ın duruma göre hareket ettiğini anlıyoruz. İmkanlar ölçüsünde dört sayfa çıkarılmaya gayret edilmiştir.

b. Sütun

İrfan Gazetesinin ilk nüshasına ulaşamadığımızdan kaç sütun halinde çıkmaya başladığını bilemiyoruz. Ancak inceleyebildiğimiz en eski sayı olan 48. Sayı dört sütun halinde yayınlanmıştır³⁵. Ulaşabildiğimiz nüshalar içinde yalnız beş tanesi üç sütun³⁶ halinde çıkmıştır. Bunlar; İrfan sayı: 74, 82, 159, 167 ve 187'dir. Bu sayıların içinde 74. Hariç diğerlerinin arka sayfalarında dört sütun kullanılmıştır. Buna göre İrfan'ın dört sütunu tercih etmiş olduğunu söyleyebiliriz.

c. Ebadı

İrfan Siverek'te basıldığı süre içinde 29 x 41 cm ebadında çıkmıştır. Urfa'ya taşındıktan sonra ise 31x47 cm ebadında çıkmaya başlamış ve kapanana kadar da bu şekilde devam etmiştir.

1959'dan sonraki dönemdeki ebadı ise 28,5x41cm'dir. İlk nüshasından itibaren günümüze kadar aynı ebatta çıkmış ve halen bu şekilde devam etmektedir.

³⁴ a.g.m.

³⁵ Bk: Ek 1.

³⁶ Bk: Ek 2, 3, 4, 5 ve 6,

2. Mizanpajı

Bugün gelişmiş manasıyla “Mizanpaj” sayfayı, yukardan aşağıya haberlerin ve klişelerin önemine göre kısımlara ayırması ve sonrada ayrılan kısımlara haberlerin başlıklarını ve klişelerin yerlerini işaret etmesi ve düzenlemesidir. Birinci sayfa, içeriği gösteren vitrinidir. Bugün sayfa düzeni olarak sekiz sütun yaygındır ve çeşitli mizanpaj yöntemleri vardır; Enine mizanpaj, boyuna mizanpaj, yaygın mizanpaj v.b.³⁷

İrfan Gazetesi'nin mizanpajı gününün koşullarına göre oldukça iyidir. Birincil sayfasında, en üstte büyük harflerle “İrfan” yazısı vardır. Onun hemen altında “Cumhuriyet perver Halkçı Gazetedir” yazmakta. Bu yazıların sağ tarafında gazetenin sahibi ve sorumlu müdürünün ismi, idarehanenin adresi ile şu cümle yer almakta: “Memlekete nafia yazılara sahifelerimiz açıktır.” İrfan yazısının sol tarafında ise senelik ve altı aylık abone şartı ile ilan tarifesi yer almakta. Bu yazıların yerleri bazen değişebilmekte fakat sağ veya sol tarafta mutlaka yer almakta. Bu yazıların altında hem sağ hem de sol tarafta gazetenin ücreti yazmakta. Bu yazıların altından ve üstünden birbirine paralel iki çizgi geçmekte. Üst çizginin sağ üstünde hicri tarih, sol üstünde ise mali tarih yazmakta. İrfan yazısının tam üstünde ise gün yazmakta. İrfan ve Cumhuriyet perver Halkçı Gazetedir. Yazısının altında da haftada kaç kez neşrolunduğu belirtilmekte. Sayı ve yılda sağ veya sol üstte mutlaka yer almakta.

Bazı sayılarda üst çizgi olmayıp sağ ve sol taraftaki yazılar büyük noktalarda dikdörtgen içine alınmıştır. Elimizde lakin harfleriyle basılmış tek nüsha olan 215. Sayıda da aynı düzenin korunduğunu görüyoruz. Yalnız üst kısımda tarih sağ alta inmiş, fiatı'ta sadece sol alta belirtilen yazılarda nokta ile çevrilmemiştir.

Sürekli yer alan bu başlık yazılarının altında gazetenin günlük haber ve makaleleri yer almakta. İrfan boyunca mizanpaj uygulanmıştır. Sütun aralarında daima yukardan aşağıya çizilen çizgiler varlığını korumuştur. Bazı nüshalarında ise haber araları enine çizgilerle bölünmüştür.

³⁷ YERLİKAYA, a.g.e., s.41.

İrfan’da manşet yoktur fakat başlık kullanılmıştır. Haber makale veya ilanların başlıkları büyük koyu renk harflerle yazılmıştır. Bu uygulamayı İrfan’ın tüm sayılarında görmekteyiz.

Sağ sütunda makale yer almakta. Makalenin bittiği yerden varsa diğer makale, yoksa haberler başlamakta. Makale uzunluğuna göre ikinci veya üçüncü sütuna da geçebilmekte. Haberler önemine göre yukardan aşağıya sıralanmakta. Daha sonra da ilan ve reklamlar yer almaktadır. İlan ve reklamlar mutlaka ikinci sayfada bulunmaktadır.

Küçük değişiklikler olmakla birlikte, İrfan bu mizanpajı kapanana kadar sürdürmüştür.

1959 sonrası dönemde çıkan İrfan hemen hemen günümüz koşullarını yakalamıştır. İrfan yazısının altında yer alan slogan ise “Kıran Olsa da Kırıl Sakın Eğilme”dir. Önceleri dört sütun çıkarken 1962 yılından itibaren beş sütun olarak çıkmaya başlamıştır. Sayfa adedi bazen iki bazen dördttür. Reklam ve ilanlar yine arka sayfadadır. İrfan halen dört sayfa olarak çıkmaya devam etmektedir³⁸ .

3. Fotoğraf ve Resim

Basın için fotoğraf ve resmin önemi bellidir. Günümüz gazetelerinin vazgeçilmez bir malzemesidir. Bir haberle ilgili fotoğraf yayınlamak o haberin inandırıcılığını artırır. Tasvir etmekle resmini yayınlamak arasında çok fark vardır. Resim her şeyi açıkça ortaya serer. Bu açıdan önemlidir.

İrfan’ın çıktığı dönemde fotoğraf yeni yaygınlaşmaktaydı. Ancak İrfan yerel bir gazetedir ve Güneydoğu’nun bir ilinde çıkmaktadır. Yani teknik gelişmelere uzak bir yer. Hele o zamanki koşulları düşünürsek İrfan’dan fotoğraf beklemek yetersiz olur.

³⁸ Bu konu ile ilgili örnekler için bk: Ek 15.

İrfan'ın sadece iki nüshasında resme rastlayabildik. Bunlar 167 ve 195 sayılı nüshalardır³⁹. Toplam altı resmin ikisi Gazi Mustafa Kemal, biri İsmet İnönü'ye aittir. Diğerleri o zamanki Urfa Tayyara Cemiyeti başkanı ve başkan vekili ile Urfa'nın resimleridir⁴⁰.

167 sayılı İrfan'da Atatürk'ün resminin altında şu cümle bulunmakta: “30 Haziran 1927 Perşembe günü halkın büyük tezahüratı arasında Ankara'dan İstanbul'a hareket buyuran büyük Haleskâr ve Reis-i Cumhuriyemiz Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri⁴¹.

195 sayılı İrfan'da da Atatürk'ün resmi “Yeni Harflerimiz Münasebetiyle” başlıklı haberin altındadır. Resmin altında “Yeni harfleri kabul etmekle inkılabı tamamlamağa muvaffak olan Büyük reisimiz” yazmakta. Ayrıca “Ulu Gazi” diye başlayan minnettarlık bildiren yeni harflerle yazılmış cümlelerde bulunmakta.⁴² Aynı sayının ikinci sayfasında “30 Ağustos” adlı Mehmet Siret Bey'in makalesinin altında İsmet İnönü'nün resmi var. “Dumlupınar zaferini kazandıran kumandanlarımızdan⁴³” diye yazmakta. Diğer resimler aynı sayının dördüncü sayfasında yer almakta. Haberlerden Urfa'nın hava filosuna bir uçak kazandırmasıyla düzenlenen bir tören olduğunu anlıyoruz. Resimlerde bunun için yer almakta.

Gazetenin resim koymasındaki amaç elbette ki haberlere dikkat çekmektir. Diğer nüshalarda niçin aynı yöntem kullanılmadı bilemiyoruz. Gazete nüshalarında da bulunan ilgili herhangi bir açıklamaya rastlamadık.

İrfan'ın ikinci döneminde ilk olarak 12. Sayıda resim kullanılmıştır⁴⁴ ve daha sonra gerek duyuldukça resim ve fotoğrafa yer verilmiştir.

³⁹ *İrfan* S. 167, (7 Temmuz 1927); *İrfan*, S. 195, (30 Ağustos 1928)

⁴⁰ Resimler için bk: Ek 5, 7, 8 ve 9.

⁴¹ *İrfan*, S. 167, (7 Temmuz 1927), s.1.

⁴² *İrfan*, S. 195, (13 Ra 1347 / 30 Ağustos 1928), s.1.

⁴³ a.g.e., s.2.

⁴⁴ *İrfan*, S.12, (14 Eylül 1959), s.1.

C- AMACI, YAYIN POLİTİKASI VE KOLLEKSİYONLARI

1. Amacı ve Yayın Politikası

Gazetenin “İrfan” başlığının altında şöyle bir yazı bulunmakta: “Cumhuriyetperver Halkçı Gazetedir” Buradan anlaşıldığı gibi İrfan, Cumhuriyetçi ve Halkçı bir gazetedir. Yine gazetenin sağ veya sol üst köşesinde abone şartları yazısının altında “Memlekete nafiâ yazılara sayfalarımız açıktır” yazısı yer almakta. Ayrıca Mehmet Siret Bey’in gazetedeki bir makalesinde ki şu sözleri bize İrfan’ın amacı hakkında bilgi vermekte: “Tâ ilk günden halkın menâfı-ı umumiyesine hadim bir nesipleri meal iftihar kabul, aksini kemâli nefretle red ve hem sınıf halkı aziz Cumhuriyetin yüksek tecelliyâtından müstefid kılmak gayesiyle intişar eden İrfan....⁴⁵” İrfan’ın ilk günden beri halkın genel yararına hizmet ettiğini ve amaçlarının herkesi Cumhuriyet’in yüksek tecellisinden faydalandırmak olduğunu söylemekte. Gazeteleri incelediğimde gerçekten bunu görüyoruz.

İrfan Kemalist, Cumhuriyetçi ve Halkçı bir yayın politikası izlemiş, 1929’da kapanana kadar da aynı çizgiyi sürdürmüştür.

Gazetede çıkan yazılarda Atatürk’e karşı büyük bir hayranlık ve şiddetli bir halkçılık görüyoruz. Sürekli Cumhuriyet’in faydalarından bahsedilmekte, devrimlerin gereği vurgulanmakta ve bunlara karşı gelenlerde ağır bir dille eleştirilmektedir.

İrfan ayrıca Türkiye’de ve Dünya’da olup biten önemli olayları yayınlamayıda kendine görev addetmiş, Anadolu Ajansı’ndan ve İstanbul’daki büyük gazetelerden (Cumhuriyet, Vakıf, İkdam vb.) aldığı haberleri zaman zaman yayınlamıştır.

1959 sonrası dönemde “İrfan” başlığının altındaki yazının değiştiğini görüyoruz. “Kıran Olsa da Kıırıl Sakın Eğilme” yazısı yer almakta. Daha sonra bu yazı “Müstakil, Siyasi İçtimai, Edebi ve Mizahi Halk Gazetesi” yazısının altına inmiştir⁴⁶.

⁴⁵ M.Siret, “İrfan, iki, Ay Sonra,” *İrfan*, S.187, (19 Mart 1928), s.1.

⁴⁶ Bk. Ek 12

Bu başlıklarla gazete, mertlik ve dürüstlükten taviz vermeden siyasi, içtimai, edebi ve mizahi konulara yer vereceğini beyan etmiş oluyor. Ayrıca ilk sayısında gazetenin sahibi ve yazı işleri müdürü Selâhattin Timur amaçlarının Siverek’i vilayet yapmak olduğunu belirtiyor⁴⁷.

Bu dönemde İrfan, birinci dönemde olduğu kadar devletçi bir politika izlememiş ancak yine de halkçı Atatürkçü çizgiyi korumaya gayret göstermiştir. Sürekli Siverek’le ilgili sorunlar ön planda tutulmuş, Türkiye’nin genel sorunları arka planda kalmıştır. Özellikle son yıllarda, Siverek’in vilayet yapılması konusu üzerinde durulmaktadır.

2- Koleksiyonları

İrfan Gazetesinin birinci dönem koleksiyonları maalesef yetersiz. Sadece 26 nüsha bulabildik. Bunlar, İrfan gazetesi arşivi ve araştırması Ramazan Özgültekin’in özel kütüphanesi ile gazetenin kurucusu M.Siret Bayar’ın yakın akrabası Sakıp Bayar’ın özel kütüphanesinde bulunmaktalar. Sadece bir nüshada Milli Kütüphane’de bulunmakta.

İrfan Gazetesi Arşivi ve araştırmacı Ramazan Özgültekin özel kütüphanesinde yer alan: 49 (13 Ş 134 / 25 Şubat 1925); 59 (25 L 1343 / 17 Mayıs 1925); 75 (3 Ra 1344 / 9 Eylül 1925); 82 (19 Ca 1344 / 23 Kasım 1925); 97 (18 Şubat 1926); 103 (25 Mart 1926; 159 (2 Nisan 1927), 188 (30 Mart 1928).

Sakıp Bayar’ın özel kütüphanesinde bulunan sayılar: 48 (6 Ş 1343 / 18 Şubat 1925); 52 (5 N 1343 / 18 Mart 1925); 74 (27 S 1344 / 6 Eylül 1925); 91 (6 Kanûni 1926 / 6 Ocak 1926); 93 (25 Kanûnisani 1926); 98 (25 Şubat 1926); 126 (19 Temmuz 1926); 129 (8 Ağustos 1926); 167 (7 Temmuz 1927); 167 (7 Temmuz 1927); 169 (14 Temmuz 1927); 172⁴⁸ 182 (19 Kanûni sâni 1928 / 19 Ocak 1928); 187 (19 Mart 1928); 195 (30 Ağustos 1928), 196 (6 Ağustos 1928); 197 (13 Eylül 1928); 215 (4 Mart 1929)

⁴⁷ Selâhattin TİMUR, “Çıkarken”, *İrfan*, S. 1, (1 Eylül 1959) s.1.

⁴⁸ Yıpranmış olduğundan tarihi belirlenemedi.

Ankara Milli kütüphanede bulunan sayı: 95 (7 Şubat 1926).

1959 sonrası koleksiyonlarının tamamı mevcuttur. Bunlar İrfan Gazetesi arşivi ve Ramazan Özgültekin'in özel kütüphanesinde yer almaktadır.

D. SAHİPLERİ VE YAZARLARI

İrfan Gazetesinin ilk sahibi Mehmet Siret Bey'dir. 1929 yılında kapanana kadar da sahibi değişmemiştir. Bu dönemde gazeteyi sırtlanan Mehmet Siret Bey'dir. Fakat gazetenin kurulup yayın hayatını sürdürmesinde Mehmet Siret Bey'in yakın arkadaşları olan Mustafa Vasfi Gerger, Paşazade Fikri Timur ve Amcazade Fikret Kara Koyunlu Beyler'inde büyük katkıları vardır. Bu şahıslar hem gazetede yazı yazmışlar hem de karşılaşılan her türlü güçlüğü Mehmet Siret Bey'le birlikte göğüs germişlerdir. Bu kişileri Mehmet Siret Beyle birlikte İrfan Gazetesi'nin kurucuları olarak nitelendirebiliriz.

1959 yılında, gazeteyi tekrar kuran Selahattin Timur Bey'dir. 3 Kasım 1965'te Osman Güyüç Bey gazeteye ortak olur. Yaklaşık iki yıl sonra 18 Ağustos 1967'de gazeteyi tamamen Osman Güyüç Bey devralır ve halen sahibi Osman Güyüçtür.

Gazetede yazı yazarlar I. Dönemde (1923 – 1929) aynı kişiler fakat II. Dönemde (1959 sonrası) farklı kişilerdir. Muhtelif kişiler değişik zamanlarda gazetede yazı yazmışlardır. Bunların önemlilerinin isimleri şöyledir:

I. Dönem (1923 – 1929)

Mehmet Siret (Bayar)

Kekeizade Mustafa Vasfi (Gerger)

Amcazade Mehmet Fikret (Kara koyunlu)

Paşazade Fikri (Timur)

Mecidi Fahreddin

Ali Necdet

Rabia Nuri
 Emin Hüseyin
 Samim

II. Dönem

Selâhattin Timur
 Mustafa Şefik Arkan
 Sabri Bucak (Kalender)
 Mehmet Şükrü Dolaş
 Hasan Hilmi Çokgezer
 Koçali Aymaz
 Zühtü Çidam
 ŞeyhmusÇakırtaş
 Abdülkadir Odabaşı
 Medet Abbasoğlu
 İbrahim Kırbaş
 Mehmet Sakıp Bayar
 Hüseyin Kiraz
 Rıfat Turan
 Serhat Yenal Bucak
 Ebubekir Cihangiroğlu
 Şeyhmus inal
 Şeyhmus Aloğlu
 Yaşar Yiğit
 Ekrem Akman
 Mehmet Ali Kayadağ
 Ali Leylak
 Celal çok zaman
 Türkan Ayas
 Şeymus Özipek
 Ahmet Altıntaş

Hasan Ayas
 Recep Sağlam
 Yusuf Koyunsatan
 Ramazan Özgültekin
 Suphi Bayakm
 Kemal Bağlum
 Ali Rıza Ünal

Gazetede sık sık yazı yazan ve o dönemlerde Siverek'te önemli misyonu olan bu kişiler hakkında kısaca tanıtıcı bilgiler verelim.

1. Mehmet Siret (Bayar)

1311 Siverek doğumludur. İrfan Gazetesinin kurucusu, ilk sahibi baş yazarıdır. 1329 (M. 1911)'de Siverek idadi Mektebi'ni bitirmiş ve aynı okulda matematik öğretmeni olarak görev yapmıştır. Askerliğini, Siverek Askerlik Şubesinde yazıcı olarak yapan Siret Bey Kurtuluş Savaşı sırasında Mustafa Kemal hareketine büyük ilgi duymuş ve Mustafa Kemal'in fikirlerini Siverek'e yaymak için çaba sarfetmiştir.⁴⁹ Kurtuluş Savaşı'ndan sonra 7 Mayıs 1923⁵⁰ tarihinde üç arkadaşıyla birlikte İrfan Gazetesi'ni çıkarmaya başlamış ve 1928 yılına kadar da Siverek'te gazeteyi çıkarmaya devam etmiştir. Siverek'te İrfan Gazetesi'ni çıkarırken 1928 yılının son aylarında Diyarbakır'da 1 Ağustos 1927'den beri çıkmakta olan Halk Sesi⁵¹ Gazetesini satın almış ancak Diyarbakır'da neşrine Devam etmeyip 1929 yılında Urfa'da neşre başlamıştır. Bu arada 1928 yılında Siverek'teki İrfan Gazetesi de Urfa'ya taşınıp burada Halk Sesi Gazetesi'yle birleşmiştir. Neden Diyarbakır'da devam etmeyip Urfa'ya gittiği konusunda herhangi bir açıklamaya rastlayamadık. Ancak o tarihte Diyarbakır'da yerel basın hayatı oldukça gelişmişti. Diyarbakır daha 1869 yılında basınla tanışmıştı⁵² ve o

⁴⁹ Sakıp BAYAR (D.1932 Siverek)

⁵⁰ “İrfan Üç Yaşında”, *İrfan* S. 59, (25 L 1343 / 7 Mayıs 1925), s.1, stn, 1,2.

⁵¹ Cavit Orhan TÛTENGİL, *Diyarbakır Basın Tarihi Üzerinde Notlar Gazetelerle Dergiler (1869 – 1953)*, İstanbul, 1954, s.11.

⁵² Dönemin valisi Kurt İsmail Paşa tarafından çıkarılan “*Diyarbakır*” gazetesiyile.

tarihten beri epey mesafe katedilmişti. Ondan fazla gazete çıkmaktaydı.⁵³ M. Siret Bey Diyarbakır'da tutunamayacağını düşünmüş olabilir.

Siverek'ten ayrılmasının sebebi ise ekonomiktir. 19 Mart 1928 tarihli İrfan gazetesinde yazmış olduğu bir makalesinde⁵⁴ Siverek'in ilçe olmasıyla tab işinin bittiğini gazete abone sayısının iki yüzden sekize düştüğünü, kağıt mürekkep parası bulunmaz, işçilerin ücretini ödeyemez hale geldiğini belirtmektedir. Hatta bu yüzden gazete iki ay kapalı kalmıştır. Nitekim aynı yıl içinde Urfa'ya göç etmiştir. 1930 yılına kadar Urfa'da Halk Sesi Gazetesini neşreden M. Siret Bey, bu yıl içinde gazeteyi Mardin'e taşımış ve aynı isimle burada neşre başlamıştır.

M. Siret bey gazetesinin ismini daha sonra "Ulus Sesi" olarak değiştirilmiştir⁵⁵. 1958'de bir yıl Diyarbakır'da bulunmasının dışında 1972 yılına kadar Mardin'de kalarak gazetesini çıkarmıştır. Bu yıldan itibaren yaşamını Ankara'da sürdüren M. Siret Bey 1978 yılında burada vefatetmiştir⁵⁶.

M. Siret Bey gazeteciliğin yanında siyasetle de ilgilenmiştir. 1926 yılında Urfa Genel Meclis üyeliğine seçilmiş ve daima encümen azası olmuştur. Mardin'de 1932 ile 1950 yılları arasında İl Genel Meclisi üyeliği daimi encümen azalığı yapmış ve ayrıca Mardin'de Cumhuriyet Halk Partisi'nin muhtelif kademelerinde görev almıştır.⁵⁷ Mardin'in hususiyetlerine de hakim olan M. Siret Bey Dört tane de kitap yazmıştır. Bunlar;

1. *Omay Han, Mardin 1934.*
2. *Mardin Artık Devleti, Mardin 1959*
3. *Dicle Fırat Kıyılarında Türk Boyları*
4. *Hasankeyf'te Artık ve Eyyüp Oğulları*⁵⁸dır.

⁵³ Kemal ŞAHİN, "Diyarbakır'da Gazetecilik 129. Yılında", *Gündem*, (21 Şubat 1998), s.8.

⁵⁴ M. Siret, "İrfan –İki Ay Sonra" *İrfan*, S.187, (19 Mart 1928), s.1.

⁵⁵ Kesin tarihi tesbit edilemedi. 1934 – 1937 arası

⁵⁶ M. Sakıp BAYAR (D. 1932 Siverek)

⁵⁷ M. Sakıp BAYAR (D: 1932 Siverek)

⁵⁸ 3 ve 4 numaralı eserlerin sadece isimlerine rastladık. Basım tarihi ve yeri hakkında bilgiye rastlayamadık.

M. Siret Bey hayatını gazeteciliğe adanmış birisidir. Aynı zamanda ateşli bir milliyetçi, yurduna aşık bir kalem, sadık bir Kemalisttir. Gazeteciliği sadece ekmek parası için yapan birisi değildir. Yazılarından ve mücadelesinden onun bu mesleğe aşık biri olduğunu anlıyoruz. 187 sayılı İrfan Gazetesi'ndeki makalesinde şunları yazmakta".....işte bu acı vaziyet karşısında iki ay tatil faaliyet etmek mecburiyeti hasıl oldu. Bu iki ay içinde her tarafı harap, her bucağı sönük yurdumun dertleri, noksanları, yaraları içimi kavuruyordu. Bunları yazmak, söylemek, bağırarak istiyordum. Bugün o coşkun duygular ve heyecanlar içinde İrfan'ın tekrar sahai intişara atıldığını görmek benim gibi memleketin taaliyesinden, halkın saadet ve refahından başka bir emel istihdaf etmeyin bir genç için iftiharını muzib bir hadisedir....⁵⁹"

Yazılarında şahsi meselelerine hiç yer vermemiştir sürekli ülke ve millet menfaatini gözetmiş, inkılapların gereğine deyinip idrak edilmesi gerektiğini vurgulamış, cumhuriyet fikirlerini yazmak için mücadele etmiş, adeta Ankara'nın misyonunu güneydoğuya taşımıştır. Basın hayatı boyunca fikirlerinde en ufak bir sapma görülmemiştir.

O dönemde yerel basının önemini göz önünde bulundurursak M. Siret Beyin yapmış olduğu işin büyüklüğünü daha iyi anlarız.

2. Kekeizade Mustafa Vasfi (Gerger)

1904 Siverek doğumludur⁶⁰. Sibyan ve idadi Mektepleri Siverek'te okuyan vasfi Gerger, Ankara'da hukuk fakültesi açılınca buraya başlamış ve mezun olmuştur.

İrfan gazetesinin kurucularındandır. Daha sonraki dönemlerde ülkenin çeşitli yerlerinde kaymakamlık ve vali muavinliği yapmıştır. 5 Ağustos 1946 tarihinde Urfa'dan Cumhuriyet Halk Partisi'nden milletvekili seçilerek politika hayatına atılmıştır. İsmet İnönü'nün yakın adamlarındandır. Uzun süre C.H.P.'nin grup başkanlığını yapmıştır. 27 Ekim 1957'de yine C.H.P.'den Urfa Milletvekili, 15 Ekim

⁵⁹ Mehmet Siret, "İrfan – İki Ay Sonra," *İrfan*, S. 187, (19 Mart 1928) syf.1.

⁶⁰ *Urfa Yıllığı 1967*, (yty), s.5.

1961’de ise Urfa’dan Cumhuriyet senatosu üyeliğine seçilmiş ve 1965 yılına kadar bu görevi sürdürmüştür⁶¹.

Yazıları fikir olarak M. Siret Bey’le aynı doğrultudadır. Devrimlerin gereğini savunmuş olaylar yeni Cumhuriyet lehine yorumlamıştır. Makalelerinde özellikle halk iradesini ön planda tutmuştur.

3- Acemzade Mahmut Fikret (Karakoyunlu)

1322 (1906) Siverek doğumludur. İbtidai (ilkokul) ve rüştiye (ortaokul) mekteplerini Siverek’te bitirmiştir. Siverek idadi (lise) Mektebine başlar ancak bu eğitimini İstanbul’da tamamlar. Daha sonra İstanbul Hukuk Fakültesini bitiren Fikret Karakoyunlu, Siverek’e gelerek Mehmet Siret, Fikri (Timur) Mustafa Vasfi (Gerger) Beyler ile görüşür. Cumhuriyet fikirlerini Siverek’e yaymak amacıyla İrfan gazete ve matbaasını kurarlar (22 Nisan 1923). Daha sonra “Altınışık” adıyla bir dergi de çıkarırlar.

22 Temmuz 1929 tarihinde Birecik kaymakam vekili olarak devlet memurluğuna başlar. Daha sonra sırasıyla Fethiye, Cizre, Lice, Bayburt, Uşak, Keşan ve Çorlu kaymakamlığı yapmıştır. 1946 yılında memurluktan ayrılarak Demokrat partisi kurucuları arasında katılmıştır. Recep Peker başbakanlıktan düşene kadar “Demirkırat” gazetesini çıkarmıştır. Dokuz yıl bu şekilde çalışan Fikret Karakoyunlu, 1954 yılında Siverek Demokrat Parti başkanlığını yapmıştır. 1955 yılında Demokrat partiden ayrılarak Hürriyet Partisi’ne geçmiş ve Siverek ilçe teşkilatını kurmuştur. Yakalandığı karaciğer hastalığından kurtulamıyarak 18 Eylül 1958’de vefat etmiştir⁶².

Fikret Bey yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti’ne gönülden bağlı, Cumhuriyeti özümsemiş biridir. İrfan gazetesinin 25 Mart 1926 tarihli sayısında “Propagandalar Münesbetiyle⁶³” başlığıyla çıkan makalesinde bunu görmekteyiz.

⁶¹ Zühtü ÇİDAM (D. 1911 Siverek).

⁶² Ramazan ÖZGÜLTEKİN, Ekrem Akman, Hüseyin Demirbağ, *Dünden Bugüne Siverek*, Marifet Matbaası, Konya, 1997, s.159

⁶³ *İrfan*, S.103, (25 Mart 1926)

Bu makalesinde Şeyh Sait olayına değinerek cumhuriyet aleyhine yapılan propagandalara inanılmaması gerektiğini yazıyor. Şeyh Said'e ingilizlerin destek verdiğini belirterek onların Peygamberlerinin Hz. Muhammed değil, Wilson olabileceğini söylüyor. Türkiye Cumhuriyeti'nin dini Dini İslam'dır. Fakat bu din hiçbir zaman Şeyh Sait kadar tarihtir diyerek bunun Cumhuriyet Türkiye'sinde yeri olmadığını belirtiyor.

Hayatına baktığımızda İrfan'dan sonraki yapımında da aynı çizgiyi sürdürdüğünü görüyoruz.

4- Paşazade Fikri (Timur)

1313 (1897) Siverek doğumlu, Paşazade oğullarından Şevket Efendinin oğludur. Zamanın imkanlarına göre okutulmuştur. Yüksek öğrenimini Halep ve İstanbul'da yaparak orman mühendisi olmuştur. Babasının işlerinin yoğunluğu nedeniyle mesleğini icra etmeyerek Siverek'te babasının yanında kalmıştır.

Milli mücadele yıllarında arkadaşlarıyla (Mehmet Siret, Fikret (Karakoyunlu), M. Vasfi (Gerger) birlikte fikirleriyle bu mücadeleye katılmış ve daha sonra İrfan gazetesinin kuruluşunda da görev almıştır⁶⁴. Gazetenin yazar kadrosundadır⁶⁵.

Gazetenin kapanmasının ardından asıl mesleğine döner. Orman mühendisi olarak İzmir, Kütahya, Tavşanlı ve Elazığ'da görev yapar. 1951 yılında Elazığ'da görev yaparken vefat eder⁶⁶.

Gazetenin bulabildiğimiz nüshalarında Fikri Beyin yazılarına rastlayamadık. Ancak *1925 Devlet Salnamesinde*,⁶⁷ İrfan Gazetesi'nin yazar kadrosu belirtilen onun ismine de yer verilmiştir. Yazılarının diğer nüshalarında olduğu kanatindeyiz.

⁶⁴ Sabri TİMUR (D. 1962 Siverek)

⁶⁵ *T.C. Devlet Salnamesi 1925*, s. 663

⁶⁶ Sabri TİMUR (D. 1962 Siverek)

⁶⁷ *T.C. Devlet Salnamesi 1925*, s.663.

5. Diğer Yazarlar

Yukarıda kısaca tanıtmaya çalıştığımız yazarlardan başka daha önce de değindiğimiz gibi gazetede yazısı çıkan yazarlar vardır. Bu yazarlarında makalelerinden Devletçi ve Cumhuriyetçi bir çizgide oldukları anlaşılıyor. Makalelerinde daha çok ülke gündemiyle ilgili konulara yer vermişlerdir.

II. Dönem (1959 Sonrası)

1. Selâhattin TİMUR

1927 Siverek doğumludur. Gazetenin kurucularından Paşazade Fikri Timur'un oğludur. İlk ve orta öğrenimini Siverek'te, lise öğrenimini ise Afyon'da yapıyor. Daha sonra İzmir'de Yüksek Ticaret Okulu'na başlıyor. Fakat bu öğrenimi yarıda kalıyor. Tekrar Siverek'e geri dönen Selâhattin Timur burada Ticaret ve Sanayi Odasını kuruyor (1953)⁶⁸. Daha sonra Siverek Sesi Gazetesi ve Matbaası'nı devralarak basın hayatına atılıyor⁶⁹. 1959 yılında bu gazeteyi devrediyor ve ardından 1 Eylül 1959 'da İrfan Gazetesi'ni tekrar açıyor⁷⁰. Bundan sonra Selâhattin Timur için hareketli yıllar başlıyor. Başlı bir türlü dertten kurtulmuyor. Uzun süre mahkemelerle uğraşmak zorunda kalıyor.

2 Ekim 1960'ta köylüler arasında geçen bir olayı öğrenmek için gittiği merkez karakolunda bir astsubayla tartıştığından tutuklanarak ceza evine konuluyor⁷¹. 11 Ekim 1960'ta mahkemeye çıkarıldığında tutukluluğunun devamına karar veriliyor⁷². 14 Ekim 1960'ta serbest bırakılıyor⁷³. Ancak mahkeme devam ediyor.

29 Ekim 1960'ta Siverek Belediye Meclisi salonunda düşük Demokrat Partili üyeleri ve Belediye Başkan'ıyla tartışıyor. Bu olay sebebiyle aleyhine açılan davadan

⁶⁸ Selâhattin TİMUR, *Basın Hayatım*, basılmamış hatıratı.

⁶⁹ *İrfan*, S. 1025, (1 Haziran 1968), s.1,

⁷⁰ Selâhattin TİMUR, "Çıkarken", *İrfan*, S.1, (1 Eylül 1959), s.1.

⁷¹ *İrfan*, S. 234, (4 Ekim 1960), s.1.

⁷² *İrfan*, S: 341, (12 Ekim 1960), s.1.

⁷³ *İrfan*, S. 344, (15 Ekim 1960), s.1.

29 Kasım 1960'ta yargılanıyor⁷⁴. Ancak bir sonuç çıkmıyor ve mahkeme 27 Aralık 1960 tarihine erteleniyor⁷⁵. Bu tarihte yargılanıyor ve iki ay hapsine karar verildiğinden iki ay hapis yatıyor⁷⁶.

1 Ağustos 1961'de 2 Ekim 1960'daki olay sebebiyle devam eden mahkeme beraat adıyor⁷⁷.

20 Eylül 1972'de gazete matbaası kurşunlanıyor. Bunu telefonla emniyet karakoluna bildirirken komiser ve emniyet amirine hareket ettiği gerekçesiyle 26 Eylül 1972 aleyhine soruşturma açılıyor⁷⁸.

25 Aralık 1972 tarihli İrfan Gazetesi'nde çıkan "İdari Makam ve Emniyet Cinayetini Şekli Değiştirerek Maktulün Kanını Kaybetmek Çabasında" başlıklı bir haberi üzerine kaymakam Selâhattin Timur aleyhine 2 Ocak 1973'te dava açılıyor⁷⁹. Bu dava 9 Mart 1973'te sonuçlanıyor ve mahkeme kararıyla Selâhattin Timur tutuklanıyor⁸⁰. Bir yıl cezaevinde kalıyor⁸¹.

Gazetenin 26 Haziran 1971 tarihli sayısında "Anayasa Sesleniş" başlıklı yazı dolayısıyla hakkında anayasaya sövmek suçuyla açılan dava 9 Ocak 1973'te takipsizlik kararıyla neticeleniyor⁸².

10 Aralık 1975 tarihli gazetede yer alan "Lise Olayları" yazısı nedeniyle Siverek lisesi müdürü tarafından dava ediliyor. Ayrıca 6 Ağustos 1975 tarihli gazetede yer alan, partilerine bayrak asmayan MSP'yi yeren karikatür dolayısıyla Din Görevlileri Derneği tarafından dava açılıyor. Her iki davada beraat ediyor. Böylece, Selâhattin Timur aleyhine açılan tüm davalar Son bulmuş oluyor⁸³.

⁷⁴ *İrfan*, S. 382, (29 Kasım 1960), s.1.

⁷⁵ *İrfan*, S. 383, (30 Kasım 1960), s.1.

⁷⁶ Nurullah TİMUR (D: 1954 Siverek)

⁷⁷ *İrfan*, S. 500, (2 Ağustos 1961), s.1.

⁷⁸ *İrfan*, S: 1378, (10 Ocak 1973), s.1.

⁷⁹ *İrfan*, S. 1376, (3 Ocak 1973), s.1.

⁸⁰ *İrfan*, S. 1389, (10 Mart 1973), s.1.

⁸¹ Nurullah TİMUR (D. 1954 Siverek)

⁸² *İrfan*, S. 1378, (10 Ocak 1973),

⁸³ *İrfan*, S. 1647, (20 Kasım 1976), s.1.

Selâhattin Timur yazılarında Siverek’le ilgili güncel konulara yer vermekle kalmamış, ülke gündemindeki konularla ilgili yazılarda yazmıştır. İrfan Gazetesi’nde, ismiyle yazılmış olduğu makale sayısı yüz’ü geçmektedir. Gazeteden ayrılana kadar gazetenin baş yazarıdır. Zaman zaman dilini sertleştirdiğinden tepki toplamış, yukarıda da değindiğimiz gibi bu yüzden hapse bile girmiştir.

Yazılarından sol görüşlü bir kişi olduğunu anlıyoruz. C.H.P’den Belediye Başkanlığına adaylığını koyması⁸⁴ da bu fikrimizi pekiştiriyor. Aslında gazetenin ilk çıktığı zamanlar (1959 yılı) Menderes iktidarda iken Menderes ve Demokrat Parti lehine yazılar yazmıştır⁸⁵. Ancak 1960 ihtilalinden sonra Demokrat Partiyi şiddetle eleştirmişti. Bundan sonrada sol bir çizgi takip etmeye başlamıştır. Zaman zaman idarecilerle polemige girsede ülke bütünlüğü konusunda hassas davranmış ve Atatürkçü çizgiden asla sapmamıştır.

Selâhattin Timur 3 Kasım 1965’te Osman Güyüç’ü gazetesine ortak etmiş,⁸⁶ 18 Ağustos 1967’de de gazete ve matbaayı tamamen Osman Güyüç’e devretmiştir.⁸⁷ Ancak 19 Eylül 1984’e kadar gazete de yazar ve yazı işleri sorumlu müdürü olarak kalmış bu tarihten itibaren sağlık sorunları sebebiyle gazeteden ayrılmıştır⁸⁸. Uzun bir süre bağırsak kanseri tedavisi gören Selâhattin Timur bu hastalığa yenik düşerek 30 Mart 1991’de Diyarbakır’da vefat etmiştir⁸⁹.

⁸⁴ *İrfan*, S: 1025, (1 Haziran 1968), syf.1

⁸⁵ Selâhattin TİMUR, “Bırakın Menders’ten memleket faydalansın”, *İrfan*, S. 23, (26 Eylül 1959), s.1. Selâhattin TİMUR, “Demokrat Partiden Beklenenler” *İrfan*, S. 27, (01 Ekim 1959) s.1.

⁸⁶ Osman GÜYÜÇ (D. 1926 Diyarbakır)

⁸⁷ a.g.k.

⁸⁸ a.g.k.

⁸⁹ Nurullah TİMUR (D. 1954 Siverek)

2- Osman GÜYÜÇ

1926 Diyarbakır doğumludur. 1932 yılında Diyarbakır İsmat Paşa ilkokulunda öğrenime başlar. 1936 yılında ilkokul 4. sınıfta iken okulda trahom salgını çıkması nedeniyle okul değiştirir ve İnkılap ilkokuluna devam eder. Buradan mezun olan Osman Güyüç 1939 – 40 öğrenim yılında Diyarbakır Ortaokuluna kaydolar ve 1943'te buradan mezun olur.

Osman Güyüç matbaa ile küçük yaşlarda tanışır. Kiracıları olan Cemil Usta, Tahsin Obukçu'nun sahip olduğu Diyarbakır Gazete ve Matbaası'nda çalışmaktadır. Osman Güyüç onun yanında yedi yaşında iken (1933) çırak olarak matbaada çalışmaya başlar askere gidene kadar burada çalışır. 1945 yılında askere gider. Üç yıl askerlikten sonra yine eski işine döner. 1952 yılına kadar ayrıca Şarkın Sesi, Şark Postası, Demokrasiye Güven ve Gökalp gazete ve matbaalarında çalışan Osman Güyüç 1952 yılında Siverek'te açılan Siverek'in Sesi Gazete ve Matbaası sahiplerinden Koçali Özsağır (Gazeteci) ile anlaşarak bu gazetede çalışmak üzere Siverek'e gelir. Bu tarihten itibaren gazetecilik hayatını Siverek'te devam ettirir. 1952 – 1959 yılları arasında Siverek'in Sesi Gazete ve Matbaası'nda çalışan Osman Güyüç 1959 yılında gazetenin ortaklarından Selahattin Timur'un ortaklıktan ayrılıp İrfan Gazete ve Matbaasını kurmasıyla işinden ayrılarak İrfan Gazete ve Matbaasında çalışmaya başlar⁹⁰. 3 Kasım 1965'te Gazeteye ortak olur⁹¹. 18 Ağustos 1967'de de İrfan Gazete ve Matbaasını tamamen devralır⁹². Halen Gazete ve Matbaanın sahibidir.

1966 yılında Cumhuriyet Gazetesi, Anadolu Ajansı, ve TRT muhabirliklerini de yapan Osman Güyüç Anadolu Ajansı ve TRT muhabirliklerini halen sürdürmektedir. Ayrıca "Siverek'i Vilayet Yapma ve kalkındırma Derneği" nin kurucu üyelerindendir.⁹³

⁹⁰ Ramazan ÖZGÜLTEKİN,"Osman GÜYÜÇ Usta'nın özgeçmişi" *İrfan*, S.2716, (18 MAYIS 1997),s.1

⁹¹ Osman GÜYÜÇ (D.1926 Diyarbakır)

⁹² a.g.k.

⁹³ ÖZGÜLTEKİN, "Osman Güyüç Ustanın Özgeçmişi" *İrfan*, S. 2716, (18 Mayıs 1997), s.1.

Osman Güyüç'ün gazetesinin diğer sahipleri gibi yazarlık yönü yoktur. Sadece üç makale⁹⁴ üç röportaj⁹⁵ ve bir yazı dizisinin⁹⁶ altında ismi vardır. Bunların haricinde yazılarına rastlayamadık. Ancak gazeteyi en uzun süre elinde tutan, işleten kişidir. Gazeteyi aldıktan sonra gazetede problem yaşanmamıştır. Gazete hiç kimse, hiçbir kurum ve kuruluşla polemige girmemiş sade bir yayın politikası izlenmiştir.

3- Mustafa Şefik ARKAN

10.02.1944 Siverek doğumludur. İlkokulu Siverek Gazi Paşa İlkokulu'nda okumuştur. Siverek Ortaokulu'nu 1961'de bitirdikten sonra aynı yıl Diyarbakır Ziya Gökalp Lisesi'ne başlar. 1964'te buradan mezun olur. Yine aynı yıl İstanbul Üniversitesine başlar ve 1968'de mezun olur. 1970 yılında Siverek'te avukatlığa başlar.

Siverek Sesi ve İrfan Gazetesi⁹⁷ sorumlu müdürlüklerinde bulunur. Halen İrfan Gazetesinin sorumlu müdürüdür.

1970'te Siverek Kültür Sevenler Derneği'nin yönetiminde bulunur. Ayrıca Siverekli Vilayet Yapma ve Kalkındırma Derneği'nin kurucularındandır⁹⁸.

Mustafa Şefik Arkan, çoğunlukta ülke gündemi ile ilgili yazılar yazmıştır. Tesbit ettiğimiz doksan dokuz makalesi vardır ve halen yazılarına devam etmektedir. Yazıları ideolojik değildir. Yazılarını Türkiye insanı ve Siverek'in çıkarlarını ön planda tutarak kaleme alınmıştır. Konular üzerine sade ve objektif değerlendirmelerde bulunarak görüşlerini dile getirmiştir.

⁹⁴ Osman GÜYÜÇ, "Sayın Ahmet Vardar, Sabah Gazetesi Yazarı", *İrfan*, S. 2603, (24 Şubat 1995), s.1, Osman Güyüç, "Siverekli Bağ-Kur'lular. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığını Göreve Davet Ediyor," *İrfan*, s. 2628, 25 Ağustos 1965, s.1.; Osman Güyüç, "Mübarek Regaib Kandili ve Siverekli" *İrfan*, S. 2699, (10 Ocak 1997), s.1.

⁹⁵ Osman GÜYÜÇ, M. Şükrü Dolaş, "HEP Genel Başkanı Fehmi Işıklar ile röportaj," *İrfan*, S. 2371 – 2372, (2 Temmuz 1990); Osman Güyüç "Belediye Başkanı Hasan Çelebi ile yapılan Röportaj," *İrfan*, S. 2563 – 2564 – 2565, (20 Mayıs 1994); Osman Güyüç, "Kaymakam Abdülkadir Karatş ile Röportaj," *İrfan*, S. 2710 – 2712 – 2713 – 2714 – 2715 – 2716 – 2717, (28 Mart 1997).

⁹⁶ Osman GÜYÜÇ, "Urfâ'nın Kurtuluşunda Siverekli'nin Rolü," *İrfan*, S. 2587 – 2588 – 2589 – 2590 – 2591 – 2592 – 2593, (4 Kasım 1994).

⁹⁷ (19 Eylül 1984) tarihinden itibaren İrfan Gazetesi sorumlu müdürüdür.

⁹⁸ Mustafa Şefik ARKAN, (D.1944 Siverek)

4- Sabri BUCAK (Kalender)

Osmanlı Mebusan Meclisi'nin son üyelerinden Ali Fuat (Bucak) Efendi'nin⁹⁹ oğludur. Hayatı hakkında pek bilgi edinemedik. Ancak Siverek'te sevilen sayılan birisidir¹⁰⁰. Yazılarında oldukça bilgili ve kültürlü birisi olduğu anlaşılmakta.

İsim olarak "Kalender" mahlasını kullanan Sabri Bucak İrfan'da en çok makale yazan yazardandır. Gazetenin 20. Sayısından¹⁰¹ 1590, sayısına¹⁰² kadar kısa ağırlıklarla sürekli makaleleri yayınlamıştır. Yazılarında her türlü konuya rastlamak mümkün. Ancak ağırlık tarihi ve edebi konulardandır. Yazdığı süre içinde İrfan'ın güçlü kalemlerinden biri olan Sabri Bucak 21 Mart 1983'te İstanbul'da vefat etmiştir¹⁰³.

5- Mehmet Şükrü DOLAŞ

1963 Siverek doğumludur. Öğrenimini dışarıdan yapan Dolaş Lise mezunudur.

Dolaş bir ara Güneş gazetesi Ulusal Basın Ajansı'nda yurt muhabirliği yapmıştır ve şu anda da Hürriyet Gazetesinin Siverek muhabirliğini yapmaktadır. 1997 ve 1998 yıllarında iki defa Güney Doğu Gazeteciler Cemiyetince yorum ve makale dalında yılın gazetesi seçilmiştir¹⁰⁴.

Dolaş 1987 yılından beri İrfan Gazetesinde makale yazmaktadır¹⁰⁵. Yazılarında daha çok ülke gündemiyle ilgili konulara yer vermiş ve ağır eleştiriler yapmaktan kaçınmamıştır. Halen İrfan'da makale yazmaya devam etmektedir.

⁹⁹ Müslüm AKALIN, *Şehit Nusret Bey'in Savunması*, Ajans Türk Matbaacılık, Ankara, 1992, s. 60.

¹⁰⁰ Ramazan ÖZGÜLTEKİN (D. 1951 Siverek)

¹⁰¹ Kalender, "Feryat," *İrfan*, S.20, (23 Eylül 1959), s.1.

¹⁰² Kalender, "Marten Luther", *İrfan*, S. 1590, (4 Şubat 1976), s.1.

¹⁰³ *İrfan*, S. 1989, (16 Nisan 1983), s.4.

¹⁰⁴ Mehmet Şükrü Dolaş (D. 1963 Siverek)

¹⁰⁵ M. Şükrü DOLAŞ, "Başlık Başımda Başlık, Evimde Koymadı Aşlık, Cebimde Bırakmadı Harçlık," *İrfan*, S. 2235, (20 Ekim 1987), syf.2.

6- Hasan Hilmi ÇOKGEZER

1960 Siverek doğumludur. İlk, Orta ve Lise öğrenimini Siverek'te yapmıştır. İstemesine rağmen çeşitli sebeplerden dolayı eğitimini sürdürememiştir.

1989 yılında işçi olarak Siverek Belediyesi'nde çalışmaya başlayan Çokgezer,¹⁰⁶ 1990 yılında İrfan Gazetesinde de makale yazmaya başlamıştır¹⁰⁷. Çokgezer'in ayrıca Hürriyet Gazetesi ve Anti Medya dergisinde makaleleri de yayınlanmıştır.

Bir ara Siverek Belediye Dergisi ile Siverek Belediye Haber Bülteni Gazetesinde Genel Yayın Yönetmenliği, Sorumlu yazı işleri müdürlüğü ve baş yazarlık yapan Çokgezer İrfan Gazetesinde makale yazmaya devam etmektedir. Aynı zamanda Siverek Belediyesinde, Belediye Başkanlığı Özel Kalem Müdürüdür¹⁰⁸.

Çokgezer yazılarında genellikle ülke gündeminde olan konulara yer vererek olumsuzluklarını dile getirmiştir.

7- Koçali AYMAZ

1947 Siverek doğumludur. Ortaokul mezunu olan Koçali Aymaz on yedi yıl maliye teşkilatının çeşitli kademelerinde görev yapmış, maliye muhasebe şefi iken 1985 yılında istifa ederek serbest muhasebeciliğe başlamıştır. Muhasebeciliğin yanında şirket, dernek ve kooperatifçilik konularıyla da ilgilenmektedir.

30 Ekim 1990 tarihinde kurulan Siverek'i Vilayet Yapma ve Kalkındırma Derneğinin kurucu üyelerinden olup aynı zamanda derginin başkanıdır¹⁰⁹.

¹⁰⁶ Hasan Hilmi ÇOKGEZER (D. 1960 Siverek)

¹⁰⁷ a.g.k., "Önceden Seyredilen Film" *İrfan*, S. 2348, (02 Şubat 1990), syf.1.

¹⁰⁸ a.g.k., (D. 1960 Siverek)

¹⁰⁹ Koçali AYMAZ (D. 1947 Siverek)

Koçali Aymaz İrfan Gazetesi'nde 1989 yılından itibaren yazı yazmaya başlamıştır¹¹⁰. Makalelerinde genellikle Siverek'in sorunlarına değinmiş, Siverek'in il olması gerektiğini bir çok yazısında ısrarla dile getirmiştir. Yazıları siyasi içerik taşımamaktadır.

Evli ve altı çocuk babası olan Koçali Aymaz¹¹¹ hala İrfan Gazetesi'nde yazı yazmaktadır.

8- Zühtü ÇİDAM

1327 (1911) Siverek doğumludur. Siverek'in tanınmış ailelerinden Kadirzadelerden Ali İffet Efendinin oğludur. İlkokulu Siverek'te Ortaokulu babasının memnuniyeti dolayısıyla Erzurum'da, Liseyi ise Kastamonu'da okumuştur.

Liseyi bitirdikten sonra Siverek'te Gazi Paşa İlkokulunda bir yıl öğretmenlik yapmıştır. Sonra Ankara Hukuk Fakültesi'ne başlar ve 1941 yılında mezun olur. 1941 – 1945 arası askerlik yapar. 1945'te Diyarbakır adliyesinde stajyerliğini yapan Çidam 1946'dan itibaren hakimliğe başlar. Daha sonra ağır ceza reisliği de yapar. 1960 yılında memuriyetten ayrılarak Siverek'e yerleşip avukatlık yapmaya başlar. Bu dönem içersinde Ortaokul ve Lisede Türkçe, Edebiyat ve Fransızca derslerine de girer.

Bir ara CHP Siverek ilçe Başkanlığını da yapan Çidam 1979 yılında Diyarbakır'a göç eder. 02.08.1997 tarihinde de burada vefat etmiştir¹¹².

İrfan Gazetesi'nde 1967 yılında yazı yazmaya başlayan¹¹³ Çidam 1968 yılına kadar yazı yazmaya devam etmiştir. Ancak 1968'den sonra gazete yazılarına rastlamadık. Çidam makalelerinde Siverek'in sorunlarına ağırlık vermiştir. Siverek'in

¹¹⁰ a.g.k., "Mahalli Seçimler Yaklaşırken," *İrfan*, S. 2302, (10 Mart 1947), s.1.

¹¹¹ a.g.k., (D. 1947 Siverek)

¹¹² Ramazan ÖZGÜLTEKİN, (D. 1951 Siverek)

¹¹³ Zühtü ÇİDAM, "Yönelme," *İrfan*, S. 975, (9 Eylül 1947), s.1.

sosyal, ekonomik ve eğitim sorunlarını dile getirerek zaman zaman çözüm önerileri de sunmuştur. Sürekli Siverek'in menfaatlerini ön planda tutan Çıdam yazılarında sade bir dil kullanılmıştır.

9- Şeyhmus ÇAKIRTAŞ

1966 Siverek Miyadun doğumlu olan Çakırtaş yüksek okul mezunudur.

Ortaokul yıllarından itibaren fotoğrafçılıkla ilgilenen Çakırtaş Siverek'te iki, Diyarbakır'da iki ve Urfa'da bir olmak üzere toplam beş sergisi açmıştır.

Milliyet, Cumhuriyet ve Expres haber muhabirliklerini yapmış olan Çakırtaş halen Radikal Gazetesinin muhabirliğini yapmaktadır. Aynı zamanda Şanlıurfa Eğitim Sen Şubesi başkanlığını da yürütmektedir.

İrfan Gazetesinde 1985 yılında yazı yazmaya başlamıştır¹¹⁴. Yazılarında yerel sorunları işlemiş, gençlik ve eğitim konuları üzerinde durmuştur. 1989 yılında İrfan Gazetesi'ndeki yazılarına son vermiştir.

10- Abdülkadir ODABAŞI

1936 Siverek doğumludur. İlkokul Siverek'te, ortaokulu Diyarbakır'da liseyi ise İstanbul'da okumuştur. 1965 yılında Türkiye işçi Partisi kadrosunda görev almıştır. 1973 – 1977 yılları arasında CHP'den Siverek Belediye Başkanlığı yapmıştır. 26 Mart 1989'da bu kez SHP'den tekrar Belediye Başkanlığı'nı kazanmış fakat iki gün sonra 28 Mart 1989'da vefat etmiştir¹¹⁵.

Odabaşı İrfan'da 1974 yılında yazmaya başlamıştır¹¹⁶. Yazılarında daha çok yerel sorunlara değinmiş ve çözüm önerileri sunmuştur. Açık ve sade bir anlatımı vardır.

¹¹⁴a.g.k., "Gençlik!...", *İrfan*, S. 2113, (10 Mayıs 1985), s.1.

¹¹⁵ Ramazan ÖZGÜLTEKİN, (D. 1951 Siverek)

¹¹⁶ Abdülkadir ODABAŞI, "Kalkınacak Siverek" *İrfan* S. 142, (19 Şubat 1960) s.1.

11. Medet ABBASOĞLU

1955 Siverek doğumludur. İlk, orta ve lise öğrenimini Siverek'te yapmıştır. 1982 yılında Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nden mezun olmuştur.

Ankara belediyesinde iki yıl çalışan Abbasoğlu Siverek'e dönerek serbest eczacılık yapmaya başlamıştır.

Abbasoğlu Üniversite' de okuduğu yıllarda Siverek Yüksek Tahsil Kültür Derneği Başkanlığı yapmıştır. Siverek'e geldikten sonra da M. Ali Kayadağ ile birlikte Siverek Tarihi ile ilgili çalışmalar yapmış ve bu çalışmaların 1986 yılında Siverek Beldeler Dergisi'nde yayınlamışlardır.

Evli ve iki çocuk babası olan Abbasoğlu, Siverek'i Vilayet yapma ve Kalkındırma Derneği, Siverek Teneke Fabrikası, Eczacılar Vakfı ve Şanlıurfa Kültür Vakfı kurucu üyeleridir¹¹⁷.

İrfan Gazetesi'nde 1983 yılından itibaren yazı yazmaya başlamıştır¹¹⁸. Yazılarında sağlık, kültür, kalkınma, birlik ve bütünlük konularına yer vermiştir. Yazıları sade ve politik söylemelerden uzaktır.

12. İbrahim KIRBAŞ

1958 Siverek doğumludur. İlk, orta ve meslek lisesini Siverek'te okur. 1978'den 1996 yılına kadar Karayollarında atölye ustası olarak çalışır. Kendi isteğiyle istifa eden ve aynı yıl Tarım, Hayvancılık ve Sanayi'yi Gerçekleştirme Derneğinde ikinci başkan olarak görev yapmaya başlar. Kırbaş ayrıca 1994 yılından beri Siverek Yol-İş Sendikası İşyeri Baş Temsilciliği yapmaktadır. Aynı zamanda Siverek'i Vilayet Yapma ve Kalkındırma Derneği yönetim kurulu üyesidir¹¹⁹.

¹¹⁷ Medet ABBASOĞLU,(D. 1955 Siverek)

¹¹⁸ a.g.k., " 29 Ekim Kutlama Gecesi Ardından," *İrfan*, S. 2088, (19 Kasım 1983), s.1

¹¹⁹ İbrahim KIRBAŞ, (D. 1958 Siverek).

Kırbaş 1996 yılında İrfan Gazetesinde yazmaya başlamıştır¹²⁰. Yazılarında Sendikal konulara yer verilmiştir. Ayrıca özel günler ve haftalarla ilgili makaleleri de vardır. Diğer yazarların aksine Siverek gündemini değil ülke gündemini ön planda tutulmuştur.

13. M. Sakıp BAYAR

1932 Siverek Doğumludur. İlk ve ortaokulu Siverek'te okumuştur. 1950 yılında Siverek Belediyesi hesabına Ankara I. Erkek Sanat Endüstri Özel Elektrik Su İşletmesi Fen Memurluğuna tayin olmuştur.

1954 yılında evlenen Bayar 1956 yılında askere gitmiştir. Merzifon'da askerlik yaptığı sırada evini Diyarbakır'a taşımış asker dönüşü de burada ticaret hayatına atılmıştır.

Bayar'ın basın hayatı Diyarbakır'daki "Şark Postası Gazetesi" ile başlar 1959 yılında bu gazetede çalışmaya başlayan Bayar, iki yıl yazı işleri müdürlüğü yapmıştır.

1960 yılı sıralarında tekrar Siverek'e dönmüş ve ticaret hayatını sürdürmeye devam etmiştir¹²¹.

18.8.1967 yılında İrfan Gazetesi'nin ortağı ve yazı işleri müdürü Selahattin Timur'un gazeteden ayrılmasıyla¹²² boşalan yazı işleri müdürlüğüne Sakıp Bayar getirilir. Bayar'ın İrfan'la macerası bu şekilde başlar. Daha sonra gazetede makale yazmaya başlayan Bayar 17 Nisan 1971 yılına kadar aynı görevi sürdürmüştür. Bu tarihten itibaren yazı işleri müdürlüğünden ayrılmış fakat gazetede yazı yazmaya devam etmiştir.

¹²⁰ a.g.k., "8 Mart Dünya Emekli Kadınlar Günü" *İrfan*, S. 2665 (08 Mart 1996), s.1.

¹²¹ Sakıp BAYAR (D. 1932 Siverek)

¹²² *İrfan*, S. 972, (26 Ağustos 1967), s.1.

1979 yılı sonunda Ankara'ya göç etmiş burada bir yıl Türkiye Elektrik Kurumunda çalıştıktan sonra 1981 yılında buradan emekli olmuştur.

1967 yılında Siverek'te iken almış olduğu Arçelik Bayiliğini emekli olduktan sonra Ankara'ya nakletmiştir. Halen aynı işi sürdürmektedir.

Bayar, aktif bir kişiliğe sahiptir. Dönemin Milli Eğitim Bakanı ile görüşerek Siverek'te Kız ve Erkek Sanat Liseleri açılmasına öncelik etmiş değişik kültürel faaliyetlerde yer almış ve Ticaret Odası dahili yedi dernek başkanlığında bulunmuştur.

İrfan Gazetesinin kurucusu M. Siret Bayar'ın yakın akrabası olan Sakıp Bayar evli ve dört çocuk babasıdır¹²³.

Memleketin konusu ticaret ve Siverek'in sorunlarıdır. Sorunlarla ilgili çözüm önerileri sunan Bayar, yazılarında yalın bir üslûb kullanmıştır.

14. Ramazan ÖZGÜLTEKİN

1951 Siverek doğumludur. İlk ve Orta öğrenimini Siverek'te yapmıştır. 1969 yılında Manisa'da askerliğini yapan Özgültekin 1972'de Siverek'te bir kamu kuruluşunda memuriyete başlamış ve 1997'de emekli olmuştur¹²⁴.

Tarihe ve sanata büyük ilgisi olan Özgültekin emekliye ayrıldıktan sonra bir büro açarak Siverek tarihiyle ilgili çalışmalara başlamıştır. Arkadaşları (Öğr. Grv. Hüseyin Demirbağ ve Uzm. Ekrem Akman) ile birlikte *Dünden Bugüne Siverek* adlı kitabı çıkaran Özgültekin çalışmalarını sürdürmektedir.

¹²³ Sakıp BAYAR (D. 1932 Siverek)

¹²⁴ Ramazan ÖZGÜLTEKİN (D. 1951 Siverek)

Özgültekin, alışmaları doğrultusunda tarihi konularda sade yazılar yazmıştır. Makaleleri eleştiriden uzaktır. Daha çok bilgi aktarmakta ve bu bilgiler ışığında yorumlar yapmaktadır. Halen İrhan'da makale yazmaya devam etmektedir.

II. BÖLÜM

İRFAN'IN İÇERİĞİ

A. İRFAN'DA ÇIKAN YAZILAR

İrfan genel olarak makaleleri ön planda tutmuştur. Sayıların çoğunda ön sayfada makale mevcut. Makaleler konu itibariyle genelde ideolojik. Yeni yapılanma konusunda halkı aydınlatma ve halka fikir verme amacı güdülmekte.

İrfan'ın bazı sayfalarında röportajların da olduğunu görüyoruz. 48. sayısında dönemin Belediye Reisi ile yapılan röportaj var¹. Röportajda Belediye Reisi, muhabirin Siverek'te yapılan ve yapılacak olan çalışmalarla ilgili sorunlarını cevaplandırıyor. 74 sayılı İrfan'da da Vali'nin beyanatına yer verilmiş². Vali burada, yapmış olduğu teftişten edindiği izlenimleri anlatmakta.

Gazetemizde makele ve röportajların yanında hikaye ve şiirlerde var. Bu, İrfan'ın edebi bir yönünün olduğunu da gösterir. Hikayelerde yörenin sosyal yapısına uygun konular işlenmekte. Konularda ana tema genelde aşk. İrfan'ın 52. Sayısında, "Küçük Hikaye³" başlığı altında, bir ağa babasının hizmetindeki bir gence aşık oluşunu ve daha sonra çıkan sorunlar anlatılmakta. Yine 93. Ve 97. sayılarda da ana konusu aşk olan değişik hikayeler yer alıyor.

¹ *İrfan*, S. 48, (6 Ş 1343 / 18 Şubat 1925), s.2.

² *İrfan*, S. 74, (27 S 1344 / 6 Eylül 1925), s.2.

³ Mustafa Vasfi "Küçük Hikaye," *İrfan*, S. 52, (5 N 1343 / 18 Mart 1925), s.2.

95 sayılı İrfan'da Rabia Nuri'nin kaleminden "Hicrân"⁴ başlığıyla altı kıtalık bir şiir var. Hikayeler gibi şiirlerin konuları da aşk içerikli

Uzaktan geliyor bir baykuş sesi
Felâket zinciri boynumdan geçti
Gözümde yaş kalan dertli bu sesi
Nedense son aşkı ruhumdan içti⁵.

Diğer sayılarda da benzer hikaye ve şiirle mevcuttur.

Gazetenin bazı sayılarında "Birazda Şaka" başlığıyla eğlendirici konulara da yer verilmiştir. Bu başlık altında gerçek fakat komik olaylar anlatılmakta. Yazar iğneleyici bir şekilde olayları yorumlamaktadır.

1. İrfan'ın İlk Dönemindeki Cumhuriyetçi Tutumu

Gazetemizin yayın hayatına 7 Mayıs 1923 tarihinde başladığını söylemiştik. Yani Cumhuriyetin ilanından yaklaşık altı ay önce. Araştırmalarımızda ilk kırk yedi sayıya rastlayamadığımızdan maalesef bu süre içindeki tutumunu araştırmadık. Bilhassa ilk beş aylık süre içinde izlediği politika neydi gözlemleyemedik. Ancak daha sonraki sayılardan o dönemlerde izlenen tutumu tahmin edebiliyoruz. Çünkü kurucusu ve yazarı aynı kişiler. İki yıl içinde, gazetenin kadrosu değişmeden ideolojisinin değişmesi mümkün değildir. Kaldı ki Mehmet Siret Bey ve arkadaşları, gazeteyi kurmadan önce de Milli Mücadele yıllarında Mustafa Kemal hareketine ilgi duyan ve Milli Mücadele fikirlerini çevrelerine yaymaya çalışan kimselerdi⁶. Onun için rahatlıkla söyleyebiliriz ki İrfan, kurulduğundan itibaren Ankara hükümetinin ideolojisi doğrultusunda yayın yapmış bir gazetedir.

Gazetenin incelediğimiz tüm nüshalarda, yeni kurulan devletin meşruluğunun vurgulandığını, devrimlerin savunulduğunu, özellikle Halkçılık ve

⁴ Rabia Nuri, "Hicrân." *İrfan*, S. 95, (7 Şubat 1926), s.2.

⁵ a.g.e.

⁶ Hikmet ŞEVKİ, "Siverek ve İstiklâl Savaşı...", *S iverek Sesi*,(23.5.1957), s.2.

Cumhuriyetçilik üzerinde durulduğunu görüyoruz. Zaten gazetenin başlığının altında da “Cumhuriyetperver Halkçı Gazetedir” yazmakta.

Değişik makalelerde cumhuriyetle ilgili şu ifadeler yer almakta:

Ey Sakarya kahramanı! Yürü, ez öldür; Türk’ün istiklalini, genç cumhuriyetin temelini yıkmak isteyenlere en son ve mukaddes darbeyi indir ve hiç çekinme.....⁷Pek büyük himmetler, fedakarlıklarla elde edilen Cumhuriyetin herhangi bir suretle gerek keyfiyeten ve gerek kemiyeten haleldar olmasına zemin hazırlayanlar ve demokrasinin bahsettiği Hürriyet-i vası-a hududunu hayasızca tecavüz edenler bu kanunla cezaların en ağına maruz kalacaklardır.....⁸Cumhuriyet düzeninin faziletli günleri memleketin her tarafında ışıklar saçmakta ve refah ve saadeti temin etmeyi düşündürmektir. Binaenaleyh İrfan Cumhuriyet hükümetlerinin ve idaresinin fevaid-i muhassasinden ve intibah-ı Mes’udesinden bütün muallimiyle memleket halkını Tenvire çalışacaktır. Aynı zamanda memleketin Noksanlarının telafisini isteyerek şerefli idareden istifade yolunu kazanacağına en birinci umde ittihaz edecektir....⁹Herkes mukadderâtına hakimdir. Cumhuriyetin nurla kanunlarından başka hiçbir kayd ve bend altında değildir.....¹⁰Millî hakimiyetin emeli vahdetin mütekâmil şekli olan Cumhurî rejimlerde bilâ her ferdin kanunun velayeti dahilinde – aynı mesuliyet ve hukuku şahsiye ye malik olması tabiileşir. Bu (demokrat) usul ancak halk tarafından müctemian tedvir edilen milli ve cumhurî idarelere münhâsırdır.... hakimiyet-i ferdiyye erlerini taşıyan rejimler bunu yaşatmaz....¹¹Hakim tanıyabileceğimiz kuvvet ancak cumhuriyet ve kanundur. Bunun hilâfında herhangi bir şahsî hakimiyeti şahıs kuvveti tanıyamayız....¹²artık bilmedirler ki Cumhuriyette hakim şahıs olamaz. Bu idarede hükümetle millet arasında vasıtanın kıymeti yoktur....¹³Cumhuriyet temelinin hamurunu kendi kanıyla yoğuran Türk gençliği vücuda getirdiği bu azimli binasını her gün tahkim ve tersîn etmeğe mecburdur....¹⁴ İrfan yazarlarının tümü cumhuriyeti

⁷ Mehmet Siret, “Asker Geçerken,” *İrfan*, S. 52, (5 N 1343 / 18 Mart 1925), s.1.

⁸ Samim “Tarih-i Sükun Kanunu,” *İrfan*, (5 N 1343 / 18 Mart 1925), s.1.

⁹ “İrfan üç Yaşında,” *İrfan*, S. 59, (25 L 1343 / 7 Mayıs 1925), s.1.

¹⁰ Samim, “Gazi Paşa Hazretleri’nin Seyahatı,” *İrfan*, S. 74, (27 S 1341 / 6 Eylül 1925), s.1.

¹¹ Ali Necdet, “Halka Doğru,” *İrfan*, S: 82, (19 Ca 1344 / 23 Kasım 1925), s.1.

¹² Belediye intihabatı Münasebetiyle,” *İrfan*, S. 93, (25 Kaunisani 1926 / 25 Ocak 1926), s.1.

¹³ Mecidi Fahreddin, “Başsız Yılanlar,” *İrfan*, S. 95, (7 Şubat 1926), s.1.

¹⁴ Mustafa Vasfi, “Yeni Harflerimiz Münasebetiyle,” *İrfan*, S. 195, (30 Ağustos 1928), s.1

şiddetle savunmuştur. Verdiğimiz örneklerden de görüldüğü gibi Cumhuriyet rejiminin aslında halkın idaresi olduğu üstün sınıf bulunmadı ve araçlara yer olmadığı belirtilmekte. Ayrıca cumhuriyetin getirdikleri, yararları da her fırsatta makalelerde dile getirilmekte.

Gazetenin ısrarla bu konu üzerinde durmasının sebebi elbetteki halkın bu konuda bilinçlendirmek istemesidir. O tarihlerde değil Siverek'te Türkiye'de bile Cumhuriyet'in anlamını bilen insan sayısı oldukça azdır. Ömrü boyunca padişah idaresinde kalmış olan insanların yeni rejimi, yeni cumhuriyeti tanımamaları tabii ki çok doğal Elit aydın tabakası dışında cumhuriyeti özümsemiş insan mevcut değildi. Ayrıca yeni Türkiye aleyhtarı insanlarda vardı. Halkın bunlara itibar etmemesi için yeni devletin sevdirmesi, rejimin üstünlüklerinin, yararlarının halka anlatılması gerekiyordu. İşte Siverek'te bu görevi İrfan üstlenmiş ve başarıyla da yerine getirmiştir.

2. 1959'dan Sonraki Dönemdeki Yazılar

Bu dönemde ilk dönemde ilk döneme göre daha zengin içerikli çıkmıştır. Gerek makalelerde gerekse haber ve yazı dizilerinde çeşitlilik vardır.

Makalelerde genelde Siverek'in sorunlarını konu edilmekte. Ülke gündemiyle ilgili makalelerin sayısı oldukça az. Haberlerde de aynı olayı görüyoruz. Ama bunun böyle olması oldukça doğal. Çünkü eskiye nazaran iletişim artmış ve Siverek'te daha çok büyümüştür. Yani yerel haberlere ihtiyaç vardır.

B. İRFAN'DAKİ MAKALE, HABER, İLÂN VE REKLÂMLAR

1. Makaleler

İrfan'ın hemen hemen her sayısında bir veya iki makale mevcuttur. Makalelerde, aşağıda da görüleceği gibi güncel konular rejim ve hükümet lehine yorumlanmış. Dış ilişkiler konusunda da tam bir milliyetçilik var. Şimdi bu makaleleri görelim.

İrfan, S. 48, (2 Ş 1343 / 17 Şubat 1925), s.1, stn. 1,2.

Musul Meselesi

Lozan Muâhedenâmesinin halledemediği Musul meselesi bir türlü hâl olunmuyor. Haliç Konfermansının inkıta'a uğraması, Cemiyet-i Akvam'ın kat'i karar vermesinin sırf; İngilizlerin hodbîn siyasetinin Menbeis olduğu anlaşılıyor. En son Rey-i âmme müracaâtında fazilet hislerine tâbi kalması iddialarımızı tevsîk etmektedir. Musul'un vatanımızdan tefriki gayri mümkün bulunduğu Ve harb hâilin en son günlerinde harbsiz olarak aldığı cihanca müsellemdir. Musul'da ekseriyeti teşkil eyleyen Türk; Anavatana kavuşmak için senelerden beri zulm, ateş ve lambalar altında inledi; ne esefâ ki; sadây-ı hakkını medeniyet alemine esma edemedi.

Âdabı muaşeret-i beynekmilel münesebât-ı destane düsturuna tavfikan murashhaslarımız teshilat görmek lazım gelirken; Şâyân-ı nefret bir luabâliğe maruz kaldılar. İngilizler haber, tezyik göstermkele mazbatalar temhir ettiriyorlar, buna mukabil; Musullular murahhaslarımızı alkış arasında hürmetle karşıladılar. Türk olan Türklüğe merbutiyetlerini izhâr eden Musul halkı tazyik gördükçe rabitalarını takviye eylemektedir. Yalnız: Dünya'ya sulh ve müsâlemet devresi açmak isteyen Avrupa akvâm fazlası mukaddesâta, hak ve hakikate riayetkâr olarak daha samimi görülmelidirler; yoksa istila Cûyâne siyaset daima huzuru, sükûn-u umûmiyi ihlalden başka bir netice vermez. İngilizler Türk'ü tanımış ve bilmiş olsaydılar pekala takdir edebilirdi ki, senelerce harp ve ateş içinde yanan ve istiklâlini kazanan Türk her meselede gösterdiği gibi Musul Meselesinde de Şeref-i milliyesi ile mütenâsib sekînet ve vakârını, faziletini göstermiştir. Musul'un bize iade edilmemesini icab ettirir ufak canlı bir nokta olsaydı Türk o nokta önünde de hürmetle eğilirdi. Halbu ki; Musul'un toprağı Türk kanıyla mülemmeadır, Musul Türkiye'nin fekk kabul etmez bir cüzûdîr. Musul halkı; her gün bir âhı ve enîin feryâd ederek çırpınmakta ve Türk kardaşlarının kucağına atılmağı istemektedir.

İngiliz emperyalizmi, hiç olmazsa Musul meselesinde dûçâr-ı tevkîf olmalı ve yeniden dünyayı sarsacak infilâka meydan vermemelidir.

Samim

a.g.e., stn. 2, 3, 4.

“İrfan’ın” Hemşehrilere Hitâbı

İstiklâl-i millîsini hakimiyeti millîye esâsâtı üzerine kazanan genç Türkiye bugün bir efsane şeklini alan hilâfet meselesini Büyük Millet Meclisi’nin mukaddes kararıyla ortadan silerek kangren olmuş bir yarasını tedavi etmişti. Zîra hilâfetle saltanâtın birleştiği makam zavallı milletimizi her gün bir felakete maruz bırakıyordu. O din perdesi altında halkı esir gibi kullanan halifeler, tâcdârlar milletin maneviyâtını kemirmiş maddiyâtını İzmihlâle sürüklemişti. O halifeler ki; Milletin hükm-ü îdamını imzalar ve millete hesap vermeden düşman içine firar etmeyi medâr-ı fahr bilirdiler. Evet; mâzideki hayat-ı tarihiyemizin hangi sahifesine göz geçirirsek kanlı fâciâların telâfisi gayr-ı kâbil felaketlerin izlerini görürüz.

Ey muhterem aziz hemşeriler! İyi biliniz ki fırsat düştükçe hilâfet meselesini ortaya atan derbederler bu vatanın haini bu milletin canavarlarıdır. Hilâfet nedir? Hilâfetten maksat nedir? Bunlar her hususta rehberimiz olan o emri diniyye ile tedkîk eder, düşünürsek hakikatı öğreniriz. Hilâfet âlem-i islâmı temsil ediyormuş!?!.. Hangi âlem-i islâm, islâmiyet nâmına kan akıttırırken bize kurşun atan düşmanlarımız içinde neden islâm kardeşlerimiz bulunuyordu? Onlar demek esir edilir, demek onlar hakimiyetlerine mâlik değildir. Bununla beraber hilâfet babadan evlâda müntakil bir mîras mıdır? Hayır, hilâfet herşey muhterem Büyük Millet Meclisi’nin şahsiyet-i mâneviyesi dahilinde yerleşmiştir. Millet kendi kendini idara ettikten sonra artık hiçbir şahıs ve makâmın hiçbir suretle hâkimiyetine müdahalesini kabul edemez.

Bu günlerde Ergani kazası havalisinde başına topladığı vatansız derbederlerle hükümeti işgal eden bir şeyhin türediği işitilmektedir. Din perdesi altında milleti birbirine kırdırmak suretiyle şahsî ihtirâsını temin etmek isteyen bu gibi türedilerin

memleketlerimizde hakkı hayatları yoktur. Fakat; ey büyük din sen böyle dinsizlerin elinde bâzîçe mi olmalıydın? Hükümet-i Cumhuriyemiz böyle serserileri katiyyen te'dib edecektir. Evet! Ezmeli, milletin kanını emmek isteyen ahlâksız tıflîlerin yeri dar ağacı olmalıdır. Millet kendi düşmanını sehpa üzerinde dişlerini sırtmış bir suretle gördükçe gülecek ve sevinecektir. Gerçi bâtil iddia nasıl mesmu' olursa böyle şahsiyetlerin manâsız gürültüleride o kadar kalb-i milletde mâkus bulabilir. Yalnız ortada düşünülecek pek mühim dertlerimiz varken bu gibi safsataları, karışıklıkları gayr-ı kâbil afv-u câniyâne hareket addeyleriz. Hükümet bunları ezmeğe kâdirdir ve ezecektir.

İşte vilâyetimizde dahil olmak üzere şark havalisinin eksen mahallesinde idare-i örfüyle îlân olunmuştur. Herkes işini gücünü bilmeli vatanın milletin saadeti uğrunda hissesine düşen vazifeyi görmelidir. Bu hakikatı idrak eyleyen vilâyetimiz mıntikasındaki halkın sıyyânen hamd olsun aziz cumhuriyetimizin rûh mânâsına muhâlif hâli olmadığından kendimizi mesûd ve bahtiyâr addeyleriz.

İrfan, S. 49, (13 Ş 1343 / 25 Şubat 1925), s.2, stn. 1,2.

Şeyh Said Kimdir?

Bugünlerde hükümeti ve bütün efkâr-ı umûmiyeyi işgal eden hâdise-i işyâniyenin fâili yegânesi olan Şeyh Said¹⁵ kimdir ve ne istiyor?

Muhterem karilerimiz tenvîr edeceğiz;.....beş altı ay evvel Musul hududunda nastûri hadisesi diye hâla unutamadığımız meseleye bir göz geçirdikten sonra asıl maksada geçeceğiz Hakkâri vali vekili jandarma kumandanı Rıfat Bey maiyet-i, nezâdiyle beraber teftişi vilâyeti mıntikasını gezdiğinde İngilizlerin para kuvvetiyle elde ettikleri nastûrü aşireti mümiileyh..... alarak İngilizlere teslim etmişdi..... dahilinde bulunan bir aşiretin..... tecavüzüne karşı yapılan hareketi askeriye de karşımızda kendimizi değil öteden beri düşmanlarımız olan Ermenileri görmüşdük. İngilizler bu mebâların mihrab ateşleri altında binlerce kardeşlerimizi mahv, yüzlerce köylerimizi

¹⁵ Metin Toker, *Şeyh Said ve İsyanı*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1994

harab etti, işte biz nastûrilerin kıyâmını yatıştırmak emeliyle harekât ederken bu Şeyh Said denilen türedi; tâ o vakit hükümetin icraatını akîm bırakmağa çalışmış ve hıyanetini faalen izhâr etmişti.....Divan-ı Harb merkûmu hıyanet-i vataniyyemahkûm etdi..... ele geçemediğinden ceza-i sezâsını görmedi. Mahiyet-i şahsiyesi mâlum olan bu şeyhin şimdi İslâmiyetle alâkasını görebilir miyiz?

İslâm gardaşlarını top, tüfenk kurşunlarıyla öldüren din düşmanlarıyla birleşen, kendini herkese şeyh tanıtdıran böyle..... emeli arzusu ne olabilir?

Mevsûk bir menbadan aldığımız müstahberât meseleye tevzih etmektedir; şöyle ki: El hâzır isyânide vücûda.... şeyh Said'den esir alınan avenesinden bazılarından el esef gönüllü Ermeni ve Nastûri oldukları anlaşılmıştır. Bunların ifâdatı ve üzerlerinde çıkan vesâik ile sâbit olmuştur ki: Şeyh Said müstakil bir Kürdistan ve yanında da müstakil bir Ermenistan teşkîli için İngilizler'e taahüde bulunmuştur. Demek Şeyh Said Kürdistan teşkiline çalışıyor; Fakat Kürtleri Kazak süvâri kılıçdan geçirirken; Kürd yavruları analarının karnından süngü ile parçalanırken, kadınların memeleri bıçaklarla kesilirken, kızların gelinlerin ırzları Ermeni canavarları tarafından hetk edilirken, Bitlis çayı boğazlanan Kürdlerin kanıyla kırmızı olurken nerede idi acaba? Şeyh Said bu selâhiyeti bu cürâtı kimden almışdır? Kendisi namına düşmanlarla teşrik-i mesâi etmesini hangi Kürd teklif eylemiştir. Hayır; Kürd, Türk yekdiğerinden ebediyen ayrılmaz iki kardeşdirler, bu hakikat hiçbir suretle te'vil kabul etmez. Çünkü; Kürd'ün Türk'ten, Türk'ün Kürd'den tefrikını müeddi bir şey yokdur, Kürd Türk kardeşleriyle beraber kan akıdarak bugünkü inkılâbı doğurmuştur. Bu inkılâbı vücuda getiren Kürd, Türk yaşayabilmek için yekdiğerinin dost ve fikirlerini tutmağa dînen, nâmusen mecburdurlar. Müstakil Ermenistan teşkiline gelince:.....Ermenistan nerede teşkîl edecek: Bitlis'de mi? Van'da mı?, Erzurum'da mı? Zîrâ Ermeniler'in istilâ.....fikirlerini hepimiz biliyoruz. Demek; nâmûsumuzu, dinimizi her karış toprağı babalarımızın evlatlarımızın kanlarıyla, kemikleriyle yoğrulmuş aziz vatanımızı kendi elimizle Ermenilere bırakacağız bu: İslâmiyet'le nasıl kabul te'lifdir. Bilemiyoruz, acaba şehâmet-i arakiyyemiz zavallı mı?..... eski kan kurudu mu?

Hakikat budur: Şeyh Said düşmanlarımızla birleşmiş şahsi emeli peşinde koşuyor. Çünkü; haindir, çünkü; hıyânet-i vataniye ile mahkûmdur. Çünkü; aramızda yaşamağa hakkı yoktur. Artık biz bunu hepimiz mütehadden telîn edelim. Safdil halkımıza söyleyelim ki: Biz şeyhlerle değil İngilizler'le, Ermeniler'le çarpışıyoruz.¹⁶

İrfan, S.52, (5 N 1343 / 18 Mart 1925), s.1, stn. 12.

Takrîr-i Sükûn Kanunu

Hükümet-i Cumhuriyemiz metni geçenlerde ilân olunan Takrir-i Sükûn ve Âsâyiş kanunuyla Cumhuriyetin esâsâtına tecavüz edecek bedtinnet elleri bağlamıştır. Pek büyük himmetler, fedâkârlıklarla elde edilen Cumhuriyetin – herhangi bir suretle gerek keyfiyeten ve gerek kemiyeten – haleldâr olmasına zemin hazırlayanlar ve demokrasinin bahşettiği hürriyeti vası-a hududunu hayâsızca tecavüz edenler bu kanunla cezaların en ağırına mâruz kalacaklardır. Hükümeti idare edenler inkılâbçı, mefküreci mübeccel sîmâlar bu kanunla Türkiye'nin iktisâbı rüşd ve recülliyet eylediğini bir defa daha enzâr-ı cihana göstermiştir. Bazen dîni alt etmek, bazen serbestiyeti su istimal etmek gibi taşkınlıklarla zamirlerinde sakladıkları şer ve fesad mayasını masum halkımızın saf ve neziye fikirlerine aşlamak isteyenler şübhe yok bu vatanla, bu milletle alâkası olmayan derbederlerdir. Bâb-ı Ali ihsândan cüdâ kaldıkları cihetle cumhuriyete taaruzu gaye bilen tıflîler yine milletin kan damarlarına sülük gibi asılmak ve emdikleri kanı alt taraftan akıtmak istiyorlar. Çünkü; onların doymak bilmez iştahlarını ancak milletin kanı doyurabilir.

Bazı hud beyinlerimiz de vardır ki: Sûre-ta kendilerini bu mülkûn hayr-ı hevahi olduklarını söylerler. Va esefâ ki Ucu kızgın zehirli şişleri milletin tâ kalbinâhına sapladıklarını düşünmezler. Samimiyet, sâfiyet, din maskesi ile yüzlerini kapayan ve bu sûretle maneviyâtı kemirmeğe yeltenen matbuatımızın bir kısmı fâsıladandır. Gerçi istibdâd-ı devrânede îka' olunan fazahitler rezaletler karşısında sâkit ve sâmit kalınır, demokraside ise; her ferd münâfi-ı âmede tenkid etmek selâhiyetini alır. Bunu muhterem dâhiliye vekilimiz de mukaddes millet kürsüsünde eftar-ı umûmîye ilân

¹⁶ makaledeki noktalı boşluklar, tahrib olmuş olduğundan okunamayan yerleri ifade etmektedir.

etmekle cumhuriyetin şerefini, büyüklüğünü itirâf etmiştir; Lâkin gönül isterdi ki: yapılan tenkidler vatanın menfeâtını mûcib, mezerretini def olaydı: Tenkidât-ı eslâfin fenâlıklarını bunun çirkinliğiyle milletin nazarında tebellur ettirmeliydi ve neticede her yâdi elim iniltelerimizi müeddi olan o; kanlarla alevde olan mazimize nisbeten bugünkü feyz ve fazîleti takdir etmeliydi.....halbuki; tenkidler Cumhuriyeti tezelzule uğramakta yegâne ameli olan dahili fenalıklara esas teşkil etti; fakat bütün bu fenâlıklara nihayet vermek zamanı gelmiş ve hatta geçmiştir. Hakanları, tâcidârları deviren, mukadderâtını bil fiil eline alan millet artık vatanın fecâsata, sefâlete sahne olmasına tahammül edemez. Hâin ellere, menfeat perest denîlere makeddesâtımız oyuncak olamaz. Böyle şahsiyetleri tanımalı ve bir tarama usulüyle aramızdan çıkarılmalıdır. Zîra; cumhuriyetin ruh manâsı fazîlet-i siyâsiyedir.

Fazîlet-i siyâsiye ise vatani, vatandaşını, kanunlarını sevmekle olur. Fazîlet-i siyâsiyeden mahrum insanlar - kim olursa olsun - vatanımıza, mefkûremize düşmandırlar. İçimizdeki düşmanlara fırsat vermemek hepimizin borcudur. Başımızı iki elimizin arasına alarak kalbî, vicdâni bir surette düşünelim: O vakit hakikatı hepimiz çıplaklığıyla görürüz. Şu kadar ki, rüya, ihtiras mefhumlarının yaldızlı perdeleri gözlerimizi kamaşdırmassın. O hakîkatler bize birer ders-i ibret olmalıdır. Kara günlerimizde etrafımıza ışık serpen, yüzlerimizi güldüren ve hepimizi hürriyet-i hakîkiyeye ulaştıran aziz cumhuriyetimizi iyi bilmeliyiz ki ictimâî, iktisadî, zihnî, ilmî yaralarımızı da saracak ve pek yakınlarda Türk'ün ufku i'tilasına nurlu haleller doğduracaktır. Buna emin olduktan sonra akıl hocalığı yapan beylerimizden de talebimiz bu olmalıdır;

(Gölge etme başka ihsan istemem)

Samim

a.g.e., stn.3.

İngilizler Telaşda...

Cemiyet-i Akvâm'ın Musul'daki tedkik heyeti vazifesini bitirerek raporlarını da yakında İspanya'da ictima-i mukarrer mezkûr cemiyete takdim edeceğini ve ihzar olunan raporların İngiltere aleyhine olduğunu mevsûkan istihbâr etdik. Yapılan desiselere, oynanılan rollere rağmen meselenin, neticenin lehimize olması İngilizleri telâşa düşürdü. Kâh "Ekalliyet Hukuku'nu" ileri süren kâh Nasturi hadisesiyle Gence isyanını aevlendirerek Türk'ü gafil avlamak isteyen İngilizler bu defa da güya tedkik heyetinin birisi kendilerine düşman Macar milletine mensub olduğunu ve heyete terfîk edilen tercümanların bizden bulunduğunu makam-ı itirazda beyan ediyorlar. Bu itirazın ne kadar saçma olduğunu elbette Cemiyet-i Akvam takdir edecektir. Bir defa Cemiyet-i Akvam Heyeti'nin çoğu İngiliz ırkına veyahud İngiltere'ye dost ve müttefik milletlere mensupturlar. Bittabi bunlar hiçbir vakit İngiliz'e düşman bir adamı tedkike göndermezler. Binaen aleyh bu iddia gayr-i vârid ve merduddur. Sonra re'y-i âmme müracaat esnasında İngilizler'in beynelmilel mer-î hukuka mügâyir olan hareketleri meydandadır. Artık "mızrak çuvala sığmaz" Musul Türkündür.

a.g.e. stn. 4.

Asker Geçerken.....

Urfa'dan hareket eden te'dib kuvvetleri şehre yaklaşmış, bütün halk istikbâl için Urfa yolu üzerine dökülmüştür. Kalblerde bir ferah, ruhlarda nihayetsiz bir sürûr vardı. Artık çehrelerdeki elemeler, kederler silinmişti.

Bugünün sabahında yğksek bir şiar, ebedi bir saadet reaşalanıyordu. Çomak tepeden sabahın bu güzel ve sevimli güneşi içinde Mehmetçiğin süngüsü parlıyor, her an ufuktan biraz daha ileride görünüyordu. En önde, "altın yazılı" al sancağın yüksek dalgaları etrafa niha-i zafer müjdeliyordu...

Türk'ün istiklâl zaferini, ve imânını taşıyan bu kırmızı bayrağın ilâhi mevceleri şehri nurlandırıyor.

Halkın derin hürmetleri ve selamları arasında taburlar, toplar mitralyözler geçiyor, parlayan süngülerde irticâ-i azmin, parçalamak hassası beliriyordu. Mehmetçiğin ateşli, kanlı ulumlu gözlerinde irtica hortlagına karşı kin ve lânet hisleri okunuyordu, o; melun hortlagı boğmak çelik pemçesiyle parçalamak, demir dişleriyle çiğnemek istiyordu.

Bu kadar intizâra artık sabır ve ikrârı kalmamıştı. Daha ilerlemek, yürümek, bir ân evvel kahr darbesini ona indirmeğe koşuyordu.

Ey Sakarya kahramanı! yürü, ez, öldür, Türk'ün istiklâlini, genç cumhuriyetin temelini yıkmak isteyenlere en son ve mukaddes darbeyi indir ve hiç çekinme...Ey Türk evlâdı! Koş! Türk Milletini felâketlere uçurumlara sürüklemek isteyen mürtecilere, kara ve hâin kuvvetlere o; mukaddes darbeyi indir! Bu; senin için nihâ-i bir zafer, Türk tarihi için şanlı bir inkılâb, ebedi bir şereftir.

(Mehmet Siret)

*İrfan*₂ S. 59, (25 L 1343 / 7 Mayıs 1925), s.1, stn. 1,2

İrfan Üç Yaşında

339 senesi Mayıs'ın şatafatlı bir günü idi ki memleketimizin maddî ve manevî yoksulluğu nazar-ı dikkate alınarak ilk hatve-i ümit olmak üzere İrfan, şapıroğrafla saha-i intişara çıktı. İrfan silik ve bozuk çehre ile mahçûbane karilerinin eline düştüğü günden itibaren takdire mazhar oldu ve o takdir unutulmaz tescîleri doğurdu. Bununla beraber, öteden beriden renk renk ve kulak dolusu itirazlar da işildi. Fakat bütün bunlara rağmen memleket ve vatan kaygısı müessislerini her suretle fedâkârlığa ve mahrumiyetlere katlanmağa mecbur bıraktı. Bu fedâkârlık ve faâliyet başta Gazi Paşa ve Baş Vekil İsmet Paşa Hazretlerinin kıymetdar muavenet ve lütufleriyle, tezâüf

eyledi. İşte hür Cumhuriyetin muhterem beyleri olan muazzez haleskârlarımızın bu nurlu ve şaşaalı teveccühleri sayesinde, nâciz İrfan üç yaşını idrak ediyor. Bu vesile ile müşarünileyh hazerâtına arz-ı şükranı bir vecibe biliriz. Bu gün üçüncü sene-i devriyesini idrak eylediğimiz irfan, fûnûn-u tekamül taht-ı te'sirinde olarak mükemmel bir çehre ile intişar edecektir. İrfan, ilk günden beri çizdiği siyaset ve hattı hareketini bozmamıştır. Ve fîma ba'de dahî “re'sim” dahilinde mukaddes hizmeti îfa edeceğini vâd eyler. Cumhuriyet düzeninin fazilgtli günleri memleketin her tarafında ışıklar saçmakta ve refah ve saadeti temin etmeyi düşündürmektedir. Binâenalyh İrfan cumhuriyet hükümetlerinin ve idaresinin fevâide mehâsenâtından ve intibah-ı mes'udesinden bütün muallimiyle memleket halkına tenvire çalışacaktır. Aynı zamanda memleketin noksanlarının telâfisini isteyerek şerefli idare eden istifâde yolunu kazanacağına en birinci umde ittihaz edecektir.

İrfan yalnız muhterem memleket halkıyla karilerinin teveccühlerini ister, çünkü bütün azim ve sebatta, fiiliyatta bunu takdir cenab-ı hak tevfikât-ı semedâniyetine refik etsin.

İrfan 2 S. 74, (27 S1341 / 6 Eylül 1925) , s.1, stn.1,2.

Gazi Paşa Hazretleri'nin Seyâhatı

Geçen sene olduğu gibi bu senede Gazi Paşa Hazretleri bir tedkîk seyâhatine çıkmakla halkın hissiyatı tehzis eyledi.

Sevgili paşamız millete kalbi râbitasını bu suretle fiilen izhâr etmekte ve zâten gönüllerde yaşayan onun o kurtarıcı adı hürmetlerle ta'zimelerle anılmaktadır.

Gazi Paşa; bu defa Kastamonu havâlisini kudumiyle şerefyâd eyledi. Biz her şeyden mahrum Şarkın cenub vilayetleri halkı da elbette bir gün gelir. Ulu Gazi'nin ellerini öpmek şerefine nail oluruz. Bu temenniye cânı gönülden izhâr ettikten sonra Gazi Paşa Hazretleri'nin seyâhatleri esnasındaki kıymetdâr nutukları dolayısıyla bir iki

söz söylemek istiyoruz.

Gazi Paşa Hazretleri; her nutukunda millete refah ve saadet yolarını göstermekte, hayatın şevket ve setâvetini te'mini için halkı irşad etmektedir.

Gazi diyor ki: "Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müridler, mensubları memleketi olamaz; En doğru ve en hakiki tarikat; Tarikat-ı medeniye dir"

Bu hitab karşısında herhangi bir ferd elini kalbinin üzerine bırakarak vicdânen düşünürse pek iyi takdir edecektir ki; herkes mukadderâtına hâkimdir. Cumhuriyetin nurlu kanunlarından başka hiçbir kayd ve bend altında değildir. Bu; az bir selâhiyet olamaz. Bir zamanlar bütün millet bir ağızdan çıkacak iki kelimelik emrin mahkûmu idi. Bir sınıf halk daha düne kadar bir şeyhin, beyin vasıta-ı zulm melânâtı idi. İşte bu zinciri kıran Gazi Paşa Türk'ün kurtuluş çarelerini gösteriyor.

Gazi Paşa yine diyor ki, "Medeniyetin çoşkun sesi karşısında mukavemet beyhûdedir. Dağları delen, semalarda uçan gözle görünmeyen yıldızlara kadar her şeyi gören, tetkîk eden medeniyetin mevâcehe-i kudret ve uluvîyetinde kervan vasıta-i zihniyetlerle ve ibtida-i hurâfelerle yürümeğe çalışan milletler mahv olmaya ve hiç olmazsa esir ve rezil olmaya mahkûmdurlar" Bu; bir ilahî hitâbdır, hillet rehberi olacak ve ceddeli ikâz dersleridir.

Gazi demek istiyor ki: Bu Türkiye; behemahâl cihan medeniyetini temsil etmeğe mecburdur. Hakîkî kurtuluş bu yoldadır. Bu hitâbesi adeta harbde taaruz edecek bir ordunun erkan-ı harbiyesi tarafından kat-i galibiyet kazandıracak plan mahiyetindedir. Zirâ-î, Sınâ-î, iktisadî, ahlâkî hattı hareketimizi tâyin ediyor. Bu kudretli dehâ karşısında ve ehakka ki:

"Türk'ün şarkından doğan güneş Mustafa Kemal'dir." Demek bir vecibedir.

Samim

İrfan, S. 82, (19 Ca 1344 / 23 Kasım 1925), s.1, stn. 1,2.

Halka Doğru

Halkın mukadderâtına bizzat hakim olması esâsatına müstenid idâre sistemlerinin en büyük hedefi her ferdin hukuk-u medeniye ve ihsâniyeden aynı derecede istifâdesini temin etmektir. Esâsen halkçılık fikirleri de bunda doğmuştur. Millî hakimiyetin emeli vahdetin mütakâmil şekli olan cumhurî rejimler de bilâ istina her ferdin – kanun velâyeti dahilinde – aynı mesuliyet ve hukuk-u şahsiyeye mâlik olması tabileşir.. bu (demokrat) usul ancak halk tarafından müctemian tedvir edilen millî ve cumhurî idarelere münhâsırdır... Hakimiyet-i ferdiye erlerini taşıyan rejimler bunu yaşatmaz.

O zaman; her türlü medeni nimetleri halk kendisine teşmîl, halkçılık hasseleri sönmek yahud oturarak devam ettiği müddet uyuşuk bir halde kalmak mecburiyetindedir. Türklerin bunun en hızlı bir misâlini teşkil....¹⁷

Sabık Osmanlı diktatörlüğünün meş'um işkencesi elinde yıllarca bu hakkı istemekden mahrum yaşadı. Şahsi saltanatın fecayı-ı varlığı halkçılık hislerini dondurmak için ne lazımsa yapıyordu. Lâkin insanî duygu ısrârı bir devre-i müddet sonra sual olmak fırsatını....¹⁸ Çünkü en âdi cena-i hücumları bile onu tamamen öldürememiştir. Zira hiçbir kuvvet-i fitrî bilhassa olan halka doğru hislerini öldüremez. Bu fikir hem milletin benliğinde mevcuttur.

Bu günkü inkılap Türkiye'si tamamen halkın ruhundan doğma milli bir hakimiyete mezhar olmuştur. Bunun içindir ki; halk ile hükümet arasında fark aranmaz Hükümet mutlaka halkı; halk da hükümeti ifade edicidir. Halkın hâkimi; müdiri bizatihi kendisidir.

¹⁷ Tahrip olmuş olduğundan okunamamıştır.

¹⁸ Tahrip olmuş olduğundan okunamamıştır.

Meselâ bir idare memurunun herhangi bir ferdle farkı halkın onu memnun ittihâb etmesindedir. Bu kısa hukuk ve imtiyaz itibariyle mûsâvidir. Cumhuri idarelerde bir memurun yanına giden ferd o memurun bizzat kendi tarafından muntekib olduğu kanaatiyle mütehasıs olmak icrab eder. Bu kanaat yalnız idare memurlarına münhâsır değildir. Devlet mekanizmasını işleten herhangi bir şahsiyet için de aynıdır, o da halk kitlesinin intihâb ettiği, yine halka mensub bir ferdtir.

Bu tarzda düşünülünce halkın mukadderâtına hâkim olmasındaki muhsenât ve bunun ferdlere bahşettiği salâhiyetin kıymeti anlaşılmalı olur.

Cumhuriyetin kamu hakimiyetinin nice tabiiyesi olması; daima (halka doğru) halk için de sunulmasını âmede şeklinde koymuştur. Herşey halk içindir.

Ali Necdet

İrfan, S. 93, (25 Kanunisani 1926 / 25 Ocak 1926), s.1, stn.1.

Belediye İntihâbâtı Münâsebetiyle

Belediye İntihâbâtı bugün yarın başlıyor, fakat bugünkü intihâb şekli ile dünkü çünkü arasında ne kıyas kabul etmez farklar var..sanki intihâbın manâsı; memleketle bir iki hâkim ve itibâriz şahsiyete ister istemez re'y teveccüh etmekte.

Bu acı hadise daima zavallı halk için bir ema-i vâk'i olmuşdu; zâten intihâblarda mâlum kâtiblere re'y tevcihi mecburiyetinin memleketimiz hayatında yer aldığı hüsrânları hâlâ çekiyoruz. Şehri objektif bir nazarla tedkik edenler.. maalesef hala taş devrinde olduğunu tedrik eder. Bu halk hukukuna mütecaviz ve tahkim; cumhuriyetin teceddüd ve neâli cümleleri o günde menfeatleri muhtell olan nüttegallib zamirlerin ezilmeleriyle def' edilmiştir.

Dün memleketin mecrây-ı mukadderâtına istediği zaman istediği cebheyi verebileceğini iddia eden mütegallib şahsiyetler, cumhuriyet idaresi altında alelâde ferd kıymetine düşmüştür;... ve artık çorbasına medyun bıraktığı halk kitlesini tatmin

hatırâsına vasıta yapmak isteyenleri mutlaka erilmesi vâcib bilenler telakkî edeceğiz Tabi [Biz Siverek'in rezzâkıyız], diyecek kadar kendinde kudret hisseden adî zihniyetler memlekete hakim olamaz.

Türk milletinin ruhunun tevezâdı aziz Cumhuriyetimizin bilâ istinâhi ferdin mukadderâtına bizzat hakim olduğunu temin etmiştir.

Bunun içindir ki: Halkçılık mefhumunu, menfaatlerini te'min edenler Cumhuriyetin düşmanıdır.

Hakim tanıyabileceğimiz kuvvet ancak cumhuriyet ve kanundur. Bunun hilâfında herhangi bir şahsi hakimiyet-i şahıs kuvveti tanıyamayız. Bu gibi şahısları tanımağa kalkmakta aynı cürmü yapmak demek olur. Esasen halk menfaatine hareket ettiklerini zâhirde iddi-a eden mütegalibelerin kalbî ve şahsî ihtiras ateşlerini dudaklarında görmek güç değildir. Onlar sözlerinin samimi oldukları söylerlerken ruhlarındaki tahakküm kığılcımı dudaklarını tutuşturur.

Ne kadar gizlerlerse gizlesinler hakikat âşikârdır.

Nu mutlu ki: Cumhuriyetin bunları maziye gömmek siyaseti kuvvetlidir, ma'hazâ şahsî ihtirasları....¹⁹ propaganda yapanlara inanılmaması lazımdır. Mademki hakim cumhuriyettir, kanundur, rey serbesttir. Şahıslara inhisâr edemez. Ma'heze bize daima rehberlik vazifesini gören ve bize bugünkü serbestiyi temin eden aziz cumhuriyetimizin; millet fırkası demek olan halk Fırkası'nın göstereceği namzedler umumi saadet ve teâlimizi mütekâfildirler. Fırka namzedlerinin kazanması memleketin terakkîsi hesâbına çok lüzumludur.

Reyi hâkim ve mütegalib şahıslara teveccü etmenin acıları işte meydanda memleketimize bir göz gezdirmek bunu isbat eder.

İrfan

¹⁹ Tahrip olmuş olduğundan okunamamıştır.

İrfan; S. 95, (7 Şubat 1926), S.1.stn.1.

Başsız Yılanlar

Memleketimizde tegallüb var mıdır? sualine karşı hayır diyebilmek herhalde sathî görüşlük olur. Bilâ tereddüt bağırabiliriz tegallüb mevcuddur ve hâlâ halk hukukunu, halk menfeatini hain ve iğrenç dişleri arasında hırpalıyor; hâlâ halk kitlesi sırtında tufeylî yaşadığı halde mümtaziyyet şahsî hakimiyet iddia edenler ağalık derebeylik ağlarını âsar-ı atîka (müze) sine asmamak için uğraşüyor. Hâlâ ekmeğine kahvesine medyun bıraktığı zavallıları dinmeyen ihtirasları, doymak nedir bilmeyen obur mideleri hesâbına satılmış esir gibi çalıştırabilenler utanmadan, kazanmadan ferûh ve fahûr dolaşabiliyor.

Siverek'in harita-i mukadderâtı, üzerinde kanlı tecâyialar yeralmağa yeltenen mütegalibler dünce gözümüzün önünde; kafaları aziz ve mukaddes Cumhuriyetin kahr darbesi altında ezilmiş fakat hâlâ can çekiştiren bir takım engerek yılanlar tecelli ediyor.

Görüyoruz ki başları ezilmiş mâziye karışmış lâkin bazı ufak debreşmeleri etrafındaki ruhlara bir ürperme hissi, tekrar dirilebilmek ihtimali telkin edebilecek mahiyettedir.

Mademki yilandırlar başsız olsalar bile istikrah ile müterâfık bir korku saçarlardı işte memleketimizdeki tegallübün şekli budur.

Doğrudan doğruya [benim] diyebilecek mütegalib yok. Fakat ölüleri kulaklara şöyle fısıldıyor: “Sakın tamamen öldüm zannetmeyin: Bugün olmazsa yarın, daha doğrusu zayıf bir zamanda yine başınızdayım; bakın vücudum tamamen gömülmedi hem daha midenizde duran çorbamı nasıl unutursunuz.” Bunun içindir ki: aziz cumhuriyetin başını aldığı yılanların bakıyye-i enkazını da mezara gömmek onları büsbütün hâtıralardan silmek icâb ediyor. İtiraf edilmeli ki: Başsız yılanlardan artık varlık ummak hayaldir. Lâkin bu hakikatı bilenler ancak ekaliyette kalabilirler.

Ekseriyet yani iyi düşünmeyenler onlarda hâlâ bir mevcudiyet, bir kudret arıyor. Madem ki; halk hukukuna tecavüz eden her hangi bir kuvvete karşı çok kahır olarak tanıdığımız cumhuriyetimizin bu ufak ve mahalli diktatörlerin başını ezmiştir. Bugün, yarın merâsim tedeffüniyesini de yapmakta tereddüt etmeyecektir. Bir hamlede saltanatı, irtica-i, mâziyi yıkan bir idare hiç şüphe yok ki; ikinci hamlesiyle de beyliği ağalığı süpürecektir. Vakı-a memleketimizdeki tarz-ı tegallüb kurnazcadır. Yüzünden tedrik mevcud olmadığına kanaat getirebilir. Fakat hükümeti şahsiye tarzı ne kadar gizli olursa olsun ilhamını millet ruhundan alan cumhuriyetin müşikâf nâzırları karşısında muhafaza-i ketumiyet ve mahramiyet edemez. Bu hususdan katıyetle eminiz. Yalnız mühim bir nokta daha var; mütegalib kutublar etrafında toplananların hâlet-i ruhiyesi bittabi bunlara zavallı demek yerinde bir sıfattır. Çünkü, körü körüne mutî'dirler. Ne de olsa artık bilmelidirler ki Cumhuriyete hakim şahıs olamaz. Bu idarede hükümetle millet arasında vasitanın kıymeti yoktur. Mazarâtı vardır. Çünkü: Hükümeti millet yaratmıştır. Kendisinin malıdır. Binaenaleyh aracılık yapanlara ancak tufeylî ve sefil kimselerden başka bir şey değildir. Onlara itaat nehsini tahkîr etmektir. Bu başsız yılanlara artık kıymet vermemeli, zîrâ esâsen kıymetleri yoktur. İşte halktan ricamız budur. İstirham ediyoruz ki mütegalibe ölmüştür. Hükümetten başka kuvvet tanımayınız.

Mecidi Fahreddin

*İrfan*₂ S. 98, (25 Şubat 1926), s.1, stn.4.

Biraz İ'tila

Yoksul kırık bu yer değildir.

Dünya'ya geliş hüner değildir.

Namık Kemal

Şairin içinde ne büyük mânâlar gizli; söyleyen edeb-i muhterem ne güzel, ne doğru söylemiş. Dünyanın geniş sahâsında sefil ve perişan yaşayan, hayatı döküntü ve kırıntı şeklinde gösteren insanlara ne güzel bir ithaf. Bulduğum siyah taşdan memleketi öyle zannediyorum ki, yine dünkü memleket, yine dünkü belde olarak kalmış parlamak

isteyen, efkâr ve seciyeye âlet olmak isteyen iictimâ-i dernekler te'sisine çalışan gençleri ve münevverleri ve kirli bir hevesle ve içtimâ-i terakkî derneklerine koşan bazı gençleri nereden geldiği belli olmayan taassub ve cehl darbeleriyle yıkmışlar. Fakat doğan büyük zarar şüphesiz ki yine aleyhlerinde oldu.

İçimde bu hurafeperest mutaassıb gibi görünen cahillere, eski ve paslı kafalı olan insanlara derin bir nefret ve büyük bir gayz ve kinim var.

Memleket öyle büyük bir ıslâha muhtac ki; müdhiş. Yalnız benlik ve halkın hayat-ı ictimaileriyile âlâkadar olan memleket insanları birazda şu sönmüş, harab yurdlarının imarı için çırpınsalar imar ve ıslah isteriz diye icab edenleri daimi bir rahatsızlık içinde bıraksalar ne olur. Onlarda biraz güzellik kurmak ihtiyacı yok mu?...

Hazin bir teessüfle söyleyeyim ki: Memleket her hususda olduğu gibi intizam ve mimar hususunda çok geride kalmıştır .

İlk nazar-ı dikkati celb eden ince kıvrık sokakların, girintili, çıkıntılı taşlarla döşenmiş yolların pisliği ve intizamsızlığı oldu.

İki günlük yağmurda çamura kalb olan bu kaldırım taklidlerine geceleri; simsiyah kış gecelerinde murûr ve sabır ne kadar güç.

Sokaklar üç günde bir tenzifât memurları tarafından temizlense; Karanlık yollar hiç olmazsa demirden bir fener içinde yanan küçük lambalarla biraz olsun tenvir edilse ne iyi olur.

Bunları yazmak benim için bir ihtiyaç oldu. Ma'mâfih öyle zannediyorum ki yine sözlerim adamın âs dalgalarında boğulmaya mahkûm..

Her neyse halka bir sual soracağım acaba memleketi bu intizamsızlıktan kurtaracak, memleketin bâde-u terakkisi memleketin mes'ulü olan kimse yok mu?

Rabia Nuri

İrfan, S. 187, (19 Mart 1928), s.1, stn. 1.2.

İrfan İki Ay Sonra

Beş sene evvel Hacı Abuzer Hanı'nın karanlık ve ufak bir odasında müstensihin bozuk ve silik yazıları içinde doğan İrfan! Ne yazık ki: İki ay evvel yine öyle bir odada; karlı ve fırtınalı bir günde kapanmaya mahkum olmuştu. Çünkü irfan: Altı ay ancak sekiz abone ile te'min-i mevcudiyet edebildi. Bu elim vaziyet karşısında göz yaşları içinde tatil-i neşriyattan başka çare yoktu. Tâ ilk günden halkın menâfı-ı umumiyesine hâdim bir nasibleri meâlifihâr kabul aksini kemali nefretle red ve her sınıf halkı aziz cumhuriyetin yüksek tecelliyatından müstefîd kılmak gayesiyle intişar eden İrfan, bugün yağıni – iki ay sonra – tekrar fakat aynı mahrumiyet içinde karilerimizin hatırındadır. İrfan'ı haftada iki defa dört sahife olarak zengin yazılarla neşrettiğimiz muhabirden ve Anadolu Ajansından günü gününe aldığımız havadisle muhterem karilerimizi günlerce postaları beklemek ve sair gazetelerden havadis; malumat almak ihtiyacından vâreste bıraktık. Lâkin; bu hal çok devam edemedi. Çünkü varidatımız günden güne azalmağa başladı. Siverek kaza olunca tab işlerimiz kalmadığı gibi abonemizde iki yüzden sekize indi. Bu cüz-i para ile kağıt ve mürekkeb masrafını ödemek bile kâbil olamıyordu. En nihayet aylarca maaş alamayan mürettib ve müstahdemin terk-i vazife etmek mecburiyetinde kaldılar. İşte bu acı vaziyet karşısında iki ay tatil-i faaliyet etmek mecburiyeti hasıl oldu. Bu iki ay içinde her tarafı harab, her bucağı sönük yurdumun dertleri, noksanları, yaraları içimi kavuruyordu. Bunları yazmak, söylemek bağırarak istiyordum. Bu gün o coşkun duygular ve heyecanlar içinde İrfan'ın tekrar saha-i intişara atıldığını görmek benim gibi memleketin taaliyesinden, halkın saadet ve refâhından başka bir emel istihdâf etmeyen bir genç için şehîk iftihâr-ı mûcîb bir hâdisedir. Siz muhterem karilerimizden göreceğimiz kıymetli yardımlarla İrfan'ın inkişâfı uğruna çalışacağımızı vaadediyoruz; İrfan'ın yaşaması

inkışafı karilerinin elindedir, en ufak bir muavemet azim ve sebatımız üzerinde büyük bir kuvvet teşkil eder.

Siret

İrfan, S. 195, (30 Ağustos 1928), s.1, stn. 1-2-3-4.

Yeni Harflerimiz Münasebetiyle

Türk İnkılâbının büyük rehberi Gazi Hazretleri'nin Sarayburnu nutkuyla İrfan hayatımızda vücuda getirmeğe muvaffak olduğu inkılab ve yenilik; günün en mühim meselsini teşkil etmekle beraber halkımızın çok fazla alakadar olması ilede bir mahiyeti mahsûsa arz etmektedir.

20

Büyük Gazi'mizin buyurdıkları gibi milletimizin Okur yazar kısmını öğrenmek isteyen mahcub bir vaziyette bulunduğumuzdan görürüz. Halbuki Garb'la temasını gündün güne arttıran, Garb'ın terakkiyât ve ihtiraatından beher yol olmağa karar vermiş olan milletimiz artık garb milletleri önünde hissi hicâb duyamaz!... Binenaleyh İrfan hayatımızda böyle bir dönüm noktasına mübrem bir ihtiyaç vardır. Ve bu ihtiyacı nâfiz nâzırlarıyla takdir buyuran büyük Gazi her hususta olduğu gibi bu hayati meselede de başımız olmuştur. Birde bize istiklâl, hakkı hayat bahşeden büyük gazimizin çizdikleri program dahilinde hareket etmekle ve lâzım gelen teşvîkât ve ter'îbatı ve vazife-i irşâdı îfâ ile halkı tenvîre çalışmalıyız.

Şehâvîk; her inkılâbda göze çarpan yeniliklere cemiyet içinde muâriz vaziyet alan sınıf bulunabilir. Nitekim inkılâb Türkiye'si buna canlı bir misaldir. Fakat şuurlu mefkürevî yeniliklere karşı yükselen itiraz sedalarını daima hevay-ı nesîmiye karışmaktan başka bir kuvveti haiz olamaz. Yalnız gönül ister ki: Hakikati ve hakiki kurtuluş yollarını görürken ıstırabın evladı olan milletimiz içinde bizi tekrar ıstıriba dûçar etmeğe sâ-î kimseler bulunmasın. Binaenaleyh bugün gençliğe, gençliğin omuzlarına mesuliyeti ve şerefi bir vazife tahmil edilmiştir. Cumhuriyet temelinin hamurunu kendi kanıyla yoğuran Türk gençliği vücuda getirdiği bu azimli binasını

²⁰ Tahrip olmuş olduğundan okunamamıştır.

hergün için tahkîm ve tersîn etmeğe mecburdur. Herkes bilmelidir ki; Cumhuriyet Türkiye'sinin varlığına Cumhuriyet Gençliği'nin benliğine müteallık meselede Cumhuriyet ve Gençliği'nin bir kaçı çok hassas ve çok kıskançtır. Bu hassasiyet ve kıskançlık yegâne şîârımızdır. Çünkü görüyoruz ki: Dünkü elim acıları, sefâlet ve fecâat levhaları hâlâ bugün bile tesirini icra etmektedir. Bütün bunlara karşı mazinin seyyiat-ı tahribatını ıslaha çalışırken elbette hassas ve kıskanç olmak lazımdır.

İnkılâbı yapan her millet içinde yeniliğe karşı iki kısım halk nazarı dikkati celb eder. Bunlardan birisi (bedbinler) ikincisi (muhâfazâkârlar) dır. Bedbinler; (egoist) hobbîn olan kimselerdir. Bunların muyyen bir ictihâdları, muayyen bir gâyeleri, şuurlu bir düşünceleri yoktur. Bunlar; herhangi bir vasitanın ve teşkilâtın refah ve saadeti temin edemeyeceğini düşünürler. Ne muhâfazâkardırlar, ne inkılâbcıdırlar. Bu kesimin nüfûzu, te'sisâtı mahduddur.

Muhâfazâkârlar da iki kısımdır.

Bir kısmı; dinî, ananevî te'sir altında kalanlardır ki: Bunlar cehlin netice-i tabiîsî yüzünden din; anane, görgü ruhuyla hareket ederler, ekseriyeti daima bunlardadır; esaslı bir irşad; bu kesimi hakikate îsâle kâfidir.

İkinci kesim muhâfazâkârlar; muhteris, mürteci hasis menfeat saigasıyla hareket edenlerdir. Bunlar câhil değildirler hakikatı idrakte güçlük çekmezler. Fakat yenilikler karşısında maddî düşüncelerini tatbik edemeyeceklerini bildiklerinden muhâfazâkâr tavırlarını takınırlar. Muâriz bir cihet alırlar; Bu gibileri harekete getiren menfeattir. Vatan, milliyet duyguları noksandır. Hareketlerinde daima aslî kuvvet hakimdir. İcabında dinî, îcâbında ananeyi ileri sürerler irtica-a doğru arzularını birinci kesim muhafazakârlara kolay aşılırlar. Millî cidâlin ilk senelerinde millet meclisinde ki ikinci gurub ve hempaları son senelerdeki terakkî perverler ve hempaları müşahhis birer misâldirler

Gördüğümüz ve geçirdiğimiz çok acı tecrübelerin her an bizi îkaza ve intibaha davet eden tesiratını nazar-ı dikkate alarak yeni herifleri ve bu heriflerin menfaatlerini her vesile ile halka itham etmek zarureti vardır.

Vilayetimizde Muallimler Birlikleri; Türk Ocakları Halk Fırkaları faaliyete başlamadı ve uhdelerine düşen irşad ve talim vezâifeti i'zamî bir hararetle îfâ etmelidirler. Bu müessasât kahraman Urfa'nın münevver gençleri daima zâhirdir İnkılâb ve vatan muvacehesinde aziz hâtıralar bırakan Urfa halkının bu millî işdeki muvaffiyette numune-i imtisâl olmasını yeğleriz.

M. Vasfi

İrfan, S. 195. (30 Ağustos 1928), s.2, stn. 1-2-3.

30 Ağustos

Türk'ün şerefli, tarihi mesûd bir bayramıdır. Altı sene evvel: Yine böyle aziz bir gündü Dumlupınar sırtlarından yükselen güneş Türk'e ebedî bir zafer müjdeliyordu. Senelerce sînesinde bir çok ıstıracları saklayan Mehmetçik: Başında Türk'ün büyük halâskârı, fazîletkâr evlâdı “Mustafa Kemal” olduğu halde düşman ordularına ilk ve kat-î darbesini indirdi. Cihan tarihinin şimdiye kadar kaydedemediği kahramanlıklar vatanî ve millî fedâkârlıklar – Türk'e has şîârıyla – bugün kendini gösterdi. Türk'ü esir etmek benliğini çiğnemek hayâli bu zafer darbesiyle fikirlerden, kalblerden silindi.

Bu millî zafer önünde titremeğe başlayan cihan-ı husûmet bugün anladı ki: Kalbleri istiklâl aşkı ile yanan millî duygu ile yükselen Türk milletine ebediyyen zeval yoktur. Türk milleti ölmeyecek, ana topraklarında hür, hâkim yaşayacaktır.

Sakarya kıyılarından başlayarak “Dumlupınar” şâhikâlarında yükselen bu millî zafer Türk'ün lâyemut kurtuluş günlerini doğurdu. Bu zaferin maceraları, harikalarıyla yeşil Bursa'mıza İzmir'imize, güzel İstanbul'umuza kavuşmak millî hakimiyetin, aziz cumhuriyetin mukaddes temellerini bu zaferle kazdık.

Bugün Türk tarih istiklâlinin en parlak bir dönüm noktasıdır. Asırlardan beri karşımızda baykuş şeâmetiyle öten hakanların, halifelerin, kızıl sultanların denâetlerinden, zulümlerinden fecâat ve fezâhatlarından bugün kurtulduk. En sarp ve derin uçurumları atlayarak millî “mefkûre”ye bugün erişdik.

Kahraman Türk Oğlu!..

Sana bu şerefli günü bahşeden büyük ordudur. Bu ordu kuvvet ve kudretini milletin ruhundan, celâdet ve sultanı evvel kumandanı Gazisinden, aşk ve îmânını Anayurd’unun ıstırab çeken parçalarından aldı. Afyonkarahisar meydan muharebelerinde harikalar yarattı. Sakarya kıyılarında ve Dumlupınar şâhikâlarında cihanda misli görülmemiş zaferler kazandı. Harem-i ismetinde dolaşan düşmanı yüce kumandanın bir işaretiyle Akdeniz’in uğultularına terk etti, yurdunu temizledi, hakkını aldı, sana ve şerefli istiklâl tarihine mesûd bir günü hediye etti.

Aziz Türk Evladı..

Bugün vatanın her köşesinde emin, mağrûr dalgalanan, sallanan al bayrağı ve kaleler deviren, yıkan kahraman ordu ki minnet ve huşû ile selamla.. Taşkın neş’eler haklı gururunla bu ulu bayrağı kutla; Dumlupınar’da ve vatanın uzak yakın köşelerinde yatan aziz şehidler hatıra-i ihtiramında ebediyyen yaşat.

İrfan; bugünün kudsîyyet ve azîmeti karşısında hürmetle anılırken gazilere selam, şehidlere fatihalar ithaf eder. Ve başta sevgili Gazi Babamız olduğu halde bu günün mübeccel halâskâr ve kahraman kumandanlarından muhterem paşa vekilimiz İsmet Paşa ve Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Fevzi Paşa Hazerâtını hürmet ve imtinan ile yâd ve tebcîl bir vecîbe bilir. Var olsun büyük halâskârlarımız kahraman ordumuz.

Mehmet Siret.

İrfan, S. 196, (6 Ağustos 1928), s.1, stn. 1-2-3-4.

Yazı İnkılâbımız Karşısında

Lisânımıza uymayan Arab harflerini terkle yeni Türk harflerinin kabulüne doğru atılan muvaffâkıyetli adımların hayat-ı umûmiyemiz de pek az zaman zarfında husûle getireceği derin ve feyizli tebdilâtı ve irfan hayatımızın inkişâfını evvelki makalemizde mevzû-i bahisle beraber halkımızın ihtisâsâtını, gösterdiği alakayı bir lisânı şükranla yâd etmiştik.

Siyasî, ictimâ-i dinî inkılâblarımız yazı inkılâbı ile mertebe-i kemâle ermesini bugün görmekte duyduğumuz hâz ve saadeti takdir etmek ve aziz İnkılâbçılarımıza minnet şükranlarımızı yükseltmek ve bu arzuy-u umûminin tatminini temine sâi olmak hususundaki borcumuza da ayrıca temas edilmişti; aynı zamanda inkılâblar karşısında nazar-ı dikkat celb edecek halk zümrelerini kısa bir tahlil ile tedrik sırasında da bir kısım muhâfazâkârlar üzerinde tevkife lüzum görmüş bu gibilerin hüvviyet-i ruhiyelerini teşrih mecburiyetinde kalmışdık.

İşte; bugün bu şirzime-i kaîlenin bir küstahlığını; inzârı âmeye yazı ile fikirlerimizi serd edeceğiz:

Mülhakâtın birinden dahiliye vekili Şükrü Kaya Bey Efendi'ye bir telgraf yazılıyor: Camilerdeki duvarların medar tezyîni olan aşere-i mübeşşere isimlerinin hangi harfle yazılacağı soruluyor.

Bu telgrafı Gazi Hazretleri görüyor ve kendilerine has belâgâtla şu hitabe de bulunuyor:

“Böyle bir şeyi asla düşünmek lüzûmunu duymamışdım ve hâlâ da düşünmüyorum. Bu galat ve sakat zihniyet sahipleri hakkında denilecek şey şudur: Bu ahmaklar niçin hâlâ milletin sözüne, milletin kalbine, milletin arzusuna kulaklarını vermekten kendilerini müstağni görüyorlar? Arzu taleb irade bizim, kimsenin değil milletindir.”

Bizim onun bu işaret olunan maddî, manevî ihtiyaçlarını îfâya memur adamlarız. Kendi kendimize selâhiyet mutlaka iddiası ile ortaya çıkmak hakkımız mıdır? Herhangi bir millete karşı bu husus büyük Türk milletine, herhangi bir memurun veya Reis-i Cumhuriyet'in onu mâzinin ahmak ve alçak devirlerinde olduğu gibi hiçe sayarak kendinin akli ebleh feriyânesine münkâd olacağını zannetmeğe artık mesag tasavvur olunuyor mu?

Bunun çok ayıb ve gülünç olduğuna şübhe kalmamıştır.

Efendim; hiç kimse merak etmesin Türk milleti yaptığı şuurlu ve bunca bin senelerin hayatında açtığı devasız yaraları âcilen tedavi etmek ıstırârı ile hakikat denilen cevheri bulmuş olduğuna kâni olarak uzun hutvelerle rehâ aramaya karar vermiştik. Bunun önüne sea çekmek isteyenlerin akıbeti tük'ün kuvvetli ayakları altında ezilmektir. Eğer bu millet yalnız bu hususta herhangi bir meşkülâta tesadüf ederse ben ve arkadaşlarım blâ terddüd bu kuvvetli ayakların pençelerin önünde naçiz bir millet fedâisi oluruz.”

Bu hitâbi kısa görenlere, hakikati idrak etmeyenlere karşı çok belîğ, çok fasih bir mevîzedir. Esasen din ile dinâyeti yek diğerinden ayırmakla asır hâzırın terkîyâtından ve ictima-i tekâmülünden faide temin etmek azimi katisini gösteren milletimiz, artık rüşdünü iktisâb etmiş, yükselmeğe, refah ve saadet yollarını aramağa koyulmuştur. Önündeki din nâmına ileri sürülen hezeyâneleri anene nâmına serd edilen hurefâları artık dinleyemez.

Acaba, camiâların ziynetini düşünenler milletin cehli yüzünden neler çektiğini biliyorlar mı? O camiâlar tezyîn eden softaların zehir aşıl原因an telkinâtının bizi kaç asır geriye atmış olduğunun farkındamıdır? Züumlarınca yedi kitabı yudan, başlarına arşunlarla sarık sarmakla mütebahhirin kazanan çok hocalar bilir ve tanırız ki eski harflerimizle bile iki satır yazı yazmaktan acizdirler, bir gazetenin bir yazısını bile okumak kudretinden mahrumdurlar. Fakat asıl düşünülecek nokta; eski harflerin yeni harflerimize tefevvuk sebebi neden ileri gelir? Mahzâ bir hiç...

Bu hiç karşısında ise zaaf eseri göstermek telkinâta kapılmak Türk halkının ve gençliğinin celâdetiyle asıl te'lif kabul etmez.

Başta Ulu Gazimiz olduğu halde verilen işaretle ileriye daima ileriye yürüyeceğiz ve inkılâb uğrunda her genç bir millet fedâisi olarak yürüyecektir. Nitekim hepimiz bugün büyük bir fahr ve sürûr hissetmekteyiz, olurda mahfillerde kahvehanelerde hatta yollarda bile herkes yeni harfleri öğrenmekle meşgul, bilenler bilmeyenlere öğretiyor. Memleket baştan başa adeta bir dar-ül talim olmuştur ki, Ne mutlu!... Evet inkılabımız yürüyecektir, “inkılâba başlayan inkılâbı tamamlayacaktır” Biz bugün îmân ettikten sonra artık müsterih olabiliriz.

Şapka iksâsı hakkında başlayan ilk ceryânı müteakib sevgili baş vekilimiz İsmet Paşa Hazretleri'nin lütfen gazetemiz nâmına vakıa olan beyânâtı o gün nasıl bir irşâd vazifesini görmüş ise bugün bu inkılâbımız içinde canlı bir hakikat halindedir. O inkılâbdaki muvaffâkıyet âmillerinin ne olduğunu hülâsa eden vecizeler yazı inkılâbımız karşısında dahi aynı mahiyetine hâizdir. Bu vesile ile beyânâtı aynen karilerimize hatırlatalım!

Sevgili baş vekilimiz diyor ki: “Medeni kıyafet medeni hayatın lâzımı gayr-ı mefâriktir.” Reis-i Cumhur Hazretleri'nin mücerreb olan isabetli nazarlarıyla hal olunan keyfiyet esâsen milletimizin arzu ve ihtiyacını netice-i ilhâmıdır. Resi-i Cumhur Hazretlerinin işaretlerinden bütün memlekete memnuniyet ve musaraatla kabul olunmasının hikmeti buradadır. Bugün bütün şehir ve köylerde halkın medeni kıyafeti iktisâ etmiş olması milletimizin terakkiyât-ı asriye için ne kadar hevâşkir ve ne kadar azimkâr olduğunu göstermektedir. Hükümet milletin arzusunu ve Reis-i Cumhur Hazretleri'nin işaretlerini en tenha köşelere kadar tamîm etmek yolundadır. Bu hat ve hareket dikkatle takib olacaktır. Evet yazı inkılâbındaki hattı harekette dikkatle takib olacak ve Gazimizin “göreceksiniz daha neler olacak” diye vakıa olan haber beşâretleri âtiyen hergün daha başka zaferlerle hakîkate inkılâb edecektir. Bu zaferleri görmekle cidden mesud ve bahtiyar olacağız.

M. Vasfi.

İrfan, S. 197, (13 Eylül 1928), s.1, stn.1

Kellogg²¹ Mîsâkı

Harbden ferâgat olunması hakkında büyük devletlerin akdeyledikleri mîsâka²² devletimizinde iştirâkı arzu edilmiş ve keyfiyet bir nota ile tebliğ kılınmıştır. Bu mîsâkın mahiyeti ve neticesi üzerinde uzun boylu neşriyât yapılmış ve etraftaki dedikodular günün en mühim meselesi hâlini almıştır.

Seviyyet-i dersiyenin cevabı ve devletlerin hüsn-i niyetinden şübhelenmesi bu mîsâkın da Cemiyeti Akvam heyûlâsının bir şekli diğeri olması ihtimalinin mevcudiyeti bittabi aid olduğu mühafil-i siyasiyeyi derin düşüncelere sevk etmiştir. Devletimizin notaya verdiği cevab esasen sulhpervêre siyaseti ile cihan mevazene-i düveliyesinde mühim bir mevki ihraz eden siyaseti hariciyemizin mânâ ve mahiyetini sarih bir suretde bir defa daha teyid etmiştir. Harbden ferâgat mîsâkı bugün için bir hakikat halini almasa bile senelerden beri ıstırablar altında inleyen zavallı beşeriyete bir teselli nuru serpmek suretiyle cidden insânî ve cihânî bir ehemmiyet almıştır.

Devletler arasında böyle bir mîsâkın kuvve-i te'bidiyesini aramak lâzım gelirse fazla bir ümide kapılmak herhalde musammesiz olur. Hukuk-u düvelin mevcudiyetinde bile devletler yegane müeyyideyi yine harbde buluyorlar; Binaenaleyh hak kuvvetlinindir sözü kuvvet ve kudretini hiçbir zaman zâyî etmemiştir.

Bu hakikati daima göz önünde bulundurmakla beraber sulh ve müsâlemet vadisinde ön safda bulunmak devletimizin ve milletimizin bir şîârıdır. Ancak emperyalizm siyasetinin gördüğümüz pek acı neticeleri yarın için herhangi bir tehlike karşısında uyanık; müdafa ve muhafaza-i mevcudiyetiyle âmâde bir halde bulunmamız âmirdir.

²¹ Frank Billings KELLOGG, (1856 – 1937 Amerikan devlet adamı), Webster's Biographical Dictionary

²² a.g.e., Kellog Mîsâkı , 27 Ağustos 1928

Cihân-ı âfak siyasiyesinin bu mîsâk dolayısıyla doğuracağı feyizli neticeler belki beşeriyeti gaye-i hayal olan refâh ve saadete kavuşturabilir. Türk milleti bu saâdetin teminine her milletten daha evvel hazırdır.

M. Vasfi

İrfan, S. 215, (4 Mart 1929), s.1, stn. 1,2.

Tayyareye Yardım Dînî Vatanî Borçtur

Türk milleti; Yüce Gazi'nin ilham ve rehberliği ile vâsıl olduğu bugünkü mesut, medenî hayatta yükselmek, yaşamak için sayasî, iktisadî, içtimaî her bir eksikliği tamamlamak mecburiyetindedir. Hissettiği bu mecburiyetlerden en birincisi de medeni milletlerle uçmak yarışında muzaffer, galip olmasıdır.

Uçmak semâlarda tarihin şimdiye kadar kaydedemediği harikalar, mucizeler yaratmak kudretinde bulunan Türk milleti büyük mürşidinden aldığı kuvvet, ve îmânla mutlaka medeni devletlerle uçmak yarışında da üstte bulunacaktır.

Asil milletimizin ruhundaki uyanıklık bu gayeyi pek kısa zamanda tahakkuk ettirecektir. Bu yüksek ve hayati gayenin tahakkuku için geceli gündüzlü çalışan çok büyük fedakârlık gösteren tayyare cemiyeti göreceği yardım nisbetinde bu mukaddes hedefe doğru koşacak, ilerleyecektir.

Tayyare cemiyetinin: muhterem ve fedâkâr halkımızın beklediği yardımlar içinde en önde bulunanlardan birincisi cemiyete asgari ayda (5) kuruş gibi cüzî taahütle âzâ kayıt olmak; ikincisi ; (fitre sadakaları ve kurban derilerini) tayyare cemiyetine vermektir. Bizde yapacağımız bu yardımlarla dînî vatanî bir borcumuzu ödemiş olacağız.

Sîret

İrfan'ın ikinci döneminde de makaleler yayınlanmaya devam edilmiştir. 1959 – 1996 arasında İrfan'da toplam 194 kişinin makalesi yayınlanmıştır. İsimsiz dahil

yayınlanan makale sayısı 1418'dir. Bunun yanında gazetede 93 tane de yazı dizisine yer vermiştir. Yazı dizilerinin konuları çeşitlidir; tarihî, siyasî, kültürel, dinsel ve ahlaksal konuların yanında Atatürkçülük, anayasa, eğitim, çocuk eğitimi, gençlik ve sağlık gibi konulara yer verilmiştir. Ayrıca çiftçilerle ilgili tarım, hayvancılık ve bağcılık da işlenen konular arasındadır.

2.Gazetenin Haber Kaynakları

İrfan çıktığı ilk zamanlar daha çok makale içerikliydi. Haber olarakta sadece kendi muhabirlerinin getirdikleri haberleri yayınlamaktaydı. Fakat bir süre sonra Anadolu Ajansı'ndan aldığı haberleri yayınlamaya başladığını görüyoruz. Bunu haberin başında parantez içinde "(A.A.)" yazısıyla belirtmekte²³

İrfan daha sonraları diğer gazetelerden aldığı haberleri de yayınlamaya başlamıştır. Bu gazeteler döneminin saygın gazeteleridir. Atatürk'ün bizzat isminin kendisinin koyduğu Hakimiyet-i Milliye²⁴ Yeni Adana²⁵ İkdam,²⁶ Vakit,²⁷ Cumhuriyet²⁸ ve Halk Sesi²⁹ İrfan'ın haber aldığı gazetelerdir. Bunlardan Adana'da bulunan Yeni Adana ile Diyarbakır'da bulunan Halk Sesi³⁰ İrfan gibi yerel gazetelerdir. Ancak haberlerden bu gazetelerin etkinliğinin olduğunu anlıyoruz.

İrfan, aldığı haberleri günü gününe yayınlamaya özen gösteriyordu. Mehmet Siret Bey 187 sayılı İrfanda çıkan bir makalesinde şöyle demektedir: ".....muhabirden ve Anadolu Ajansından günü gününe aldığımız havâdisle muhterem karilerimiz günlerce postaları beklemek ve sâir gazetelerden havâdis; malumât almak ihtiyacından vâriste bıraktık³¹"

²³ Bk: *İrfan*, 59'dan sonraki sayılar.

²⁴ Bk: *İrfan*, S. 52, (5 N 1343 / 18 Mart 1925),s.1.

²⁵ Bk: *İrfan*, S. 97,(18 Şubat 1926), s.1.

²⁶ Bk: *İrfan*, S. 129,(8 Ağustos 1926), s.1.

²⁷ Bk: a.g.e.

²⁸ Bk: *İrfan*, S. 187,(19 Mart 1928),s.1.

²⁹ Bk: a.g.e.

³⁰ Bu gazeteyi daha sonra İrfan'ın sahibi M. Siret Bey satın almıştır.

³¹ Mehmet Siret, "İrfan – iki Ay Sonra," *İrfan*, S. 187, (19 Mart 1928), s.1.

İrfan gazeteye gelen ve şikayet bildiren isimsiz mektupları da haber olarak değerlendirmiştir. Gazetenin 48. sayısında bununla ilgili bir habere yer verilmiş. Haberde “Doğru mu?” başlığı altında şunlar yazmakta:

“İdarehânemize virûd eden bir mektupta arazi vergisinin tahsildarlarca köylüden tevziât suretiyle tahsil edildiği ihbâr olunuyor, arazi vergisinin arazi ashâbına aidiyeti derkâr bulunduğundan merci'nin nazar-ı dikkatini celb eyleriz³²”

1959 sonrası dönemde haberler tamamen yerel. Bölge dışı haberler çok ender. Bunun için gazete kendi muhabirlerinin dışında pek kaynağına başvurulmamış. Sadece USIS ve Türk Haber Ajansı'ndan alınan haberlere rastladık³³ İrfan Siverek dışı illerden yayınladığımız haberin başına parantez içinde ilin ismini yazmakla yetinmiş. Bazen de yine haberin başında ilin birlikte “(özel)” yazmış. Bu konuda ayrıntılı kaynak vermemiş.

3. İç Haberler

a. Yerel Haberler

İrfan ilk zamanlarında yerel haber ağırlıklıydı. Bu haberlerin sayısı da üç veya dördü geçmiyordu. Zaten gazetenin büyük bir bölümünü makaleler kaplıyordu. Ancak sonraları özellikle 59. Sayıdan itibaren haberler artmaya başlamış ve çeşitlenmiştir.³⁴ Gazete iki sayfa çıktığında haberlere genellikle ikinci sayfada yer verilmiştir. Dört sayfa çıktığında da haberleri çoğunlukla üçüncü sayfada görüyoruz. Birde haberler önem sırasına göre yukarıdan aşağıya doğru sıralanmış. Haber verilirken başlığı kayu renkte yazılmış veya başlıklar parantez içine alınmıştır.

Siverek'te olan her türlü önemli olay gazeteye haber olarak yansımıştır. İşte bu haberler:

³² *İrfan*₂ S. 48,(6 Ş 1343 / 18 Şubat 1925), s.2.

³³ *İrfan*₂ S. 33, (8 Ekim 1959), s.1; s. 1247, (18 Ağustos 1971), s.1.

³⁴ Bk: *İrfan*₂ S. 59 ve devamındaki sayılar.

İrfan, S. 48, (2 Ş 1343 / 17 Şubat 1925), s.2, stn.4.

Doğru mu?

İdarehânemize virüd eden bir mektup da Arazi vergisinin tahsil darlarca köylüden tevziat suretiyle tahsil edildiği ihbar olunuyor, arazi vergisinin arazi ashâbına aidiyetini derkâr bulunduğundan mercinin nazar-ı dikkatini celb eyleriz.

a.g.e.

Tevkîf

İdare-i örfiye kararnameğine muhâlif hareketi sâbit olduğundan Diyarbakır'lı Doktor Fuad Bey Diyarbakır Divan-ı Harbi örfiyesince üç seneye mahkum edilmiştir.

a.g.e.

Kuva-i milliye Teşkilatı

Gence hadise-i isyâniyesi dolayısıyla memleketimizde îcab ettiği takdirde asâkiri hükümete muavemet etmek üzere Kuva-i Milliye teşkilâtına fırka kumandanlığınca mezuniyet verilmiştir. Öteden beri hükümete sadakatini ibrâz eyleyen memleketimiz halkının bu emr-i hayra da iştirak eylemeleri dînin, vatanın milletin selameti nâmına şâyân-ı şükrandır.

a.g.e

İşden Men

Tahsil memuru Seyfeddin birinci daire tahsildârı Ethem Efendiler işden men edilmişlerdir.

a.g.e

Zabıta Haberi

Muhâcir Âkif nâmındaki bir şahıs zevcesinin gayr-ı meşru hareketini hisylediğinden değnekle darb ve katl ederek firâr eylemiştir. Zabıtaca takibât yapılmaktadır.

İrfan, S. 52. (5 N 1343 / 18 Mart 1925), s.2, stn.4.

Fecî Bir Cinayet

Dün sabahleyin üç, dört raddelerinde çarşının kale boğazı caddesinde beş altı el silah ile bir genci maktul bir diğer birini mecrûh bıraktı. Yapığımız tahkikatda maktul Porsonzâde şerif katiller Alıganzâde Cuma ve Mehmed imiş. Bu iki aile meyânasında öteden beri mevcut bazı adâvet her fırsat düşükçe böyle kanlı vakâlar tahdis ettirmekte kâtiler bu defa öldürdükleri ile beraber bu aileden dört genci katletmişlerdir. Kurşunun akıttığı kanlar arasında acıklı bir vaziyette uzanan ve âlem-i fâniye gözlerini kapayan maktul karşısında bugünkü hayat-ı ictimaiyemizin böyle sefil tecelliler göstermesine ağlamamak mümkün değildir. Kâtillerden birisi derdest edilmiş diğeri firâr etmiştir.

İrfan, S. 59, (25L 1343 / 7 Mayıs 1925), s.1, stn.2.

Şehrimizde Tayyare Cemiyeti Teşekkül Etti

Tayyare Cemiyetinin şubesi vilayetimizde resmen teşekkül etti. Münevver faâliyete başlamayan idare bugün yarın hararetle çalışacaktır. Şubenin muuvaffâkiyet göstermesi ve memleketimizin hiç olmazsa civar memleketlere numune-i imtisâl addettirmesi ancak halkımızın gösterecekleri alâka ve rağbeete bağlıdır.

35

³⁵ Devamı tahrip olduğundan okunamamıştır.

a.g.e. s.2, stn.1.

Muhterem Mebusumuz Şehrimizde

Mebusumuz Mahmud Beyefendi Meclisin tatili münasebetiyle avdet buyurmuşlardır. Beyan hoş amedî eyleriz.

a.g.e.

Subhi Bey

Urfa'da Süvâri fırka ve mıntıkamız idare-i örfiye kumandanı Miralay Subhi Bey dün saat dört raddelerinde Erkan-ı Harb ve Levâzım Reisi Beylerle beraber şehrimize teşrif buyurmuş ve dört saat kaldıktan sonra tekrar Urfa'ya avdet buyurmuşlardır.

a.g.e.

Cebren Faali Şâniye

Hayriye Mahallesinden Şeyh Gafur oğlu Ömer aynı mahalleden elli yaşında Meryem Nâm kadına cebren faali Şâniye-i icra edecek firar etmiştir. Zâbitaca takib edilmektedir.

*İrfan*₂ S. 74,(27 S 1341 / 6 Eylül 1925), s.1, stn.2

Vali Bey Nevâhiyeye Devir ve Teftişe Çıktı

Vali-i muhteremimiz Sabri Bey³⁶ refâkatlarına jandarma kumandanı Cemil Bey'i alarak Hoşin nahiyesinde azîmat ve avdet buyurmuşlardır.

³⁶ Geniş bilgi için bk: Ali Galip BALTAOĞLU, *Atatürk Dönemi Valileri (29 Ekim 1923 – 10 Kasım 1938)* Ocak yayınları Ankara 1998, s.347

a.g.e.

Bir Şerir Cezasını Buldu

Öteden beri şekâvet ve cinayetle me'lûf olan ve usârede iltihak ettiği söylenen Mehmed betalet jandarmalarımızın pençesine düşeceği sırada vukua gelen müsademede mecruhen derdest edilerek merkez vilayete götürülmüştür.

a.g.e., s.2, stn.4.

Mebusu Muhteremimiz Halil Bey Şehrimizde

Mebusumuz Halil Bey ma'aile İstanbul'dan şehrimize teşrif buyurmuşlardır. Arz-ı hoş âmedi eyleriz.

İrfan, S. 75, (3 Ra 1344 / 9 Eylül 1925), s.2, stn.2.

Milli Sahne Heyeti Şehrimizde

Gaziantep'te icra-i sanat eyleyen Milli Sahne Heyeti şehrimizden vâkı-a teklif üzerine buraya geldiler.

İlk oyun olarak temsil eyledikleri (Taassub Bilenleri) beyâna muvaffâkiyetle gösterildi Oyun; Hâvâce diye kendilerini toptan bir takım menfaat perestlerin zavallı cahil halkı izlâl-i iğfâl ettiklerinin bir numûnesini temsil adiyordu. Piyes de en iyi muvaffâkiyeti Şahab Bey rolünü alan Kemal Bey hırâz etti.

.....³⁷

³⁷ Devamı tahrip olmuş olduğundan okunamamıştır.

a.g.e.

Kemânî Şehrelmas Mehmed

Şehrimize gelen üstad Kemânî Mehmed Bey alaturke ve alafranga ders vermek üzere yakında hususî bir dersâne açacaktır. Tavsiye ederiz.

İrfan, S. 82, (19 Ca 1344 / 23 Kasım 1925), s.2, stn.1.

Vebâ Âleti İlerliyor

Memleketimiz mukadderât-ı iktisâdiyesini baltalamak için en mühlik sultanlarıyla tahribâta devam eden vebâ âfetinin son iki hafta zarfında almış olduğu fecâyî bizi telâşa düşürecek mahiyettedir.

Şimdiye kadar her halde söndürüleceği kuvvetle ümid ettiğimiz vebâ afeti bilakis tezâyüd etmiştir. Bu yangının biraz daha devamı zavallı ziraamızın hayatını bile tehdit edebilir. Aldığımız mâlumata nâzar; son hafta zarfında vebâ vukuatı artmıştır. Yağmurların yağması dolayısıyla, muhtelif vâdilerde calar teşekkül etmiş ve güyâ vukuatı memur-u fenniyeden saklamak için vebâ ile ölmüş hayvanât lâşelerini çaya atmağa başlamışlardır.³⁸

a.g.e.

Mülkiye Müfettişi Sâkıp Bey

Şehrimizde bulunan mülkiye müfettişi Sâkıp Bey iki günden beri rahatsız bulunmaktadır. Şifâh-ı âcil temenni ederiz.

³⁸ Tahrib olduğundan okunamayan bazı cümleler, haberin niteliğini bozmayacak şekilde çıkarılmıştır.

a.g.e. stn.2.

Acaba Neden

Deli Cemil ve Şürekâsına aid koyun sürüleri tarafından fidan ve sebzeleri tahrip edilen numûne tarlasının zarar miktarını tesbit için belediyeden intihâb olunan heyet tarafından 175 liralık ziyan gösterildiğini ve bu suretle tazim olunan raporunu vilayete verildiğini. Yine belediyenin ikab ettiği ikinci heyeti keşfiye ziyanın ancak kırk liralık olduğuna karar vermiş ve raporunu bu tarzda vermiştir. Acaba neden!³⁹

a.g.e., stn.3.

Caddelerin Tenviri

Yağmurların başlaması sokaklara adeta bataklık manzarası verdi. Bu hal bilhassa geceleri daha fazla müşkülât çıkarıyor. Belediyeden her memlekette olduğu gibi bazı mühim caddelere fener taallik etmesini ricâ ederiz.

Çamura düşmek tehlikesi bu suretle tehff olmuştur.

a.g.e.

İstiklâl Mahkemesine

Hacı Seyyid Hanların Halil'e aid Pasaportla Hudud-u millî haricine kaçmak isterken yakalanan Harputlu Hüseyin Sâbit ile Pasaport sahibi Halil, Elaziz İstiklal Mahkemesine sevk edilmek üzere mahfuzâ şehrimize getirilmiştir. Bugün yarın sevkleri muhtemeldir.

³⁹ Tahrib olduğundan okunamayan bazı cümleler, haberin niteliğini bozmayacak şekilde çıkarılmıştır.

İrfan, S. 91, (6 Kanunisan: 1926 / 6 Ocak 1926), s. 4, stn.2.

İstanbul Temâşa Heyetinin Müsâmeresi

Kaç günden beri şehrimizde bulunan İstanbul temâşa heyeti geçen geceki müsâmeresinde millî bir piyes temsil etdi. İki genç çocuğunu kurtuluş mücadelesinde şehid veren saf ve çok büyük kabli bir Anadolu – köylü – ailesinin o zamanki hissiyatını yaşatıyordu.

Çok rağbet gören bu piyesin bütün rolleri güzel idare edildi. Bilhassa asker zevcesi rolünü yapan Bediâ hanımın muvaffakiyeti şayan-ı kayıddır, Heyeti tebrik ederiz.

a.g.e

Kaçak Derdesti

Haliliye Mahallesinden Molla Ömer'in hânesinde beş yük ve Kelâli Bey Mahallesinden Eyyüb İmânın evinde de üç deng kaçak tütün derdest olduğu gibi Palu'lu hamal Hasan oğlu Derviş'in sırtında götürülmekte olan (2500) kutu kaçak kibrit zâbıta tarafında yakalanmıştır.

İrfan, S. 93,(25 Kanunisan 1926 / 25 Ocak 1926), s.1, stn.4.

Tebrik

Dün gece memleketin tarih-i ictimâyesinde ilk defa olmak üzere refikasıyla beraber tiyatroya gelen Mülhak Hüseyin Efendi kadınlıkda inkılâb yapmak isteyenlere pişvâ oldu. Bu şerefden dolayı kendisini tebrik ederiz.

a.g.e., s.3, stn.3.

Zabıta Vakaları

Nazarı dikkati celbe başladı. Sık sık tekrar eden zabıta vukuâtı son hafta zarfında çok nazar-ı dikkati celb etmeğe başladı. Bir gece yokdur ki; hâdisesiz, gürültüsüz geçsin.. Bittabî bunları ayrı ayrı yazmağı mânâsız bulduk. Fakat şuna işaret etmek istiyoruz; Gâliba polis komiserliği masa üzerine yığılan vukûat raporlarının pek farkında değil.

a.g.e

Memurîn Ziyâfeti

Mülkiye memurları beyler geçen gece zâbitân şerefine İstanbul temâşa heyeti binasında bir çay ziyafeti vermiş heyet de bu münasebetle (Muhterem Vâli adlı) bir oyun oynamıştır.

İrfan, S. 95, (7 Şubat 1926), s.1, stn. 4

Muallimler Birliği

Geçenlerde resmî küşâdı edilen muallimler birliği heyeti idaresini berûca zir teşekkül etmiştir.

40

Genç ve güzide muallimlerden teşekkül eden birliği ve heyet-i idaresini tebrik ederken memleketin hayat-ı ictimâiye ve ilmiyesinde tütmeğe başlayan bu irfan ocağının inkılâp ve tecdîd pişvası olmasını temenni ederiz.

⁴⁰ Tahrip olmuş olduğundan bir paragraf okunamamıştır.

*İrfan*₂ S. 95, 7 Şubat 1926, s.4, stn.3.

Firâr

Amucazâdesi Mahmud Bey'in kâtili Ubeydullah hapishâne haricinde serbest bırakıldığı için evvelki gece firâr etmiştir. Tâkibât-ı tahkîkâta devam olunmaktadır.

a.g.e.

Uyuz Köpekler

Sokaklarda bir çok uyuz köpeklere tesadüf olduğunu evvelki nüshalarımızdan birinde yazmışdık. Şimdiye kadar itlâf edilemedikleri gibi tezâide başlamıştır. Merciinin nazar-ı dikkatine.

*İrfan*₂ S. 126, (19 Temmuz 1926), s.1, stn.4.

Siverek 18 Temmuzdan İtibaren Kazâlandı

18 Temmuz 1926'da kazalığı tebliğ olurken kazamız kaymakâm vekâletine cidden o makâma lâayk sâbık vilâyetimiz tahrîrât müdürü Cemal Bey Efendi tâyin ve işe mübâşeret buyurmuşlardır. Memleketimizde teceddüd ve İnkılâb esaslarının istikrârı için Cemal beyi bu makamda görmekle müftehârız. Yılmaz bir azim ve irade sahibi olan Cemal Beyin Siverek terakkî ve teâlisi hususunda gösterdikleri samimi alâka ve merbûtiyyet pek büyükdür. Asâleten tayin edilmesini makam mâidinden istihâm ederken gayur müdirimizi tebrik ve hayırlı muvaffâkiyetler temenni ederiz.

İrfan, S. 159, (2 Nisan 1927), s.2, stn.4.

Türk Ocağı

Kazâmımız Türk Ocağı heyetinin toplantısında, katılanlar arasında yapılan ictimâda heyet-i idareye Binbaşı Kazım, Şube reisi Zekeriya, numûne tarlası müdürü Vasfi, bâni tedrisât müfettişi Sabri, bâni müdürü Hüseyin muallim Abdülkerim, Hıyarzâde Hüseyin Beyler, gözetme heyetine de Alay Kumandanı Hıfzı, Yüzbaşı Şevki, gazetemiz baş muhabiri Siret Beyler seçilmişlerdir. Tebrik ve muvaffakiyetler temenni ederiz⁴¹

İrfan, S. 172, (18 Kanunisanı 1928 / 18 Ocak 1928), s.1, stn.3.

Müessif Bir Ziyâ-ı

Adliyemizin çok kıymetli hâkimlerinden adliye müsteşârı Cemil Bey Ankara'da fuce'ten vefat etmiştir. Bu kıymetli vücûdun ziyâna çok müteessiriz; Âile keder-i dîdesine beyân-ı ta'ziyet ederiz.

a.g.e.

Valimiz Fuad Bey⁴²

Devre çıkan muhterem valimiz Fuad Beyin Cuma günü şehrimizi teşrîf buyuracaklarını istihbâr etdik. Gayur valimizi sabırsızlıkla münteziriz.

⁴¹ Tahrip olmuş olduğundan okunamayan bazı cümleler haberin niteliğini bozmayacak şekilde çıkarılmıştır.

⁴² Ali Fuat BATURAY, geniş bilgi için bk: A.G. Baltaoğlu, *Atatürk Dönemi Valileri*, s. 295

a.g.e., stn.4.

Nevzat Bey⁴³

Altıncı mıntıka müfettişi Nevzat bey dört gün evvel kazamıza teşrif buyurarak üç saat kadar intihâbât umûruyla meşgul olduktan sonra Urfa'ya hareket etmişlerdir. Bir sene gibi kısa bir müddetde Malatya valiliğinde gösterdiği âsâr-ı ümran ve teceddüd ile Malatya'ya yeni ve nurlu bir terakki devri açmıştır. Nevzat Bey bilhassa bu muhitin başlıca derdi olan yol meselesiyle candan alâkadar olarak az zaman zarfında Malatya ve Fırat nehri arasında münâkaleyi tesise muvaffâk olmuştur.

Nevzat bey bu yeni vazifesiyle Urfa, Diyarbakır, Mardin gibi terakkî ve inkişâfa muhtaç vilayetlerde nâfiz ve şuurlu idaresi ile az bir zamanda lâ yemût varlıklar yaradacaktır. Bu mesai-i vatan perverânelerini şükran ve imtinân ile karşılayan İrfan; Nevzad Beyefendiye derin ve samimi hürmetlerini arz ve takdim eder.

a.g.e., s.2, stn.4.

Hacı Pınar Suyu Akdı

Hacı Pınar Suyu memleketimizde akan suların en temizi ve en lezzetlisi iken maâlesef mezarlık arasından akması dolayısıyla meâd-ı uzviye ile mâlâmâl idi. Uzun müddetten beri memleketin nısfından fazlası bu suyu içiyordu.

İki günden beri menbâdan itibar demir borular vasıtasıyla akmağa başlayan Hacı Pınar suyu işte şimdi şurba sâlih ve lezzetli, temiz bir su oldu. Bu suyun yalnız Hacı Pınar'da akması kâfi değildir. Bundan istifade ederek birkaç yerde pınar yapmak icab ediyor.

..... 44

⁴³ Abdullah Nevzat TANDOĞAN, geniş bilgi için bk: a.g.e., s.331

⁴⁴ Devamı tahrip olmuş olduğundan okunamadı.

*İrfan*₂S. 182, (18 Kanunisâni 1928 / 18 Ocak 1928), s.1, stn.2.

Yarım Metreden Fazla Düşen Kar Yüzünden Binlerce Koyun Öldü..

Atalarımız kışın bu günlerinde kar yağmasında kan yağsın demişler, ne büyük bir hakikat imiş. On iki gün evvel şiddetli bir rüzgârla başlayan ve iki gün devam eden kar yolları her tarafı kapamış, binlerce koyunların ölmesine sebep olmuştur.

Birityan kabilesinin binlerce koyunları şehre getirildiyse de bunun hemân nısfı yollarda mahvolmuş mütebâkisi çok yüksek bir fiyatla, evlere, hanlara taksim edilmiştir. Bundan başka yakın köylerdeki koyunlarda şehre getirildi cihetle ot, saman, arpa çok fahiş bir fiyatla tedârik edilmekte bir koyun için günde asgarî mâdenî iki mecrediye ki bir buçuk lira masrâf gitmektedir. Veba yüzünden vaktiyle koyunlarını çöle götürmeğe muvâfık olamayan zavallı Birityanlar'ın hâli elim bir vaziyete girmiştir. Birkaç günde bu kârın üzerine şiddetli şimal rüzgarının esmemesi hayvanat sahiplerini büsbütün şaşırtmıştı. Nasıl şaşırmasın ki: Koyunların doğuracak zamanları. Yazdan tedârik yapılmamış. Birkaç gün daha böyle devam etseydi hayvanlar hep acından telef olacak idi.

Cenâb-ı Hakka çok şükür ki: İki gündür havalar iyi gitmeğe, kârlar erimeğe başladı da bu afetden kurtulduk.

*İrfan*₂ S. 188, (30 Mart 1928), s.1, stn.1.

Meclisi Umumiyeimiz Açılıyor

Vilayet Meclisi Umumiyeimizin 29 Mart 1928 Çarşamba günü saat on dört de açılacağı haber alınmıştır. Hakkı Bey dâimi azadan olması dolayısıyla esasen Urfa'da bulunuyor. Sîret ve Gafur Beyler'de bugün (dün) saat on'da meclise iştirak etmek üzere Urfa'ya hareket etmişlerdir. Muvaffâkıyetler dileriz.

a.g.e.

Belediye İntihâbâtı Fesh Edildi.

Bir müddetten beri devam edip neticelenen belediye intihâbâtını usul ve kânun dairesinde icrâ edilmediği bil tedkik anlaşıldığından feshedilmiştir. Yeniden intihab edilecektir.

45

İrfan, S. 195, (30 Ağustos 1928), s.2.

Siverek'de Yangın

Kale Boğazı çarşısında kâin tüccarzâde Bekir Efendi'ye aid han zuhur eden bir harîk neticesinde kâmilten muhterik olmuş ve yangının itfa'sında Kaymakam Vekili Süheyl, Belediye Reisi Meded, Hükümet Tabibi Kâmil Beylerin fevkâlâde gayretleri görülmüştür. Han sahibi Bekir Efendi arkadaşımıza geçmiş olsun deriz.

a.g.e., s.4, stn. 1,2.

Medeni ve Mesud Bir Nikah

Muhabirimiz meşhudâtını anlatıyor: "Birkaç gün evvel belediyenin önünden geçerken muallimler birliğinin ekseriyetinden mürekkep bir gurup şen ve şakrak bir hayatla merdivenlerden çıkıyorlardı. Önlerindeki çiftler (Vatan Mektebi Muallimi Lâmihâ Hanım, Tûran Mektebi Müdürü İhsan Bey) ruhi inşirah ile bugünün ve yarının saadet bağlarını ebediyyen rabt etmeğe gidiyorlar. Kendimde bu fazîletli ictimâî alaya katılarak gitdim. Husûsî "evlenme odası" olmadığı için belediye reisinin makamında nikâh akd edildi. Gönül arzu ederdi ki; memleketin büyüklüğüyle şerefiyle mütenasib bir evlenme muhâli tefrik edilmiş olsun. Evlenme memurunun kısa suâline mukâbil her iki genç de çok vâkur cevaplarda bulundular. Bilâhere deftere imzayı ilk defa olarak yeni Türk

⁴⁵ Tahrip olmuş olduğundan son iki satır okunamadı

harfleriyle attılar. Medeni bir nikâhın medeni bir imzası bu mesud hayatı ebediyen yaşatsın diyeceğim. Yerin dar olması izdihâmı mûcip olduğundan çabucak saadet temennisiyle ayrılarak muallimler birliğine gittik. Burada mesleğin samimi ruhu ve âile kaynaşması kendisini bütün şekliyle gösteriyordu. Dâr el tâlimin kıymetli parçalarından birkaç pilak çalındıktan sonra çiftler şerefine danslar yapıldı, şerbetler içildi..

Her iki tarafa uzun saâdetler temenni ederiz.

a.g.e. stn.2.

Yeni harfler Münasebetiyle Şehrimizdeki faâliyetler Yeni harflerin kabulüne doğru atılan muvaffakiyetli adımlar şehrimizde büyük bir memnuniyetle karşılanmış ve halk cidden alâkadâr olmağa başlamıştır.

Vali vekilimiz tahrirât müdür-i muhterem Cemil Bey tarafından hergün muntazaman memurlara ders verilmekte ve muktezâ temrinler yapılmaktadır.

a.g.e., stn.3.

Muallimler Birliği

Muallimler Birliği, muallimler için bir kurs açmıştır. Maâruf müdürü muhterem Niyazi Bey harâretle çalışmaktadır. On beş gün zarfında muallimlerimizin tamâmen harfleri öğrenecekleri muhakkaktır.

a.g.e.

Türk Ocağı

Türk Ocağı halka mahsus bir dershâne açmıştır. Halkın iştiyakla tehâcümü günden güne artmaktadır.

a.g.e.

Kazâlarda Faâliyet

Aldığımız malûmâta nazaran Siverek, Suruç, Birecik kazâlarında da kurslar açılarak yeni harflerin talimine ehemniyetle hasr-ı mesâi olunmaktadır.

Pek kısa bir zaman zarfında vilayetimiz halkının gösterdiği rağbet ve istek cidden takdire layıktır. Vali vekilimiz tahirât müdürü muhteremi Cemil Bey Efendi ile maârif müdürü Niyâzi Beyler'in bilhâssa kıymetdâr mesâisi şâyân-ı şükrândır.

İrfan, S. 215,(4 Mart 1929), s.1, stn. 2,3.

Posta Kutusu

İdaremiz memleket halkının muhabere hususundaki süratını daha müntezam bir şekle ifrag ve yorulmak zahmetlerinden kurtarmak için Urfa'nın işlek caddelerine Posta kutuları tâlik ettirilmiştir. Bunlar her gün memura mahsus marifet ile kontrol ve içlerinden çıkan mektuplar postahâneye aldırılmaktadır.

Bundan başka postahâne dahilinde anahtarlı posta kutuları vardır. Bunlara şehri elli kuruşla abone kayıt olunanlar nâmlarına gelecek mektuplar bu kutulara atılmakta, ashâbı arzu ettikleri zamanda almaktadırlar.

Yalnız posta kutularına atılacak mektuplar üzerine bir adet altı kuruşluk posta pulu ilsâk edilmesi rica olunur. Bu pulları herkes postahânedен kâfi miktarda alabilir.

Posta Müdürü Cemal.

1959 sonrası dönemde gazetede yerel haber sayısı artmıştır. Manşet kullanılmaya başlamış ve önemli haberler manşetten verilmiştir. Haberlerin tamamına yakını Siverek'le ilgilidir. Her türlü önemli olay gazetede yer almıştır.

Ülkenin siyasi durumuna göre İrfandaki haberlerinde değiştiğini görüyoruz. 1970 yılına kadar haberler normal seyrederken bu yıldan sonra adam yaralama, gasp ve cinayet haberleri artmıştır. Ancak 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra yine normale dönülmüştür. Özellikle 1990 sonrası bu tür haberler gazetede pek yer almamıştır.

b. Yurt Haberleri

İrfan'ın ilk zamanlarda yerel haber ağırlıklı olduğunu söylemiştik. Ancak 59. Sayıdan sonra bizzat Atatürk'ün önderliğinde 1920'de kurulmuş olan Anadolu Ajansı⁴⁶ndan alınan haberler yayınlanmaya başlanmıştır. Ayrıca diğer gazetelerden alınan önemli haberlerinde İrfan sayfalarından duyurulmaya başlandığını görüyoruz.

İrfan'da yayınlanan haberler:

*İrfan*₂, S. 59 , (25 L 1343 / 7 Mayıs 1925), s.1, stn.4.

Hafız İbrahim Edhem

Geçen sene teceddüt aleyhinde neşriyâtda bulunduğundan dolayı mahkum edilerek bilâhere af olunan Hafız İbrahim Edhem'in Şeyh Said isyanında şark havalisinde propaganda da bulunduğu anlaşıldığından İstanbul'da taht-ı tevkîfe alınmışdı. Aidiyeti sebebiyle şark istiklâl mahkemesine götürülen mumâileyh mahfûzan Çarşamba günü şehrimizden geçmiştir.

a.g.e.

Tanin Sermuharriri Mahkûm oldu

Tanin gazetesi sermuharririni Hüseyin Câhid Bey müddeti cezâiyesini cürümde Çorum'da geçirmek şartıyla (nef-i ebed) cezasına Ankara istiklâl mahkemesince mahkum edilmiştir.

⁴⁶ Fuat Süreyya ORAL, *Türk Basın Tarihi 1919- 1965 Cumhuriyet Dönemi* Cilt II. , Doğuş Matbaası, Ankara, 1967, s. 47.

İrfan,S. 82, (19 Ca 344 / 23 Kasım 1925), s.2, stn. 3.

Ankara 42 mine (A.A) Hâkimiyeti Millîye Gazetesi'nin neşrettiği bir fıkra diyor ki: taraflardan Gazi Paşa Hazretleri'ne kayd-ı hayat şartlarıyla Cumhuriyet Riyâseti teklif olunduğu mâlumdur. Millet Gazi hakkında bürûza ettiği hissiyâne tercuman olması itibariyle bu gibi tezâhire esas itibariyle bir şey denilmezse de Gazi Paşa'nın bizzat bunu arzu etmedikleri ve edemeyecekleri açıktır.

Gazi Paşa Hazretleri için makam mevki endişesi olsaydı bu arzuyu tatmin edeceği nice fırsatlar ve zeminler olmuştur. Fakat Gazi Paşa'nın şahsı artık bütün milletçe de bilinmektedir. Onun yegâne endişesi vatanın hiçbir hırs ve endişe mevcudunun hâricinde Gazi için hiçbir hırs ve endişe mevcut değildir. Binâenaleyh Müncîmizi memnun etmek kaçınılmalıdır⁴⁷.

Ankara 2 mine (A.A) İstiklâl Mahkemesi Samsun'a muvasâlat etmiştir. Fevkâlâde tezâhüratla karşılanmıştır.

İrfan,S. 91, (6 Kanunisani 1926 / 6 Ocak 1926), s.3, stn.3.

Tevfik Rüşdi Beyin İzâhatı

Ankara 5 mine (AA) Hükümetimizin İngiltere'ye cevabı henüz neşredilmemiştir. Bu bâfaki havâdislerin ihtiyatla telakkisi lâzımdır. Hârriciye Encümeni bugünde Tevfik Rüşdü Beyin mesâl-i umumiye hakkındaki îzâhatını dinlemiştir.

⁴⁷ Tahrip olmuş olduğundan okunamayan bazı cümleler, haberin niteliğini bozmayacak şekilde

a.g.e.

Esbak Adana Müfettişi Mahkûm Edildi

Ankara 5 mine (AA) istiklâl mahkemesi bir mevkûfun parasını almakla mezunun iki jandarma zâbitini berâet ettirmiş müfettişi bu defa şapka vesilesiyle ifâdatda bulunduğundan on beş sene hapse, şapka aleyhinde izlâle çalışan Bozkırlı Ahmet, Sultaniyeli Durmuş havâceler üçer sene nefy'ye mahkûm olmuştur.

a.g.e

Ankara: 5 mine (AA) Şark İstiklal Mahkemesi isyânda feran Zimadhâl Hıdır on sene, Derviş'i üç seneye mahkûm etmiştir.

a.g.e.

Çiçerin Vakit Muhabirine demiştir ki:

Ankara 5 mine (AA) Çiçerin Vakit Gazetesinin bir leyyin muhabirine demiştir ki: Türkiye ile münasebetimiz fevkâlâde samimi ve dostânedir. Musul meselesini ehemmiyetle telakkî ve tâkib ediyoruz.

a.g.e.

İstikrâz-ı Dâhili Ne Kadar

Ankara 5 mine (AA) istikrâz-ı dâhili (69) kuruşa çıkmıştır.

a.g.e., s.4, stn.3.

İsviçre İle Dostluk Muahedesi

Ankara 7 mine (AA) Bon'da İsviçre ile dostluk muahedesi akd olunmuştur. Ticaret şehbenderi münasebet ve tarafeyn tebâsının ikâmet şerâiti mütakâbil muamele dahilinde tesbit olunacaktır. İsviçre mevcudâtı Lozan muahedesi menbûtâtından olan ticarî itilaf dairesinde garb devletleri emtiâsı gibi muamele göreceklerdir.

a.g.e.

İstiklâl Mahkemesinde

Elazığ İstiklâl mahkemesi Kürtçülüğü ve isyanda feran müdahhili tahakkuk edilen muallim Hamza'yı, Lice'li Mustafa ve Abdülbâki'yi on beşer sene küreğe mahkûm etmiştir.

a.g.e.

Trabzon'da Elektrik Tesisâtı

Ankara 7 mine (AA) Trabzon'da belediye budacası [170] bin lira tesbit olunmuştur. Geçen sene yetmiş bin lira idi. Tesisât-ı elektrikiye sekiz ayda bitecektir. Tesisâtın intâcı için belediyenin çıkardığı [160]bin liralık hisse kâmilen satılmıştır.

*İrfan*₂ S. 93, 25 Kanûnisâni 1926 / 25 Ocak 1926, s.3. stn.2.

Bir Betunda Dört Çocuk

Kânîsede Abdurrahman zevcesi Elif Hanım ikisi erkek ikisi kız olmak üzere bir betunda dört çocuk dünyaya getirmiş, fakat vâlide vâzı-ı hâmilden dört saat sonra terk-i hayat eylediği gibi çocuklarda biri birini müteakib vefât eylemiştir.

Yeşil Yurd

*İrfan*₂ S. 95, (7 Şubat 1926), s.2, stn.4.

Kalpakla Sokağa Çıkan

Ayın yirmi altısı Cumartesi gecesi Rüstem Çallı Mahallesinden Dülger Rıza Usta mahdûmu Marangoz İbrahim, Gemiciler Mahallesinden Tosun oğlu Hüseyin'in şapka iksâsı hakkındaki kanuna muhâlefet olarak başlarında birer siyah kalpla çarşı ve kahveye çıktıkları devriye ye memur Polis Efendiler tarafından görülerek derbest

edilmiş ve haklarında ta'kibat-ı kanuniye îfâ olunmak üzere müdde-i umûmiliğe tevdi olunmuşlardır.

İrfan – Nazar-ı dikkate

Tokat

a.g.e., s.4, stn.1.

İstiklâl Mahkemesinde Mahkûmlar! Berâitler

Ankara 2 mine (AA) istiklâl Mahkemesi şâkilere yataklık edenlerden Zile'li Kemal ve İsmail'i on beşer, Abdurrahman, Hacı Ömer Abdurrahman, İsmail oğlu Mehmed'i üçer sene küreğe koymuşdur. Müdde-i umûmi şapka hâdiselerinden âmillerinden Sâbık Babaeski müftüsü Ali Rıza'nın îdamını diğer maznunların kürek ve nefile tecziyelerini istemiştir. Yarın müdâfâları dinlenecektir.

a.g.e., s.1, stn.3.

Büyük Millet Meclisinde

Kazanç kanunun kırkinci maddesine kadar müzâkeresi ikmal edildi. Ankara 4 mine (AA) Millet meclisinde kazanç vergisi kanunun müzâkeresine devam olunarak kırkinci maddesine kadar müzâkeresi ikmal edilmiştir. Otuzunun ve otuz sekizinci maddeleri encümene iade olunmuştur. Yazihâne veya idarehane sahibi olmaksızın karada, denizde, nehir ve göllerde her nevi vesâti nskliye ve bahriye işletenlere istimali ettikleri merâkibi bahriye ve sait-i beriyye-i nakliyenin hacim istâbı tennellatasınave barkir kuvvetine ve saha-i nakliyât ve faaliyetine göre mahalleleri limar veya belediye idarelerince takdir olunacak ve sathı bir günlük gayr-ı sâfi kazancın maktuan on misli nisbetinde kazanç vergisi olunur.

İrfan, S.97, (18 Şubat 1926), s.1. stn.3.

Taksîmat-ı Mülkiye

Dahiliye vekili Cemil Bey Efendi baş müfettiş umûmilik ihdâsı meselesiyle taksimat-ı mülkiye lâyhâları hakkında tedkikâtda bulunmaktadır. Müfettişler mıntıkları dahilindeki vilayetleri umuriyeti tefdiş edecekler ve müşkül mesâili valilerle beraber hal edecekleridir.

Yeni Adana

a.g.e., s.4, stn.3.

Giresun'da Borsa Çikolata Fabrikası

Ankara 14 mine (AA) Giresun Meclis-i Umûmisi findık mahsulünün nekâsetini muhafaza, recâvını temin ve findık siyahasına hakim olmak için bir borsa küşâdına ve bir çukolata fabrikası tesisine karar vermişdir.

a.g.e

İstiklâl Mahkemesinde

Ankara 14 mine (AA) İstiklal Mahkemesi casuslukla maznun aşhâsın muhakemesine başlamıştır. Nikola'nın doğduğunu, Rusya'ya giderek bir Hüman mektebinde okuduğunu, babasının 93 harbi esirlerinden olduğu, hukuk mektebinde talebe iken İstanbul ve Harb-i Umûmide harice çıkarılınca Balkanlarda Rus gazetelerine muhabirlik yaptığını söylemiş, hayatının esrarengiz ve mühim taraflarını te'vile çalışmıştır. Muhakemesine devam edilecektir.

İrfan, S. 98, (25 Şubat 1926), s.4, stn.2.

Ankara 2 mine (AA) Hariciye vekili Tevfik Rüşdü Bey ile Mösyö Henri Dörnül Mösyö Albır Sâru beyinin de ceryan eden müzâkerâye hitâm bulmuşdur. Türkiye

Cumhuriyeti Hariciye vekili ile Fransız Cumhuriyeti Suriye Fevkâlâde komiseri Türkiye ile Suriye beyinde beş seneden beri devam eden müşkilata nihayet veren Türkiye ile doğrudan doğruya hem civarları arasında müstakbel iştirâk-ı mesâiyi tanzim ve tarafeyn akdini herhangi vehim bir ihlâk tehdidine karşı mümin kılan hüsnühem civarını ve itilafnâmesine istinâdâta vazı imza etmişlerdir. Bu itilafnâmenin birinci maddesi bilumum hususâtta münasebât-ı dostane ve hüsn-ü hem civarı tesis eylemekte; Türkiye ile Fransa'nın taht-ı hükümüne mevzu-i memlektein hudud-u müşterekesine karşı herhangi bir hareketi bertaraf ve mütekabil bitarafı tesis eylemekte on dördüncü madde ise hukuk hükümrânı mesâil-i hare olmak üzere tarafeyn akdin arasında şimdi muhtemel bil cümle ihtilâfât hususunda hakim ilk usulünü tesis etmektedir.

Tevfik Rüştü bey ile Mösyö Dönl ve Mösyö Sâru Ankara itilafnamesini almadan mütekabil uzlaşma fikrini mezkûr itilafnâmenin hüsn-ü tefsirinde göstermişlerdir. Bu suretle hudud hakkında tahdis eden bütün ihtilaflar Ankara İtilafnamesi icâbât-ı mahalliyeye ve münafi-ı müşrekeye basit bir tatbiki ile har ve tesviye edilebilmiştir. Diğer taraftan Türk Hükümeti ve Fransa Cumhuriyeti Fevkâlâde komiseri hududunun her iki tarafında husûsi nezâret teşkilâtı hususi bir noktada tespit edilen bir takım tedâbir-i inzibatiye te'sık suretiyle kırk Türkiye kırksa Suriye dahiliye eşkıya çetelerinin men duhûlünü taahhüd etmişlerdir.

a.g.e., stn.3.

İstiklâl Mahkemesinde

Ankara: 21 mine (AA) İstiklal mahkemesi casuslukla maznun İstanbul'un idare-i belediyesi intikalden sonra casusluk ile dîvân-ı harbde muhâkeme olunarak Bahâeddin ile birlikte beraat ettiğini beraber çalıştığı Nikola'nın mütareke-i benâsında şüpheli tekaliflerde bulunduğunu, Türk ticaret raporlarının listesini Abdül Hâlik Bey'in bir cem-i hâlini kendisinin terakkik edip verdiği emirnâme olduğu halde görüp mükâmat-ı tecriye haber verdiği ve aleyhinde alacak davası açıldığını söylemiştir.

a.g.e.

Elaziz İstiklâl Mahkemesinde

Ankara 21 mine (AA) Elaziz İstiklal mahkemesi isyâna iştirak ve yağmadan maznun otuz kadar Pötürge'liyi berat ettirmiş tegallüb tehlikelerini idâme için köy yakmakla katl-i nüfusa sebebiyet vermekte feran müdâhildar Şükrü ve Nuri Ağaları on beş seneye vazifelerini suistimâl eden Kâhta Kaymakamı Zülfü Bey'e üç, nahiye jandarma mülâzımı evlâ Abdülkerim bir sene hapse memuriyetde müebbeden kullanılmamasına mahkûm etmiştir.

a.g.e.

Ayvalık'da Elektrik Yok

Ankara 21 mine (AA) Ayvalık'ta elektrik tenvîrâtı için te'sisata başlanmıştır.

a.g.e.

Fen Kurbanı

Ankara 21 mine (AA) Geçen sene kolunu kaybeden röntgen mütehasası İbrahim Vasıf Bey irtihâl eylemiştir.

İrfan, S. 126,(19 Temmuz 1926), s.1, stn.2.

Midyat- Saver Yolu İkmal Edildi

Midyat 18 mine (Muhabiri mahsusamızdan) Bir Temmuzda başlayan ve yetmiş kilometreden ibaret Sâvlân Midyat Saver yolu on beş Temmuz da ikmal olundu. Yolda bin üç yüz amele çalışmıştır. Şimdi de Midyat ve Cizre yoluna başlanıyor.

a.g.e., stn.3.

Maliye Vekili Hasan Bey Ahvâl-i Sıhhiyesi Dolayısıyla İstifa Etdi

Ankara: 13 mine (AA) Tabib müdâvimi Ömer Beyin gösterdiği lüzum üzerine iki üç ay müddetle suret-i mahsusa da tedavi edilmesi zarûri olan maliye vekili Hasan Bey'in istifası heyet-i vekilenin bugünkü ictimâında kabul olunmuş ve kendilerine devletin maliyesini sağlam esaslara istinâd ettirmek için sarf ettikleri mesâilerden dolayı teşekkür edilmesine karar verilmiştir. Maliye vekâletine Çankırı mebusu Mustafa Abdülhâlık Bey'in tayini Resi-i Cumhur Hazretlerinin tasvib ve tasdîkine iktirân etmiştir.

a.g.e.

İstiklal Mahkemesi Sû-i Kasd Maznunları Hakkında Hükümünü Verdi

İzmir: 13 mine (AA) İstiklâl Mahkemesi Su-i kasd maznunları hakkındaki hükümünü bugün vermiştir. İzmit mebusu Şükrü, Eskişehir mebusu Arif, Saruhan mebusu Abidin, Sivas Mebusu Hâlis Turgut, İstanbul mebusu İsmail Canbulut, Erzurum mebusu Rüştü Paşa, sâbık Lazistan mebusu Ziyâ Hurşid, Trabzon mebusu Hafız Mehmed, Sarı Efe Edip, Çopur Hilmi, Laz İsmâil, Gürcü Yusuf, Baytar Miralayı Râsim vecâhen sabık Ankara Abdülkâdir ve Kara Kemal gıyaben îdama, Vehheb Konya'ya on seneye nefye mahkûm edilmiş, Adnan Rahmi Refik muhâkemesinin infirâda devamına karar verilmiştir.

İrfan, S. 167, (7 Temmuz 1927), s.1, stn.3.

Sekiz senedir mütehessirâne Gazisini bekleyen İstanbul, 1 Temmuz 1927 günü büyük haleskârını sînesine almak şeref ve saadetine nâil oldu. Türk tarihinin karanlık ve acı bir gününde İstanbul'un yaralı sînesinden ayrılan büyük müncî bugün şehîk zafer halâskârını sineyi aguş şefkatinde sıkıyor. Ne büyük bahtiyarlık.

1 Temmuz 1927 yalnız İstanbul'un değil bütün Türkiye'nin en büyük ve tarihî bir gündür. Çünkü Gazi bahtiyar şehri bütün millet ve memleket olarak şereflendiriyor. Tarihî olan bu gün ve İstanbul'un Gazisini sine-i ihtilârında doğacağı mütesâkıp günleri Türk Milleti tarih isiklâl ve inkilâbına bir muhife-i şân ve şeref olarak kaydetmelidir.

Yaşasın büyük halâskâr Reis-i Cumhuremiz

a.g.e., s.2, stn.1.

Büyük Millet Meclisi Mesaisine Nihâyet Verdi

Büyük Millet Meclisi 26 Haziran'da 195 mebusun iştirâkiyle son ictimâmını akd edecek. Afyon Mebusu Ali, Konya Mebusu Refik Beylerin Teşkilatı Esâsiye Kanununa tevfiқан meclisin bu günden itibaren tatile girmesine dâir verdikleri takrîr edildikten sonra Meclis Reisi Kâzım Paşa meclisin dört senelik faaliyeti hakkında sürekli zîrde muharrer belîğ nutuklarını îrâd buyurmuş ve meclis saat on beş'de tatil olmuşdur.

a.g.e., stn.3.

Çermik'de Umran

Bu hafta postasıyla aldığımız Diyarbakır Gazetesinde “Çermik'de Umran” serlevhâlî bir yazı nazar-ı dikkatimizi celb etti. Cumhuriyet Halk Fırkası Reisi Beyle Belediye ve Ticaret Odası Reisi Beyler vasıtasıyla Çermik halkının hissiyatı-ı minnetdârını arz eden bu yazıdaki “Siverek – Çermik yalunun tesviye ve amelîyatının şahidi bahtiyârîsi olmakla mebâhiyiz” cümlesi biz Siverekliler'e de büyük bir hisse-i bahtiyar ayırdı.

Bu sütunlarımızda arz eylediğimiz vechile Siverek – Çermik yolu Diyarbakır vilayetiyle Siverek ve Çermik kazalarının hayatı kadar mühimdir.

Bu yolun ticari ve iktisadi ehemmiyetini takdir buyuran Diyarbakır Meclis-i Umumi âzâları Beylerle, o yolun inşası hususunda himmet ve faaliyetleri mesbuk

Diyarbakır Valisi Ali Rıza Bey⁴⁸ Efendi ile Çermik Kaymakamı Hikmet Beye Siverek halkı nâmına arz-ı teşekkür ve minnetdari eyleriz.

İrfan bu yolun hitâmıyla derki; Siverek Diyarbakır hakikî ticari ve iktisadî hayatını yaşamağa başlayacak, Elaziz ve Diyarbakır devlet yollarını rabt edilecek olan Siverek - Çermik yolu umûmî bir ticaret caddesi halini alacaktır.

Biz bu şerefli günü idrâk ettirecek olan Cumhuriyet idaremizin büyük halâskârlarını minnet ve hürmetle yâd ederken bu yolun saha-i husûle gelmesi hususunda hıdemât-ı vataniyeleri mesbuk idare memurlarımıza ikinci defa arz-ı şükrânı bir vecibe biliriz.

a.g.e., s.3, stn.1.

Büyük Millet Meclisinde Kabul Edilen Kanunların Bir Kısmı

Türkiye Büyük Millet Meclisi son birkaç gün zarfında ezcümle şu kanunları kabul etmiştir.

- 1- Vebon kâğıdı inhisârı
- 2- Askerlik mükellefiyeti
- 3- Kaydiye ve îlân harcırahlarının bir misli tezyidi
- 4- İstanbul veya civarında serbest mıntıka
- 5- Devlet ve vilâyet yollarının tevhidî
- 6- Maarif vergisi kanunu
- 7- Türkiye – İsviçre ticaret muahedesi
- 8- Memurinin kefâlet müsteselesi
- 9- Gençlerin muzırrı neşriyatdan korunmaları
- 10- Dalgıç ve tahtelbahrcıların terfii
- 11- Mühendislerin askerlikleri
- 12- Kaçakçılığın men-i
- 13- Bahriye muallimleri

⁴⁸ Ali Rıza Ceylan, geniş bilgi için bk: A.G. BALTAOĞLU, *Atatürk Dönemi Valileri*, s. 297

a.g.e.

Çekirge Haserâtı

Cenubdan uçkun hâlinde gelen külliyetli miktarda çekirge Viranşehir kazasındaki sebzeleri kâmilen mahvettiği gibi meyve ağaçlarına da büyük bir hasar îras ederek bugün Viranşehir’de yeşillik nâmına bir şey kalmamıştır.

İrfan, S.182, (18 Kanûnisani 1928 / 18 Ocak 1928), s.1, stn.1.

Meclis-i Umûmi intihâbâtı Bir Dereceli Olacak.

İdareyi Vilayet Kanunu (Vilayetlerin idaresi) kanunu nâmıyla hazırlanmaktadır. İhzar olunan layha-i kanuniyenin hedefi budur: Tesbit edilen maddelerde halkımızın yüksek kabiliyeti göz önünde tutulmuş ve (1281) tarihli vilayet nizamnamesi ile (1287) tarihli idare-i umumiye-i vilayet nizamnamesinin ve 1329 tarihli idare-i umumiye-i vilayet kanununun tatbikatından çıkan neticeler âriz ve amik tedkik olunmuştur. Yeni layihânın bunlara nazaran en bâriz hususiyeti tatbikâta verdiği ehemmiyettir.

Bu kanunun evvelkileri gibi ve izâhatın meclis kifâyetine dair eski kanunun yüz yirmi sekizinci maddesi ve hıdemât-ı mahaliyeye dahil bulunmayan teşebbüsât hakkında meclis-i umûmîlerin temenniyât-ı beyan eylemleri, tekâlif mürettabat umûmiye-i miriyenin sûret-i tevzi-i ve istihsâlinde ve muamelât-ı sâirede ve nizâmât-ı mevzua ahkamına muhâlif gördükleri ahvâlin teshih ve islâhı için merci-i aidiyete müracaat, tekâlif-i mezbûra hâsılâtı vûridâtının tezyidini mûcib tedâbir hakkında beyan-ı mütaalat eylemlerini mütezımmen âmâdeleri Meclis-i Umûmilere siyasi bir mahiyet vermekte olduklarından kanundan çıkarılmışlardır.

Baş vekilin beyânâtı bir dereceli intihap usulünün te’minini istihdaf ettiğinden meclis-i umûmi intihâbâtı da halkı alıştırmak için bir dereceli ve ârây-ı umumiye esasına göre vazii olunmuştur.

Âzâlîğa kimlerin intihâp edebileceği hususunda da lâyhâya maddeler konmuştur. Şimdiye kadar kanunda noksanlığı hasabıyla şûrây-ı devlete intikal eden ihtilafların hudûsuna imkan bırakılmamak üzere yeni bâzı mevât ilave edilmiştir.

.....⁴⁹

Layihada me'zuniyet ve tefrik ve zaaf mesaili ahkam ile te'yid ve tesbit edilmiştir.

İdare-i umûmiye ve idare-i mahalliye muhitlerine göre ayrılarak kendilerine ona göre hukuk ve selâhiyet verilmiştir.

İrfan, S.215, (4 Mart 1929), s.1, Stn.2. (Vakit)

Ankara'da Millet Mektepleri İmtihanı Yapıldı

Ankara: 2[H.M]Ankara' millet mektepleri imtihanları yapıldı. Yüzde yetmiş muvaffakiyet hasıl oldu. Hapishanede imtihan edilen mahkumlarda muvaffak olmuşlardır.

a.g.e

Cemiyeti Belediye İntihâbı

Ankara:2[H.M] Bu gün Ankara Cemiyeti intihâbatı yapılıyor.

a.g.e

Soğuklar Kırıldı.

Ankara:2[H.M] Ankara'da epeyce müddet devam eden soğuklar kırılmıştır.

⁴⁹ Tahrip olmuş olduğundan bir parağraf alınmamıştır.

a.g.e.

İstanbul Limanı Buzlarla Doldu Ankara 2 [H.M] Karadeniz'den gelen buzlar İstanbul limanını doldurmuştur.

a.g.e.

Darülfünûnlu Gençler

Ankara 4 [H.M] Yüzü mütecaviz darülfünûnlu gençler Türk İnkılâbı aleyhindeki neşriyatından dolayı [Rombo Horankis] gazetesini idarehânesini taşlamışlar ve tahribat yapmışlardır.

1959 sonrası dönemde, ilk yıllarında yurt geneli haberlere yer verilmiş fakat daha sonraları İrfan tamamen yerel âğırlıklı yayın yapmaya başladığından bu haberlere çok ender yer verilir olmuştur. Bu dönemdeki yurt haberleri genelde siyasidir. Partilerin durumlarından bahsedilmiş, birde hükümetin aldığı önemli kararlara yer verilmiştir. Halkın genelini ilgilendiren konular, yapılan zamlar, vergi yasaları vb. konular halka duyurulmuştur.

4. Dış Haberler

İrfan yerel gazete olmasına rağmen dış haberleri de okuyucusuna sunmaktan geri kalmamıştır. Gerek Anadolu Ajansı'ndan gerek İstanbul ve Ankara'daki büyük gazetelerden aldığı haberleri okuyucusuna ulaştırmıştır.

Diğerlerinde olduğu gibi dış haberlerde de haber konuları genelde Türkiye'nin sorunları ile ilgilidir. Özellikle Musul sorunu ile ilgili haberlere sıkça rastlanmakta.

İrfanda çıkan dış haberler:

İrfan, S. 95, (7 Şubat 1926), s.1, stn.3.

Musul Meselesi Hakkında Marki'nin Avâm Kamarasındaki Beyânâtı

Londra: 4 mine (AA) Londra Avam Kamarasında nutk-u Kraliyenin münakaşasında hükümet nâmına söz söyleyen Marki demişlerdir ki: Hükümet her tarafta itilâfa mâtuf bir siyaset-i hariciye takip etmekte ve Musul hakkındaki tavr-ı hareketi terk edemekte kendisi için gayr-i mümkün olmakla beraber Türkleri kendi lehine çevirmek ve uzlaşmak için sarf-ı mukadderât eylemektedir.

a.g.e., stn.2.

İngiliz Parlamentosu Açıldı

Ankara: 2 mine (AA) İngiliz Parlamentosu bugün açılmıştır. Kralın nutkunda Türkiye Irak hududuna müteallık meseleler hakkında kat-i bir itilaf elde etmek maksadıyla İngiliz Şerifi Lendiz'in Ankara'ya seyahatinden bahsedilmektedir. İki hükümet arasında mümkün olduğu kadar dostane münasebet tesisini teshil zımında Türkiye Hükümeti tarafından ısrar olunan İngiltere Hükümetince iştirak edilmiş olduğunu göstermektedir.

İrfan, S. 98, (25 Şubat 1926), s.4. stn.3.

İngiliz Irak Muahedesi

Ankara 21 mine (AA) İngiltere'nin Irakla yaptığı yeni muahedeyi Mart ictimasında Cemiyet-i Akvâm Meclisine sevk edecektir.

İrfan, S. 129, (8 Ağustos 1926) , s.1, stn.2.

Rifestan'da Abdülkerim Gibi Bir Kahraman Çıkmış

Kuteydiyen Gazetesi nin Fas muhabiri gazetesine gönderdiği bir telgrafda diyor ki: -“Abdülkerim” esir düşmesine rağmen diğer Rifestan mücahidleri hâlâ mutâvaat göstermediler. Bilakis daha ziyâde faaliyete girmişlerdir. Bununla beraber eskiden mutâvaat eden kabileler birer birer kıyam etmektedirler. Bu kabilelerin en büyüğü ve en çok muharibi olan (Benizeyvel) kabilesi olup bunların reisleri olan (Sıddık) hâli hazırda Rifestan'da Abdülkerim kadr-ı iktidara ve idareye mâlik büyük bir kahraman.

(İkdâm)

İrfan,S. 129, (8 Ağustos 1926), s.1, stn. 4.

Dürzî Kuvvetleri İki Fransız Tayyarecisini Diri Diri Yaktılar

Beyrut, 26 (AA)- “Havas” Guta vahâsında vuku bulunan muharebede Fransızlardan biri miralay olmak üzere kırk dokuz kişi telef ve doksan yedi kişi mecruh olmuştur. Erbab-ı kıyamdan iki yüz kişi tayyarelerine ârız olan bir sakatlıktan dolayı yere inmeğe mecbur kalan iki tayyareciye hücum etmiş ve bunları diri diri yakmıştır.

(Vakit)

a.g.e.

Şam 26 (AA) –“Havas” Guta vahasında vuku bulan bir muharebe esnasında Fransız kolu Şam'ı ihâta ederek iki saatlik bir müsademe icra etmiş ve meydân-ı müsademe de on maktûl bırakarak iki yüz âsiyi dağıtmıştır. Bundan sonra mezkûr kol elli beş maktûl ve bir miktâr mühimmât-ı harbiye terk eden dört yüz âsiyi ricata mecbur etmiştir.

(Vakit)

İrfan, S. 182, (18 Kanûnisani 1928 / 18 Ocak 1928), s. 1, stn.3.

Yunanistan ile İtalya'nın İttifâkı

Tan Gazetesi'nin verdiği malumata göre Roma'da Mussolini ile Yunan Harbiye Nâzırı arasında ceryan eden müzakerât tam itilâfla neticelenmiştir. Mussolini'nin nokta-i nazarı berûca zîrdir.

1. İtalya ile Yunanistan arasında tedafi-î bir ittifak akdi. Bu ittifak namenin Yunanistan'a bahşedeceği menâfın İngiltere ile müzakeresini Mussolini deruhde edecektir.

2.İtalya ile Arnavudluk arasında olduğu gibi bedayetde İtalya ile Yunanistan arasında bir teşrik-i mesâi misakı akdı, Bu takdirde bilahere akd edecek ittifak muahedesi şerâiti şimdiden parafa edilecektir.

Bu iki nokta-i nazar Yunanistan Meclis nazârının tasvibine arz ve birisi tercih edilecektir.

a.g.e.

Amerika ile Fransa Mîsâkı

Paris (AA) Vaşington Hükümeti tarafından hâli hazırda Fransa'ya tevdi edilmiş olan muahede tekâlifatının kabul edildiği takdirde önümüzdeki ayda müddeti bitecek olan (Elyehuruf) itilâfının inkisâsından sonra Amerika ile düvel-i sâire arasındaki hüküm misâkları için bir model metni görebileceği söylenmektedir. Mukaddeme harb aleyhinde siyâsi bir beyannameyi ihtiva etmektedir. Misâkın metni: Her türlü ihtilâfâtın Lahey Divanına havalesi telkin ve ibtidâi bir tedbir olmak üzere bir itilaf usulünü teklif etmekte ve bu suretle hâli hazırda Fransa ile Amerika meyânında merfî olan (Riyan) muahedesinin bir aynını vücuda getirmektedir.

50

⁵⁰ Tahrip olmuş olduğundan son paragraf okunamamıştır.

a.g.e.

Almanya da Bu Mîsâka Tarafdarmış....

Berlin (AA) Volf Ajansı bildiriyor. Almanya muhâfil siyasiyesini âdem-i mütecaviz mîsâkın akdine dâir (Paris) ve (Vaşington) kabineleri arasında teatti olunan notaları büyük bir alâka ile takib ediyor. Almanya'nın davet edildiği takdirde bu misâka iştirak edeceği rivayet olunmaktadır.

İrfan, S.187, (19 Mart 1928), s.1, stn.2.

İbni El Suud İngilizlere karşı kıyâm ederek [Necid Sultanı ve Hicaz Kırالی] Sıfatıyla Bir Beyanname Neşreddi Tebâsına “Cihad-ı Mukaddes” ilan Etdi

Londra (AA) Dâbli Mâyel Gazetesi'nin Basrada aldığı hususi telgrafnâmeye göre Arabistan'ın zengin reisi ibn-i El Suud İngiltere'nin himayesi altında bulunan Irak ve Mâverâ-i Ürdün ve Kuveyt'e karşı cihad-ı mukaddes îlân etmiştir. İbn-i El Suud Medine ve Mekke dahî olduğu halde umum Hicaz hıttasımında kralıdır. Necid Hükümdarı üç sene makdem Hicazı harben zabtetdi. Evvelce İngiltere İbn-i El Suud'a sulh ve müsâlemeti ihlâl etmemek şartıyla senevî altmış bin İngiliz lirası tahsisât veriyordu.

a.g.e.

Asr-ı Esliha ile Mücehhez Bir Vahâbi Kuvveti “Maân” Havalisinde Manevra Yapmaktadır

Londra (AA) Kudüs'den telgrafla bildiriliyor: Asr-ı eslihâ ile mücehhez azim bir vahâbi kuvvetinin Maân havalisinde manevra yapmakta olduğu bildirilmiştir. İngilizler Mâvera-i Ürdün Hükümeti hududunu muhafaza için yedi tank ve yirmi iki tayyare sevk etmiştir.

a.g.e.

İbn-i El Suud İngilizleri Korkuttu

(Filistin Hükümeti de Mânerâ-i Hududunda Kuvvetleri Seferber Ediyor) Londra (AA) Dâbli Mâyel'in Yafa muhabiri yazıyor: Filistin Hükümeti İbn-i El Suud'un son harekâtına karşı bir tedbir almak üzere (Mavera-i Ürdün) hududundaki kuvvetlerini seferber hâline vazı' etmiştir. Bir zırlı otomobil bölüğü ve asker nakline mahsus tayyareler sevk edilmiştir.

a.g.e.

Mısır – İngiltere İhtilâfı Mühim Bir Safha Oldu

Mısır kabinesi İngiltere'nin teklif ettiği muahedeye istiklâl ile Kâbil te'lif görmediği için istifa etdi. Vakit refikamız yazıyor: İngiltere'nin Mısır'a teklif ettiği maddeleri Mısır'ın milliyetperver "El Keşaf" Gazetesi şu suretle halâsa ediyormuş:

- 1- İngiltere – Mısır muahedesi on sene devam edecektir.
- 2- Mısır derhal Cemiyet-i Akvâm'a kabul olunacaktır.
- 3- İngiliz işgal ordusu Mısır'da on sene kalacak, müstakbel işgal üzerine itilaf edilmediği takdirde mesele Cemiyet-i Akvâm'a havale olunacaktır.
- 4- Mısır'ın uhûdu mutabakayı ilga etmesi için İngiltere Mısır'a yardım edecektir.
- 5- İngiltere'nin Mısır fevkâlâde Komiseri, (İngiltere sefiri) olacaktır.
- 6- Mısır ordusu olduğu gibi kalacak, yalnız bu ordu için lâzım olan ecnebi zâbitler münhâsıran İngiliz olacaktır.
- 7- İngiliz müşavirleri Mısır dahiliyesinde Avrupalılar dairesi olduğu gibi kalacaktır.
- 8- Sudan'ın vaziyet-i hâzırası devam edecek, bilâhere bu mesele müzakere olunacaktır.
- 9- Yeni muahede ile Mısır amel-i milliyesinden ferâgat etmiş olmayacaktır. Mısır hükümeti tarafından red olunan şeraitin bunlar olduğu ad olunabilir.

a.g.e., stn.3.

Mısır'da Galeyan

Mısır'da şiddetli bir galeyân vardır. Darülfünun talebesi kâhire'de bir nümâyiş tertib ederek zâbitanın harekete geçmesi üzerine nümâyiş isyan şeklini alacak bir .ok kişi yaralanmıştır.

a.g.e.

İngiltere Mısır'ı Tehdit Ediyor

İngiltere Mısır'a sert ve şiddetli bir lisanla nota tevdi ederek nümâyişler devam ettiği takdirde bizzat tedâbir-i mahsûsa almak mecburiyetinde kalacağını bildirmiştir.

a.g.e.

Kâhire Sokaklarında Nümâyiş Devam Ediyor

Talebe Gurubu İngiltere'nin mütâlebine karşı muhâlefetde kâfiderecede sebâtkârlık göstermeyen nâzırları linç etmek istemiştir.

a.g.e.

Kahire 8 (AA) Bugün bir çok Talebealayları (yaşasın hürriyet) diye sokakları dolaşmışlardır. Ma'mâfih hiçbir hâdise olmamıştır.

*İrfan*₂ S. 215, (4 Mart 1929), s. 1, stn.3.

Afgan Kralı Kâbile Yürüyor

Ankara 2 [H.M] Afgan kralı Amanullah Hz. Kâbil üzerine yürüyor. Asîler Hindistan'a kaçırmaktadırlar. Bazı kabileler dehalet ediyor.

1959 sonrası *İrfan*'ın dış haberlerle pek ilgilendiğini söylemiştik. Bunun sebebi iletişimin artması, büyük gazetelerin Türkiye'nin her yerine ulaşmaya başlaması, radyo ve televizyonun yaygınlaşmasıdır. Diğer yerel gazeteler gibi *İrfan* da bundan etkilenmiştir. Yurt geneli ve yurt dışı haberleri yok denecek kadar azdır. Bu dönemde bir yıl içinde verdiği dış haber sayısı iki veya üçü geçmiyor. Bunların bazıları USIS ve THA kaynaklı, bazılarında ise kaynak belirtilmemiş.

5. Reklam ve İlanlar

İrfan Gazetesinde çıkan reklam ve ilanlar birkaç istisna hariç son sayfadadır. Önceleri gazetede yayınlanan reklam ve ilan sayısı bir – iki tanedir. Fakat bu sayı gittikçe artmıştır. Örneğin 82. sayıda beş ilan vardır⁵¹. Bundan sonra daha da artmıştır. Özellikle son sayılara doğru reklam ve ilanlar gazetenin son sayfasının tamamını kaplamaya başlamıştır. Bazen tüm sayfayı kaplayan tek bir ilan da oluyordu. Bunlar genellikle mahkeme veya muhasebecilikten verilen resmi ilanlardır⁵².

İlanların başında koyu ve büyük harflerle yazılı "İlan" başlığı vardır. İlanlar bu başlığın altında sıralanmaktadır. Fakat bazen bu başlığın altında reklamlar da yer almaktadır. 82. sayıda "Gazetemizin Bayiliği" başlığı altında gazeteye bayilik yapacak birine ihtiyaç olduğunu belirtirken onun altında "Satış Yurdu" başlığı altında ucuz eşya satan bir yerin reklamı yapılmaktadır⁵³. Bu bize reklam ile ilan arasında bir farkın gözetilmediğini gösterir. Gerçi reklamlar içerik olarak ilanlardan farklıdır. Reklamı

⁵¹ Bk: *İrfan*₂ S. 82, (19 Ca 1344 / 23 Kasım 1925), s.2

⁵² Bk: *İrfan*, S. 126, (19 Temmuz 1926), s.2.

⁵³ Bk: *İrfan*, S. 82, (19 Ca 1344 / 23 Kasım 1925), s.2.

yapılan şeyi çekici hale getirecek sözler kullanılmıştır, ancak gazetede yayınlanırken ayırım gözetilmemiştir.

Gazetede çoğunlukla resmi ilanlarla zâyi ilanları yer alıyor. Reklamlara fazla rastlanmamakta. O tarihlerde Siverek'in durumunu düşünürsek bu durumun normal olduğunu anlarız. Çünkü Siverek'te esnafı zaten birçok kimse tanımakta ve neyin nerede satıldığını bilmektedir.

İrfan bu konuda daha çok halkın ve kurumların resmî işlerle ilgili ihtiyaçlara cevap vermiştir.

1959 sonrası İrfan'da bu konuda epey gelişmenin olduğunu görüyoruz. Hemen hemen her sayının son sayfasının tamamı reklam ve ilanlarla kaplı. Birinci dönem İrfan'ın tersine ilandan çok reklam yer almakta. İlanların başında "İlan" başlığı bulunmakta. Reklamlar ilk bakışta göze çarpacak şekilde büyük ve bazen de süslü harflerle yazılı. Bazı reklamlarda resim de kullanılmış.

Bu durum bize Siverek'te ekonominin canlandığını, Siverek'in büyüdüğünü, reklama ihtiyaç duyulur hale geldiğini ve reklamın tüccar açısından değerinin anlaşıldığını gösterir.

6. Tekzib ve Tashihler

İrfan Gazetesinin yayın hayatı boyunca doğal olarak bazı hataları olmuştur. Bu hatalar ya yanlış haber yayınlama ya da dizgiden kaynaklanan hatalardır. Dizgiden kaynaklanan hatalar için bir özür yok. Zaten bunlar küçük hatalardır. Fakat haber hataları hemen bir sonraki sayıda düzeltilmiştir.

Dizgi hataları yanlış harf dizimi şeklinde "ب" (be) yerine "بي" (ye) veya "ن" (nun) yerine "ت" (te) yazma gibi harf benzerliğinden kaynaklanan hatalardır. Birde

sütunların üstünde yer alan çizgi bazen tam doğru çıkmamıştır⁵⁴. Fakat bunlar ender rastlanan hatalardır.

Haber hataları yanlış duyum sonucu, yanlış veya eksik haber yayınlama şeklindedir. İrfan bunu ya kendisi düzeltmiş ya da hakkında haber yayınlanan kişinin itirazı bizzat yayınlanmıştır. Bununla ilgili bir örnek:

“İşten Men

Tahsil memuru Seyfettin birinci daire tahsildarı Ethem Efendiler işten men edilmişlerdir⁵⁵”.

“İrfan Matbaası Müdürüyet Vâlâsına”

[Tashih] 2 Mart sene 341 tarihli gazetenizin ikinci sahifeden dördüncü sütununda işden men serlevhası altında birinci daire tahsildarı Ethem efendi yazılmış ise de işden men edilen tahsildar üçüncü daire süvâri tahsildarı olduğundan olvechile tashîhi luzûmu temenni olunur efendim

Muhasabeci Ali⁵⁶

Altı yıl boyunca güç şartlarda yayını sürdüren İrfan’ın, bazı küçük hatalarının olabileceğini kabul etmek ve normal karşılamak gerekir.

1959 sonrası dönemde de tekzip ve tashihler vardır. Özellikle dizgi hataları birinci döneme göre daha fazladır. İlk sayısının tarihinde yanlışlık vardır. 1 Eylül 1959 yerine 1 Ağustos 1959 yazılmıştır⁵⁷. Birde harf hataları mevcut. Bunun dışında hata bulunmamakta. Düzeltmelerde çok enderdir.

⁵⁴ Bk: *İrfan*, S. 126, (19 Temmuz 1926), s.1.

⁵⁵ *İrfan*, S. 48,(6 Ş 1343 / 18 Şubat 1925), s.2, stn.4.

⁵⁶ *İrfan*, S. 49, (13 Ş 1343 / 25 Şubat 1925), s. 2.stn.4.

⁵⁷ Bk: *İrfan*, S. 1,(1 Eylül 1959), s.1.

III. BÖLÜM

BASIN HAYATIMIZDAKİ YERİ

A- İRFAN - HÜKÜMET İLİŞKİSİ

İrfan Kurtuluş Savaş'ından sonra yeni düşünce ortamında çıkan bir gazetedir. Oldukça hassas bir dönemdir. Artık yeni bir devlet ve yeni bir rejim vardır. O günlerde kitlelere seslenen tek iletişim aracı da gazetelerdir. Her ne kadar okur yazar oranı düşükte olsa gazetenin fonksiyonu yüksektir. En azından aydın kesim etki altına alınarak halk yönlendirilebilmektedir. Örneğin Mustafa Kemal'in Sivas'a gelmesinden sonra 14 Eylül 1919'da çıkartılan İrade-i Milliye Gazetesi, Sivas Kongresi tutanaklarıyla Mustafa Kemal'in görüşlerini yaymakta etkin olmuştur¹. Hükümet bunun bilincinde olduğundan basını mümkün olduğunca kontrol altında tutmaya çalışmıştır. İstiklal Mahkemeleri'nin 1923 ve 1925 yıllarında yaptığı bir dizi kovuşturma² bu amaca yöneliktir.

Bu kavuşturmaların ilki, Ağa Han ve Emir Ali adlı iki Hintli Müslüman önderinin Başvekil İsmet Paşa'ya bütün müslüman halklar arasında manevi bir bağ olarak hilâfetin korunması için yazdıkları bir mektubun üç İstanbul gazetesinde yayınlanması üzerine, TBMM'ce 8 Aralık 1923 günü İstanbul ve havâlisinde bir İstiklâl Mahkemesi kurulmasıyla başlamıştır. Bu mahkeme, Tan'ın baş yazarı Hüseyin Cahit (Yalçın), İkdam baş yazarı Ahmet Cevdet, sorumlu müdürü Ömer İzzettin, Tevhîd-i Efkâr baş yazarı Velit (Ebuzziya), sorumlu müdürü Hayri Mühittin Beylerle, Baro Reisi Lütfi Fikri Bey'i yargılamıştır³.

¹ *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi Cilt I₂* İletişim Yayınları, İst., 1983, s. 213

² a.g.e., s.212

³ a.g.e.

1925 başında patlak veren şeyh Sait Ayaklanması dolayısıyla çıkarılan Takrir-i Sükûn Kanunu, hükümetin bir çoğu muhalif Terakkîperver Cumhuriyet Fırkasını tutan çeşitli gazeteleri kapatmasını mümkün kılmıştır.... Ayrıca sıkı yönetim bölgelerinde sansür ilan edilmiştir. 7 Martta üyeleri seçilerek yeniden kurulan iki istiklâl Mahkemesi'nden Şark'taki ayaklanmayı dolaylı olarak tahrik ettikleri bahanesiyle bir takım gazetecileri tutuklamış ve yargılamaya başlamıştır⁴. Daha sonra bu tutuklananlar Öğüt Gazetesi yazarı Abdülkadir Kemali Bey dışında hepsi salıverilmiştir⁵. Bu haber 75 sayılı İrfan'da da yer almıştır. "Gazeteci Arkadaşlarımızın Beratı" başlığıyla verilen haberde "isyanı kolaylaştırmak cürmüyle tahtı tevkife alınarak şark İstiklâl Mahkemesi'nde muhakemeleri icra kılınan İstanbul gazetecileri berât ettiler. Meslek icabı dolayısıyla çok mütehassis olduk⁶" denilmekte. Ancak hemen şu cümle de eklenmekte: "İtiraf edelim ki; uzun bir müddetten beri tahtı tevkifde bulunan meslektaşlarımız tamamen masum değiller idi⁷"

Abdülkadir Kemali Bey'de daha sonra beraat etmiştir. İrfan bu haberi de okuyucularına duyurma gereği duymuştur. 95 sayılı İrfan'da şöyle yazmakta:

"Kemal Bey Beraat Etti

Ankara 2 mine (A.A) makam-ı iddia Abdülkadir Kemali Beyin gazetesiyle memlekete çok fenalık yapmış olduğunu ancak ceremenin mahkemenin teşekkülünden makdem bulunduğunu ve cemiyet-i hafiyeye teşkil sâbit olmadığından berâtını talep etmiştir. Mahkeme Kemal Bey'in beraatına karar vermiştir⁸.

Bu olaylar basına bir gözdağı niteliğini taşır ve amacına da ulaşmıştır. Bundan sonra basın daha dikkatli olmaya başlamıştır.

İrfan gazetesi bu olanlardan pek etkilenmemiştir. Zaten İrfan devletçi bir çizgideydi. Yani hükümete ters düşecek bir yayın amacı gütmüyordu. Gazetede siyasi

⁴ a.g.e.

⁵ a.g.e.

⁶ *İrfan*, S. 75, (3 Ra 1344 / 9 Eylül 1925), s.1.

⁷ a.g.e.

⁸ *İrfan*, S. 95, (7 Şubat 1926), s.4.

içerikli yayınlanan makaleler tamamen rejim lehineydi. Kışkırtıcı herhangi bir haber veya makaleye yer vermiyordu. Gazete, Şeyh Sait olaylarının cereyan ettiği bölgede yayın yapmasına rağmen tamamen Şeyh Sait aleyhine yayın yapmıştır. Olayın devam ettiği tarihlerde 25 Şubat 1925 tarihli İrfan Gazetesinde “Şeyh Sait Kimdir” başlıklı makalede, Şeyh için ağır tabirler kullanılmakta ve onun bir hain olduğu düşmanlarla, İngilizlerle işbirliği yaptığı söylenmektedir⁹.

İrfanın hükümetle doğrudan ilişkisi Gazi Mustafa Kemal’e yazmış oldukları telgrafla olmuştur. Bu telgraf aynen şöyledir:

“Mukaddes umdeleri memleketin en kuytu köşesine kadar neşir ve ilan etmek üzere bir tabı makinesinin gönderilmesi istirham ederiz.”

Bu telgrafa Gazi Hazretlerinden şu cevap gelmiştir:

“Siverek İrfan

Şimdilik tabı makinesinin irsâline imkan görülmemiştir. Efendim.

Gazi Mustafa Kemal

Bu telgraf iki gün sonra Matbuat Umum Müdürlüğü’nü idare eden Ağaoğlu Ahmet Bey tarafından İrfan sahipleri şu teli almışlardı:

“Telgrafınızı Gazi Paşa Hazretleri bana tevdi eyledi. Talebiniz temin edilecektir. İhtiyaç listesinin serian irsâli...”¹⁰

Üç yüz lira gibi pek az bir muavenete ihtiyaç gösteren bu gençlere bu yardım yapıldı. İstanbul’dan getirilen “Viktorya” markalı bir pedalle, İrfan şapiroğrafla basılmaktan kurtarıldı¹¹.

⁹ *İrfan*, S. 49, (13 S 1343 / 25 Şubat 1925), s. 2.

¹⁰ Hikmet ŞEVKİ, “Siverek ve İstiklâl Savaşı...,” *Siverek Sesi*, (23.5 . 1957), s.2.

¹¹ a.g.e., (30.5.1957), s.2.

İrfan'ın hükümetten aldığı ilk ve tek yardım budur. Ancak bu yardım gazetenin ayakta kalmasını sağlamıştır.

İrfan birinci dönemde hiç bir uyarı ve ceza almadan yayını sürdürmüştür. Hükümet İrfan'ın yayınlarından memnundur. Bunu, Atatürk'ün Gazeteye göndermiş olduğu teşekkür beyanatından da anlıyoruz.

“ Urfa İrfan Gazetesine

Zafer Bayramı yıl dönümü münasebetiyle hakkımda izhâr buyurulan hissiyata teşekkür ederim. Kahraman Milletimize daima zafer ve saât dilerim.

Zafer Bayramı yıl dönümü münasebetiyle hakkımda izhâr buyurulan hissiyata teşekkür ederim. Kahraman Milletimize daima zafer ve saât dilerim.

Reis-i Cumhur

Gazi Mustafa Kemal¹² ”

İrfan, 1929 yılında kapanana kadar hükümetle olan ilişkilerini iyi bir düzeyde tutmuştur.

İrfan'nın 1959 sonrası dönemde hükümetle olan ilişkileri ilk dönemdeki kadar iyi değildir. Makalelerde hükümetler sürekli eleştirilmiştir. Özellikle gazetenin sahibi Selâhattin Timur yazılarında hükümetle ilgili olumsuzlukları dile getirmiştir. Bazı makalelerinde üslubunu sertleştirdiğinden hakkında dava açılmıştır. Yine Siverek'te komiser ve emniyet amirleriyle tartıştığından hakkında soruşturma açılmış ve bir yıl hapiste yatmıştır. Bu olaylar gazeteyi olumsuz etkilemiş, gazetenin yönetim aleyhine yayın yapmasına sebep olmuştur.

Gazeteyi Osman Güyüç devralınca durum değişmiş hükümetlere karşı olan eleştiriler azalmıştır. Zaman zaman da hükümet lehine yayın yapılmıştır. Ancak askerî darbeler ve darbeler sonrası askeri idarelerde hiçbir zaman hükümet aleyhine yayın

¹² *İrfan*, S.196, (6 Eylül 1928), s.2.

yoktur. Ayrıca İrfan, hükümeti ne kadar eleştirirse eleştirsin, rejim ve Atatürkçülük konularında aleyhte hiçbir yayın yapmamıştır.

A. BULUNDUĞU ÇEVREYE OLAN ETKİSİ

İrfan, sürekli halka iç içe olan bir gazetedir. Halkın sorunlarına yer verdiği için halk tarafından benimsenmiştir. Sadece yerel haberlerle yetinmeyip yurt içi ve yurt dışı haberlere de yer vermesi İrfan'a olan ilgiyi arttırmıştır. Ayrıca İrfan, Siverek'te tek yayın organıdır. İrfan'a olan ilginin bir sebebi de budur. Ancak İrfan hiçbir zaman bundan yararlanma yoluna gitmemiştir. Diyarbakır'da çıkan gazetelerin kalitesindedir ve onlarla aynı fiyat (3 kuruş - 5 kuruş) üzerinden satılmıştır¹³.

Gazetede çıkan yazılar ses getirmiştir. Örneğin 196 sayılı İrfan' da Belediyenin temizlik işleriyle yeterince ilgilenmediği belirtilerek eleştirilmekte¹⁴. Bu yazıya 197 sayılı İrfan'da "Belediye Müfettişi" adıyla cevap var. Burada gerekeni yapmaya çalıştıklarını belirtiyor¹⁵.

İrfan'a okuyucularından memnuniyetlerini ifade eden yazılarda gelmekte. Bunlardan biri 49 sayılı İrfan da şu şekilde yer alıyor.

"İrfan Muharririn Kirâmına,

Genç Efendiler

İki senedir. Memleketinizde bulunuyorum. Ciddi mesainizle teali-î memlekete teşebbüsât İrfan perverleriyle tenvir-i efkâra hizmete şahidim. İşte bu azim ve sebatınızın semere-i feyizbâridir ki bugün Siverek Mehd-i fazîletini nur İrfan gibi bir nevzad tezyin eyledi. Sizi tebrik âli muvaffakiyetler ihsanını lütuf hakdan temenni ederim efendim.

¹³ İçerik ve fiyat için kıyas, Diyarbakır'da çıkan bir gazete: *Halk Sesi*, S.20, 1 Ağustos 1927.

¹⁴ Mehmet Siret "Belediyeden Rica", *İrfan*, S.196, 6 Eylül 1928, s.2, stn. 3.

¹⁵ *İrfan*, S.197, 13 Eylül 1928, s.2, stn.3.

Muş'lu Havacezâde Siverek Tahrirat Müdürü Sabık Mehmed Hilmi¹⁶

Buna benzer örnekleri İrfan'ın diğer nüshalarında da görmemiz mümkün. 195 sayılı İrfan'da şöyle bir yazıya rastlıyoruz:

“Teşekkür

Bizi tebrik lütfunda bulunan Adana'da münteşir Türk Sözü refikamıza teşekkür ederiz¹⁷”.

Bu bize İrfan'ın sadece Siverek ve Urfa'da değil diğer çevre illerde de tanındığını gösterir.

İrfan gerek güncel olaylardaki yorumlar, gerek genel ideolojik yazılarla halkı aydınlatıp devlete yaklaştırmaya çalışmıştır. Gelen tepkilere bakarak bunda başarılı olduğunu da söyleyebiliriz.

İkinci dönemde de ilk çıktığında İrfan'a ilgi büyük olmuştur. İlk dönemindeki gibi rakipsiz olmamasına rağmen tirajı üç yüz ellinin üstündedir. İrfan'la Birlikte Siverek'te çıkan Siverek Sesi Gazetesi daha sonra kapanmış ve İrfan yine tek kalmıştır. İrfan ayakta kaldığına göre halkın İrfanda daha fazla ilgi göstermiş olduğunu söyleyebiliriz.

Ancak iletişim araçlarındaki gelişme, radyo ve televizyonun yaygınlaşması, büyük gazetelerin günlük olarak gelmeleri, son olarak yerel radyo ve televizyonların kurulması tüm yerel basını olduğu gibi İrfan'ıda olumsuz etkilenmiştir. İrfan'a olan ilgi son yıllarda azalmıştır.

Kısacası İrfan ikinci döneminde ilk dönemde olduğu kadar etkili olmamıştır. Ama bu İrfan'ın yetersizliğinden kaynaklanan bir durum değildir. Koşulların getirdiği

¹⁶ *İrfan*, S. 49, (13 Şubat 1343 / 25 Şubat 1925), s.2, stn. 4.

¹⁷ *İrfan*, S. 195, (30 Ağustos 1928), s.4, stn. 4.

bir sonuçtur.

SONUÇ

Saltanatın kaldırılmasının üstünden bir yıl geçmeden ve henüz Cumhuriyet ilan edilmeden kurulan İrfan, hem Siverek'e hem de yurda hizmet eden bir gazetedir.

Yurt içi ve yurt dışı haberlerde Siverek halkının Dünya ile olan iletişimini sağlamıştır. O tarihlerde (1923 – 1929 arası) radyo ve televizyon yoktu. Motorlu araçlar sınırlı sayıdaydı. Tek hızlı iletişim aracı telgraftı. O da genelde resmî veya acil işler için kullanılıyordu. Bunun için İrfan o dönemde Siverek'in dışarıya açılan penceresi olmuştur.

Siverek halkı, verdiği kayıp ilanlarıyla (hüviyet, pasaport vb.) da gazeteden yararlanmıştır. Siverek'teki devlet kurumları da yine İrfan'ın sunduğu bu imkandan yararlanmıştır.

İrfan'da çıkan makalelerin çoğu rejimle ilgilidir ve adeta rejimin savunuculuğu yapılmıştır. Yeni rejimin yararları anlatılarak halkın yeni rejime ve devlete sempatiyle bakması sağlanmıştır. Körükörüne veya baskıyla bağlılık yerine bilerek, isteyerek, bilinçli şekilde bağlılığın temelleri atılmaya çalışılmıştır.

İrfan'ın yayın yaptığı ilk dönem devrimlerin de yapıldığı dönemdir. Halk bu konuda bilgilendirilmiş, devrimlerin gereği ve haklılığı sürekli vurgulanmıştır.

Ayrıca verilen haberlerle (İstiklal Mahkemeleri vb.) devletin gücü halka gösterilmiş ve halkın devlete güven duyması sağlanmıştır.

İrfan, kültürel gelişmeye de öncülük etmiştir. Şehirdeki sanatsal olayları ilanlarla

duyurarak halkı teşvik etmiştir. Sahnelenen oyunların kritiğini yaparak tiyatro salonlarında yersiz davranışlarda bulunanları eleştirerek bu konularda da halkı bilinçlendirmeye çalışmıştır.

İrfan ikinci dönemde de benzer işlevleri görmüştür. Fakat bu dönemde devrimler yoktur ve artık rejim benimsenmiştir. Bunun için bu tür yazılara ihtiyaç duyulmamıştır. Bunların yerine demokrasiden bahsedilmektedir. Tiyatronun yerini de sinema almıştır. Tiyatro ilanları yerine sinema ilanları vardır.

Tüm bunları göz önünde bulundurarak İrfan'ın Siverek'te önemli bir eksikliği doldurduğunu, halkın iletişim ihtiyacını karşıladığını ve daima millî çıkarları ön planda tutan bir yayın politikası izlediğini söyleyebiliriz.

EKLER

	Sayfa
<i>İrfan</i> , S. 48, (6 Ş 1343 / 18 Şubat 1925).....	122
<i>İrfan</i> S. 74, (27 S 1344 / 6 Eylül 1925).....	123
<i>İrfan</i> S 82, (19 Ca 1344 / 23 Kasım 1925.).....	124
<i>İrfan</i> ,S. 159, (2 Nisan 1927.).....	125
<i>İrfan</i> , S. 167,(7 Temmuz 1927).....	126
<i>İrfan</i> , S. 187, (19 Mart 1928).....	127
<i>İrfan</i> , S. 195,(30 Ağustos 1928), s.1.....	128
<i>İrfan</i> , S. 195, (30 Ağustos 1928), s.3.....	129
<i>İrfan</i> , S. 195, (30 Ağustos 1928), s.4.....	130
<i>İrfan</i> , S. 215, (4 Mart 1929.).....	131
<i>İrfan</i> , S. 1, (1 Eylül 1959).....	132
<i>İrfan</i> , S. 56, (4 Kasım 1959).....	133
<i>İrfan</i> , S. 2741, (7 Kasım 1997).....	134
<i>İrfan</i> , S. 2814, (30 Nisan 1999).....	135
Mehmet Siret (Bayar)'ın Resmi.....	136
Selahattin Timur'un Resmi.....	137
Osman Güyüç'ün Resmi.....	138

KAYNAKLAR

Kaynak Kişiler

Hasan Hilmi ÇOKGEZER (D. 1960 Siverek).

İbrahim KIRBAŞ (D. 1958 Siverek).

Koçali AYMAZ (D. 1966 Siverek).

Medet ABBASOĞLU (D. 1955 Siverek).

Mehmet Şükrü DOLAŞ (D.1963 Siverek).

Mustafa Şefik ARKAN (D. 1944 Siverek).

Nurullah TİMUR (D. 1954 Siverek).

Osman GÜYÜÇ (D. 1926 Diyarbakır).

Ramazan ÖZGÜLTEKİN (D. 1951 Siverek).

Sabri TİMUR (D. 1962 Siverek).

Sakıp BAYAR (D. 1932 Siverek).

Şehmus ÇAKIRTAŞ (D. 1966 Siverek).

Zühtü ÇİDAM (D. 1911 Siverek).

Makaleler

ABBASOĞLU, Medet, “29 Ekim Kutlama Gecesi Ardından,” *İrfan*, S. 2028, (19 Kasım 1983).

ALİ NECDET, “Halka Doğru” *İrfan*, S. 82, (19 Ca 1344 / 23 Kasım 1965).

AYMAZ, Koçali, “Mahalli Seçimler Yaklaşırken,” *İrfan*, S. 2302, (10 Mart 1989)

(BAYAR), Mehmet Siret, “Asker Geçerken,” *İrfan*, S. 52, (5 N 1343 / 18 Mart 1925).

— “Belediyeden Rica,” *İrfan*, S. 196, (6 Eylül 1928).

— “İrfan – iki Ay Sonra,” *İrfan*, S. 187, 19 Mart 1928. “Belediye İntihabâtı Münasebetiyle,” *İrfan*, S. 93, (25 Kanunisâni 1926 / 25 Ocak 1926).

BUCAK, Sabri “Feryat,” *İrfan*, S. 20, (23 Eylül 1959).

— “Marten Luther” S. 1590, (4 Şubat 1976).

ÇAKIRTAŞ, Şeyhmus, “Gençlik!...,” *İrfan*, S. 2113, (10 Mayıs 1985).

ÇİDAM, Zühtü, “Yönelme,” *İrfan*, S. 975, (9 Eylül 1967).

ÇOKGEZER, Hasan Hilmi, “Önceden Seyredilen Film”, *İrfan*, S. 2348, (2 Şubat 1990)

DOLAŞ, M. Şükrü, “Başlık Başımda Başlık, Evimde Koymadı Aşlık, Cebimde Bırakmadı Harçlık,” *İrfan*, S. 2235, (20 Ekim 1987).

(GERGER), Mustafa Vasfi, “Küçük Hikaye,” *İrfan*, S. 52, (5 N 1343 / 18 Mart 1925).

— “Yeni Harflerimiz Münasebetiyle,” *İrfan*, S. 195, (30 Ağustos 1928).

GÜYÜÇ, Osman “Sayın Ahmet Vardar, Sabah Gazetesi Yazarı,” *İrfan*, S. 2603, (24 Şubat 1995).

“İrfan Üç Yaşında,” *İrfan*, S. 59, (25 L 1343 / 7 Mayıs 1925).

Makaleler

KIRBAŞ, İbrahim, “8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü,” *İrfan*, S. 2665, (8 Mart 1996)

MECİDİ FAHREDDİN, “Başsız Yılanlar,” *İrfan* S. 95, (7 Şubat 1926).

RABİA NURİ, “Hicrân,” *İrfan*, S. 95, (7 Şubat 1926).

ODABAŞI, Abdulkadir, “Kalkınacak Siverek,” *İrfan*, S. 142, (19 Şubat 1960).

ÖZGÜLTEKİN, Ramazan, “Osman Güyüç Usta’nın Özgeçmişi,” *İrfan*, S. 2716, (18 Mayıs 1997).

SAMİM, “Gazi Paşa Hazretleri’nin Seyahatı,” *İrfan*, S. 74, (27 S 1341 / 6 Eylül 1925).

— “Takrik-i Sükûn Kanunu,” *İrfan*, (5 N 1343 / 18 Mart 1925).

ŞAHİN, Kemal, “Diyarbakır’da Gazetecilik 129.Yılında,” *Gündem*, (21 Şubat 1998)

ŞEVKİ, Hikmet, “Siverek ve İstiklal Savaşı..,” *Siverek Sesi*, S.106, (23 Mayıs 1957)

TİMUR, Selâhattin, “Bırakın Menderesten Memleket Faydalansın,” *İrfan*, S. 23, (26 Eylül 1959)

— “Çıkarken,” *İrfan*, S. 1,(1 Eylül 1959).

— “Demokrat Parti’den Beklenenler,” *İrfan*, S. (27 Ekim 1959).

Kitaplar

AK, Selim *Şanlıurfa*, Bayrak Yayıncılık, İstanbul, 1988.

AKALIN, Müslüm, *Şehit Nusret Bey'in Savunması*, Ajans Türk Matbaacılık, Ankara, 1992.

ALİ RIZA, *Ahfa'da Yadigar Urfa Mücadelesi*, Derleyen : Müslüm Akalın Ajans Türk Matbaacılık, Ankara, 1995.

ARIKAN, Zeki, *Mütareke ve İsyân Dönemi İzmir Basını (30 Ekim 1918 – 8 Eylül 1922)*, Atatürk Dil Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1989.

— *Kurtuluşstan Sonra İzmir'de Çıkan İlk Gazete: TürkSesi*, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi Cilt: VIII, Sayı 22 (Kasım1991) den ayrı basım, T.T.K. Basımevi, Ankara, 1991.

AYBARS, Ergün, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1994.

AYIŞIĞI, Metin, *Refî Cevad Ulunay'ın Milli Mücadele Devri Makaleleri*, İnci ofset, Balıkesir, 1994.

BALTAOĞLU, Ali Galip, *Atatürk Dönemi Valileri (29 Ekim 1923 – 10 Kasım 1938)*, Ocak Yayınları, Ankara, 1998.

BERKES, Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Doğu – Batı Yayınları, İstanbul, 1978.

COŞAR, Ömer Sami, *Milli Mücadele Basını*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, T.Y.

Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983.

ERTUĞ, Hasan Refik, *Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi*, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1960.

GEVGİLİ, Ali *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi Cilt 1*, İletişim Yayınları, 1983.

İSKİT, Server, *Hususi İlk Türkçe Gazetemiz "Tercuman-ı Ahval" ve Agâh Efendi*, Ulus Basımevi, Ankara, 1937.

ORAL, Fuat Süreyya, *Türk Basın Tarihi I. Ve Cilt II*, Doğu Matbaası, Ankara, 1967.

ÖNDER, Ali Rıza, *Kayseri Basın Tarihi 1910 – 1960*, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1972.

ÖZGÜLTEKİN, Ramazan, Ekrem Akman, Hüseyin Demirbağ, *Dünden Bugüne Siverek*, Marifet Matbaası, Konya, 1997.

TOKER, Metin, *Şeyh Said ve İsyanı*, Bilgi Yayınevi, Akara, 1994.

T.C. Devlet Salnamesi 1925, T.Y.

TÜTENGİL, Cavit Orhan, *Diyarbakır Basın Tarihi Üzerine Notlar Gazetelerde Dergiler (1869 – 1953)*, İstanbul, 1954.

URSAVAŞ, Ali Saib, *Kilikya Faciaları ve Urfa'nın Kurtuluş Mücadeleleri*, Matbaa-i Ahmed ihsan ve Şürekası, Ankara, 1340.

Websters Biographical Dcitionary

YERLİKAYA, İlhan, *XIX. Yüzyıl Osmanlı Siyasi Hayatında Basiret_Gazetesi*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ofset Baskı Tesisleri, Van, 1994.

Gazeteler

- İrfan*₂ S. 48, (6 Ş 1343 / 18 Şubat 1925).
*İrfan*₂ S. 49, (13 Ş 1343 / 25 Şubat 1925).
İrfan, S. 52,(5 N 1343 / 18 Mart 1925).
*İrfan*₂ S. 59, (25 L 1343 / 7 Mayıs 1925).
*İrfan*₂ S. 74,(27 S 1344 / 6 Eylül 1925).
İrfan, S. 75, (3 R 1344 / 9 Eylül 1925).
*İrfan*₂ S. 82, (19 Ca 1344 / 23 Kasım 1925).
*İrfan*₂ S. 91, (6 Kanûnisâni 1926 / 6 Ocak 1926).
*İrfan*₂ S. 93, (25 Kanûnisâni 1926 / 25 Ocak 1926).
İrfan, S. 95, (7 Şubat 1926).
*İrfan*₂ S. 97, (18 Şubat 1926).
*İrfan*₂ S. 98, (25 Şubat 1926).
İrfan, S. 103,(25 Mart 1926).
İrfan, S. 126, (19 Temmuz 1926).
İrfan, S. 129, (8 Ağustos 1926).
*İrfan*₂ S. 159, (2 Nisan 1927).
*İrfan*₂ S. 167, (7 Temmuz 1927).
*İrfan*₂ S. 169, (14 Temmuz 1927).
*İrfan*₂ S. 182, (18 Kanûnisâni 1928 / 18 Ocak 1928).
*İrfan*₂ S. 187, (19 Mart 1928).
*İrfan*₂ S. 188, (30 Mart 1928).
*İrfan*₂ S. 195, (30 Ağustos 1928).
*İrfan*₂ S. 196, (6 Eylül 1928).
*İrfan*₂ S. 197, (13 Eylül 1928).
*İrfan*₂ S. 215, (4 Mart 1929).
*İrfan*₂ S. 1, (1 Eylül 1959).
*İrfan*₂ S. 12, (14 Eylül 1959).

- İrfan*₂ S. 33, (8 Ekim 1959).
*İrfan*₂ S. 234,(4 Ekim 1960).
*İrfan*₂ S. 341, (12 Ekim 1960).
*İrfan*₂ S. 344, (15 Ekim 1960).
*İrfan*₂ S. 382, (29 Kasım 1960).
*İrfan*₂ S. 383, (30 Kasım 1960).
*İrfan*₂ S. 500, (2 Ağustos 1961).
*İrfan*₂ S. 636, (10 Ekim 1962).
*İrfan*₂ S. 661, (5 Ocak 1963).
*İrfan*₂ S. 686, (6 Nisan 1963).
*İrfan*₂ S. 893, (2 Şubat 1966).
İrfan, S. 972, (26 Ağustos 1967).
*İrfan*₂ S. 1025, (1 Haziran 1968).
*İrfan*₂ S. 1247, (18 Ağustos 1971).
İrfan, S. 1376, (3 Ocak 1973).
*İrfan*₂ S. 1378, (10 Ocak 1973).
*İrfan*₂ S. 1389, (10 Mart 1973).
*İrfan*₂ S.1398, (14 Nisan 1973).
*İrfan*₂ S. 1647, (20 Kasım 1976).
*İrfan*₂ S. 1989, (16 Nisan 1983).
*İrfan*₂ S. 2112, (3 Mayıs 1985).
*İrfan*₂ S. 2284, (4 Kasım 1988).
*İrfan*₂ S. 2371, (2 Temmuz 1990)
*İrfan*₂ S. 2444, (3 Ocak 1992).
İrfan, S. 2587, (4 Kasım 1994).
*İrfan*₂ S. 2603, (24 Şubat 1995).
*İrfan*₂ S. 2627, (18 Ağustos 1995).
*İrfan*₂ S. 2710, (28 Mart 1997).
*Siverek Sesi*₂ S. 106, (23 Mayıs 1957).

¹⁴ Mustafa Vasfî, “Yeni Harflerimiz Münasebetiyle,” *İrfan*₂ S. 195, (30 Ağustos 1928), s.1.

³⁵ Devamı tahrip olmuş olduğundan okunamamıştır.